

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Tereza Malátková

POŠKOZENÝ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ A JEHO OCHRANA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum uzavření rukopisu: 18. června 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22. 6. 2012

.....

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za laskavé vedení práce, cenné připomínky a rady poskytnuté v průběhu jejího zpracování.

Obsah

Úvod	7
1. Stručný historický vývoj právní úpravy postavení poškozeného.....	8
1. 1 Trestní řád z roku 1873	8
1. 2 Trestní řád z roku 1950	9
1. 3 Trestní řád z roku 1956	10
1. 4 Současný (platný) trestní řád a jeho nejvýznamnější novelizace	11
1. 4. 1 Vybrané novely trestního řádu č. 141/1961 Sb. s dopady na právní postavení poškozeného.....	14
1. 5 K nálezů Ústavního soudu č. 77/2001 Sb.	18
2. Pojem poškozeného v platné právní úpravě.....	20
2. 1 Poškozený, kterému bylo trestným činem ublíženo na zdraví.....	22
2. 2 Poškozený, kterému byla trestným činem způsobena majetková škoda (újma)..	23
2. 3 Poškozený, kterému byla trestným činem způsobena nemajetková újma.....	24
2. 4 Poškozený, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.....	25
2. 5 Dvě kategorie poškozených	27
2. 6 Krátce k odlišení pojmu poškozený a oběť trestné činnosti	29
3. Procesní práva poškozeného	32
3. 1 Klasifikace procesních práv poškozeného v trestním řízení.....	32
3. 2 Práva náležející každému poškozenému.....	32
3. 2. 1 Právo na informace o nebezpečném obviněném.....	33
3. 2. 2 Souhlas poškozeného s trestním stíháním	38
Vybrané problémy spjaté s aplikací ustanovení § 163 a 163a TrŘ	43
Kritika současné právní úpravy souhlasu poškozeného s trestním stíháním a návrhy na její zlepšení	46
3. 2. 3 Právo nahlížet do spisu	49
3. 2. 4 Právo na šetrné zacházení a ochranu soukromí	55
3. 3 Procesní práva náležející pouze subjektu adhezního řízení (§ 43 odst. 3 TrŘ).....	60
3. 3. 1 Náležitosti řádného uplatnění nároku poškozeným	61
3. 4 Zastupování poškozeného	62

3. 4. 1 Zmocněnec poškozeného	63
3. 4. 2 Zastoupení nemajetného poškozeného zmocněncem	65
3. 4. 3 Zvláštní případ uplatnění zmocněnce v § 44 odst. 2 TrŘ	68
3. 4. 4 Aplikační problémy spjaté s ustanovením § 44 odst. 2 TrŘ	71
4. Postavení poškozeného v jednotlivých fázích trestního řízení.....	77
4. 1 Poškozený v přípravném řízení.....	77
4. 1. 1 Oznámení poškozeného o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu.....	77
4. 1. 2 Poučení poškozeného o jeho procesních právech.....	78
4. 1. 3 Žádost poškozeného o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce.....	80
4. 1. 4 Oznamování rozhodnutí poškozenému a uplatnění řádných opravných prostředků v přípravném řízení.....	82
4. 2 Poškozený v řízení před soudem a adhezní řízení	86
4. 2. 1 Účast poškozeného v hlavním líčení	86
4. 2. 2 Rozhodování soudu o nároku poškozeného v adhezním řízení.....	89
4. 3 Postavení poškozeného v souvislosti s rozhodováním o odklonech.....	90
4. 3. 1 Účast poškozeného při rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání.....	92
4. 3. 2 Narovnání a jeho vztah k poškozenému	94
4. 3. 3 Účast poškozeného při rozhodování o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání	98
4. 3. 4 Role poškozeného při rozhodování o odstoupení od trestního stíhání	99
4. 3. 5 Nový institut dohody o vině a trestu z pohledu poškozeného	102
4. 4 Postavení poškozeného v řízení o opravných prostředcích	103
4. 4. 1 Opravné prostředky směřující proti usnesení soudu po předběžném projednání obžaloby.....	103
4. 4. 2 Opravné prostředky směřující proti usnesením soudu učiněným v hlavním líčení a mimo něj.....	104
4. 4. 3 Oprávnění poškozeného podávat odvolání proti rozsudku a odpor proti trestnímu příkazu	106
4. 4. 4 Poškozený a mimořádné opravné prostředky	110

5. Náměty de lege ferenda 113

Závěr 115

Seznam zkratek

Seznam použité literatury a pramenů

Summary

Klíčová slova v českém a anglickém jazyce

Úvod

Současný moderní svět přináší vedle mnoha požitků četné nástrahy nezřídka spjaté se složitými životními situacemi. Tyto mohou vyústit až v trestnou činnost, jež může mít dopad na kohokoli z nás, o čemž jsem se mohla osobně přesvědčit. Osobní negativní zkušenost tak byla jedním z několika důvodů k napsání této diplomové práce. Ačkoli by se mohlo zdát, že se problematika postavení poškozeného v trestním řízení většiny společnosti nedotýká a je jí na míle vzdálená, není tomu tak. Mnohdy stačí málo pro to, aby se někdo stal obětí trestného činu, které je umožněno vystupovat následně v trestním řízení v pozici poškozeného, i proto je téma ochrany tohoto procesního subjektu garantované procesními předpisy stále aktuální. Historický vývoj právní úpravy, jak se budu snažit naznačit, postupně odbourával některé neodůvodněné rozdíly mezi procesními právy obviněného a poškozeného. Zákonodárce často zapomínal na skutečnost, že poškozený by měl být prvním, na koho by měl stát při ochraně a reparaci porušení práva brát ohled.¹ Proces aplikace práva by sice v ideálním případě měl být rychlý a efektivní, tak aby bylo možno účinně reagovat na páchanou trestnou činnost, popřípadě co nejrychleji uspokojit nároky poškozených. Na druhou stranu není žádoucí, aby požadavku rychlosti trestního řízení zásadním způsobem ustupoval do pozadí rozsah procesních práv poškozeného.

V diplomové práci se především hodlám zaměřit na procesní práva přiznaná trestním řádem všem poškozeným. Domnívám se, že zvláštní pozornost zaslouží institut souhlasu poškozeného s trestním stíháním a vybrané problémy s ním spjaté. Zajímavý jistě bude i podrobnější rozbor postavení poškozeného v jednotlivých fázích trestního řízení a také při rozhodování v rámci procesních odklonů. Pro komplexnější uchopení tématu a pochopení některých důležitých souvislostí je samozřejmě nezbytné čerpat nejen z odborné literatury, která se postavení poškozeného v českém trestním řízení věnuje, ale i z judikatury našich vyšších soudů. Vedle aktuálně účinné právní úpravy není možné opomíjet připravované změny trestního řádu, respektive nové právní předpisy s předpokládanými dopady na rozsah procesních práv poškozeného. Diplomová práce byla zpracována podle české právní úpravy k 18. 6. 2012.

---

¹ COUFAL, Petr. K očekávané rekonstrukci trestního řádu. *Trestní právo*. 2010, ročník 15, č. 10, s. 12.

1. Stručný historický vývoj právní úpravy postavení poškozeného

Právní postavení poškozeného v období od roku 1918 vycházelo na území tehdejšího Československa z rakouského trestního řádu ze dne 23. května 1873 ř. z. č. 119, který platil pro území Čech a Moravy, na Slovensku a Podkarpatské Rusi pak z bývalého uherského zák. čl. XXXIII/1896, o soudním trestním řádu. Nad to byly v oboru vojenské justice převzaty dva rakouské trestní řády z roku 1912.²

1. 1 Trestní řád z roku 1873

Jde-li o osobu poškozeného, trestní řád rakouský vycházel z rozlišování mezi tzv. soukromým účastníkem (adherentem) a soukromým žalobcem.³ Soukromým účastníkem se mohla osoba stát, pokud jí bylo zločinem nebo přečinem ublíženo v právech a se svými soukromoprávními nároky se připojila k trestnímu řízení. Zároveň se však muselo jednat pouze o delikt stíhaný z moci úřední. Poškozený se musel k trestnímu řízení připojit včas, což znamenalo do začátku hlavního přelíčení. Trestní řád takového soukromého účastníka označoval za procesní stranu.

Zajímavým institutem, který upravoval rakouský trestní řád v souvislosti s právním postavením adherenta, byla dnes diskutovaná podpůrná (subsidiární) obžaloba. Tuto obžalobu mohl podávat soukromý účastník, pokud státní zástupce odepřel trestní stíhání či od něho upustil. Právo podávat tuto obžalobu bylo vázáno na existenci soukromoprávních nároků, nejednalo se tedy o tzv. populární podpůrnou obžalobu, kterou by mohl podávat každý.⁴

---

² V této souvislosti se hovoří o tzv. právním trialismu.

³ K tomu tématu blíže viz RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. Část druhá, kapitola I. Úprava postavení poškozeného v českých zemích a na Slovensku v období mezi světovými válkami a po druhé světové válce až do 1. 8. 1950, s. 61-132.

⁴ Blíže GRIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005, s. 18-21.

Naproti tomu stíhání některých deliktů rakouský trestní řád vyhradil soukromé žalobě. Soukromým žalobcem se stal ten, kdo učinil podnět k trestnímu stíhání pachatele pro tzv. soukromožalobní delikt, bylo-li mu ublíženo v jeho právech. Bez návrhu (žádosti o zahájení trestního stíhání) žalobce nebylo možno trestní stíhání zahájit, popřípadě v něm pokračovat, pokud žalobce od stíhání do určité doby ustoupil. Základní rozdíl mezi právem soukromého účastníka podat subsidiární obžalobu a právem soukromého žalobce spočíval v tom, že právo soukromého žalobce k podání daného podnětu nebylo odvislé od toho, zda státní zástupce nezahájil trestní stíhání či v již zahájeném stíhání odmítl pokračovat.

1. 2 Trestní řád z roku 1950

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním přijatý v období tzv. právnické dvouletky přinesl v ustanovení § 48 definici poškozeného. Za poškozeného byl považován ten, kdo utrpěl škodu trestným činem, který byl předmětem trestního řízení. V pozdější literatuře lze nalézt názory, že takto pojatá definice chápe pojem poškozeného poměrně úzce.⁵ Poškozeným byl totiž pouze ten, komu bylo přiznáno oprávnění uplatnit svůj nárok na náhradu škody v adhezním řízení. Poškozenému dále náležela práva nahlížet do spisů, být vyrozuměn o konání hlavního a odvolacího líčení, klást v těchto líčeních vyslychaným osobám otázky, právo podat odvolání proti odsuzujícímu rozsudku pro nesprávnost výroku o jeho nárocích vzešlých z trestného činu a další.⁶ Tato práva však poškozenému nenáležela, jednalo-li se o řízení o trestných činech, které náležely do příslušnosti krajského prokurátora, při řízení stanném a polním. Trestní řád z roku 1950 na rozdíl od trestního řádu z roku 1873 nezakotvil právo poškozeného podat obžalobu, což bylo výsadou prokurátora.

Pokud soud uznal obviněného vinným, rozhodl o nárocích poškozeného vzešlých z trestného činu pouze tehdy, pokud o to poškozený žádal (§ 164 odst. 1 TrŘ č. 87/1950 Sb.). Předpoklady rozhodnutí soudu o nárocích poškozeného lze shrnout tak, že jednak muselo dojít k odsouzení obviněného za čin, kterým byla poškozenému

---

⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Jana. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia. 1982, č. 37, s. 19.

⁶ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 17-18.

způsobena škoda, poškozený uplatnil nárok na její náhradu nejpozději do okamžiku, než se soud odebral k závěrečné poradě a zároveň o tomto nároku nebylo rozhodnuto v občanském soudním řízení. Pokud však bylo trestní stíhání zastaveno nebo přerušeno, o nároku poškozeného se nerozhodovalo.

Trestní řád z roku 1950 také zakotvil novou právní úpravu tzv. zajištění nároků poškozeného vzešlých z trestného činu, který byl například rakouskému trestnímu řádu cizí. Tento institut měl obdobně jako dnes přispět k vytvoření předpokladu a možnosti řádného uspokojení nároků poškozeného.

1. 3 Trestní řád z roku 1956

Trestní řád č. 64/1956 Sb. měl novou definici pojmu poškozeného ve výkladovém ustanovení § 7, konkrétně v odst. 10 uváděl, že poškozený je ten, komu byla trestným činem způsobena škoda, pokud by nárok na její náhradu bylo nutno uplatňovat před soudem v řízení ve věcech občanskoprávních, není-li v řízení spoluobviněným. Poškozeným mohla být, obdobně jako podle předešlých právních úprav, osoba fyzická, osoba právnická i stát.

Základním právem poškozeného i nadále zůstávalo právo žádat, aby bylo v trestním řízení rozhodnuto o nároku na náhradu škody, která byla způsobena trestným činem (§ 41 odst. 1 TrŘ č. 64/1956 Sb.). Nově však musel o přiznání tohoto nároku poškozený požádat nejpozději do zahájení hlavního líčení. Postavení poškozeného v trestním řízení pak určovala další práva jako například právo podat návrh na zajištění nároku na movitých věcech obviněného, právo nechat se zastupovat zmocněncem, nahlížet do spisu, právo na doručení opisu rozsudku a další.⁷ Právo uplatnit nárok na náhradu škody však poškozený neměl v řízení, která náležela do příslušnosti krajského soudu či pokud svůj nárok už uplatnil v řízení ve věcech občanskoprávních. Postačilo tedy, na rozdíl od předchozí právní úpravy trestního řádu z roku 1950, že řízení ve věcech občanskoprávních bylo zahájeno, nezáleželo pak na tom, jestli bylo skončeno.

---

⁷ Podrobněji RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 167-168.

Podle povahy věci se tak mohlo jednat buď o překážku litispendence nebo o překážku rei iudicatae.

Právní úpravy trestních řádů z roku 1950 a 1956 se lišily zejména tím, že trestní řád z roku 1950 zakotvil právo poškozeného na podání odvolání proti odsuzujícím rozsudku, podle úpravy z roku 1956 poškozený tzv. odvolací právo neměl.⁸ Jen pro doplnění uvádím, že ani trestní řád z roku 1956 nezakotvil institut soukromé či podpůrné žaloby, setrval však u institutu zajištění nároku poškozeného.

1. 4 Současný (platný) trestní řád a jeho nejvýznamnější novelizace

V zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen TrŘ) nalezneme zákonnou definici poškozeného v § 43 odst. 1, který je z hlediska systematiky zákona zařazen v sedmém oddílu hlavy druhé trestního řádu, jež nese označení „Soud a osoby na řízení zúčastněné“. Tato definice poškozeného nebyla po dlouhá léta měněna a to i přes četné novelizace trestního řádu. Nové, respektive pozměněné vymezení pojmu poškozeného přinesla až novela trestního řádu provedená zákonem č. 181/2011 Sb., který nabyl účinnosti k 1. 7. 2011.

Za poškozeného byl považován dle § 43 odst. 1 TrŘ v původním znění nejen ten, kdo byl trestným činem poškozen na majetku, ale také osoba, které bylo ublíženo na zdraví či jí byla způsobena morální nebo jiná škoda. M. Růžička⁹ za zásadní změnu týkající se vymezení pojmu provedenou trestním řádem z roku 1961 považuje skutečnost, že se tato definice vztahovala nejen na toho, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda ale právě i na toho, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví (bez ohledu na to, zda mu majetková škoda v důsledku ublížení na zdraví vznikla), dále také na osobu, které byla způsobena morální nebo jiná škoda. Pojem poškozeného je tak v současném trestním řádu pojat širěji než tomu bylo v úpravách

---

⁸ Srovnání procesních úprav z let 1950 a 1956 z hlediska postavení poškozeného a jeho práv v trestním řízení viz LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, 1994, s. 10.

⁹ RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 188.

minulých.¹⁰ Právní úprava pak poškozeného výslovně označila za stranu trestního řízení.

Trestní řád z roku 1961 přinesl dělení poškozených do dvou kategorií podle jejich postavení v trestním řízení:

- a) poškození, kteří měli nárok na náhradu majetkové škody (§ 43 odst. 2 TrŘ v původním znění) a byli tak subjektem tzv. adhezního řízení
- b) poškození, kteří takový nárok neměli (§ 43 odst. 1 TrŘ v původním znění) a kterým zákon přiznával procesní práva vyjmenovaná zejména v § 43 odst. 1

Nutno podotknout, že toto rozlišování poškozených zůstalo zachováno i po novelizacích trestního řádu, byť dnes vycházíme z nové, respektive pozměněné definice pojmu poškozeného (podrobněji viz kapitola 2.).

Katalog práv, která trestní řád přiznal poškozenému uváděl především v původním znění § 43 odst. 1, dále pak na dalších místech zákona. Jednalo se o právo činit návrhy na doplnění dokazování, právo nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a o právo vyjádřit se k věci před skončením řízení.

K dalším stěžejním změnám jistě patřilo zakotvení práva poškozeného podávat odvolání, byť v omezené podobě, a dále možnost prokurátora uplatnit nárok na náhradu škody za poškozeného (§43 odst. 3 TrŘ v původním znění). Poškozený mohl podat odvolání pouze proti rozsudku soudu I. stupně a to pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo proto, že tento výrok učiněn nebyl.

Nárok na náhradu škody poškozený nemohl uplatňovat, pokud již bylo o tomto nároku rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném řízení. Zde se právní úprava opět vrátila jen k zakotvení překážky věci rozhodnuté nikoliv zahájené. Pro vznik této překážky stačilo, že v občanskoprávním nebo jiném řízení došlo k rozhodnutí bez ohledu na jeho právní moc. Na druhou stranu pouhé podání žaloby u civilního soudu překážku v rozhodování o nároku na náhradu škody v trestním řízení nevytvářelo.

---

¹⁰ Shodně i J. Jelínek uváděl, že nová definice poškozeného jej obsahově vymezuje viditelně širěji, předchozí právní úpravy pod tento pojem nezařazovaly ty osoby, kterým by byla způsobena újma na zdraví, morální nebo jiná škoda. Viz JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 21.

V případě institutu zajištění nároku poškozeného na majetku obviněného byla významným posunem možnost zajistit nejen věci movité či pohledávky ale také nemovitosti.

Závěrem této podkapitoly si dovolím učinit ještě několik poznámek k uplatnění nároku na náhradu škody prokurátorem namísto poškozeného.¹¹ Prokurátor byl dle § 43 odst. 3 TrŘ v původním znění oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit škodu, která byla poškozenému způsobena trestným činem. Toto oprávnění prokurátorovi náleželo v případě, že si jej vyžadovala ochrana společnosti, socialistických organizací a pracujících, zejména pokud byla trestným činem způsobena škoda na majetku v socialistickém vlastnictví. Zakotvení této úpravy bylo odůvodněno požadavkem rychlejšího uplatňování nároku na náhradu škody. Prokurátor mohl uplatnit nárok na náhradu škody namísto poškozeného bez ohledu na jeho vůli, tedy i bez jeho souhlasu. Primárně však měl nárok poškozený uplatňovat sám. J. Látal k tomuto podotkl: „*Jednotlivé úkony, tedy i návrh na náhradu škody ve smyslu § 43 odst. 2 tr. ř., činí prokurátor podle § 43 odst. 3 tr. ř. v trestním řízení jménem státu a tedy nikoliv v zastoupení poškozeného, např. „jménem“ poškozené socialistické organizace jako její zástupce apod.; prokurátor není zástupcem této organizace.*“¹²

V reakci na novelizaci trestního řádu provedenou zákonem č. 178/1990 Sb., který ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ v původním znění zrušil, J. Jelínek uvádí: „*Jestliže tedy má prokurátor možnost vyjádřit nesouhlas s výrokem soudu prvního stupně o náhradě škody opravným prostředkem, potom je žádoucí, aby mohl mít reálnou možnost ovlivnit správnost výroku o náhradě škody přímo v řízení u soudu prvního stupně, k čemuž může přispět i oprávnění prokurátora být přímo subjektem adhezního řízení, tedy osobou oprávněnou vlastním jménem uplatnit nárok na náhradu škody způsobené trestným činem.*“¹³

---

¹¹ K tomu blíže CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Jana. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia, 1982, č. 37, s. 45; RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 213-217.

¹² LÁTAL, Jaroslav. K postavení poškozeného v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Socialistická zákonnost*. 1982, ročník 30, č. 2, s. 72.

¹³ JELÍNEK, Jiří. Poškozený v trestním řízení po novele trestního řádu. *Československá kriminalistika*. 1991, ročník 24, č. 2, s. 122.

Oprávnění prokurátora (státního zástupce) uplatnit nárok na náhradu škody namísto poškozeného nebylo ke škodě věci do právní úpravy trestního řádu z roku 1961 navraceno. Jistě lze zauvažovat nad tím, zda zrušení této možnosti nevedlo k oslabení práv poškozeného v trestním řízení. Domnívám se, že by bylo vhodné jej opětovně zakotvit. Státní zástupce by mohl vznést nárok na náhradu škody ve prospěch poškozeného nikoli proti jeho vůli například v situacích, kdy poškozený není schopen v trestním řízení náležitě hájit svá práva a není možné využít institutu zakotveného v § 51a TrŘ. Pro znovuzavedení tohoto práva se vyslovil i J. Kuchta: „*Neshledáváme žádný důvod pro to, aby takové ustanovení, zbavené ovšem ideologického balastu a aplikující se stejně v případě jakéhokoli typu vlastnictví, nemohlo být zavedeno znovu... Pro poškozené by to nepochybně znamenalo pomoc a ulehčení v jejich postavení, neboť státní zástupce by vlastně svým způsobem dohlížel na to, aby byl řádně uplatněn nárok na náhradu škody vůči pachateli, a mohl by upřesňovat výši požadované náhrady v závislosti na překládaných důkazech.*“¹⁴

1. 4. 1 Vybrané novely trestního řádu č. 141/1961 Sb. s dopady na právní postavení poškozeného

Trestní řád č. 141/1961 Sb., který je dodnes platnou součástí našeho právního řádu, byl od nabytí účinnosti k 1. 1. 1962 nesčetněkrát novelizován. Ráda bych alespoň ve stručnosti zmínila nejpodstatnější změny v postavení poškozeného, ke kterým po roce 1989 došlo. Pro účely této podkapitoly jsem zvolila tři dle mého názoru nejvýznamnější novely a to: novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 178/1990 Sb., zákonem č. 292/1993 Sb. a konečně tzv. velkou novelu trestního řádu (zákon č. 265/2001 Sb.). Zároveň je záhodno uvést, že pozornost zákonodárce po roce 1989 směřovala především k posílení procesních práv obviněného, naproti tomu práva poškozeného byla zesílena v míře menší a to pouze dílčími změnami.

---

¹⁴ KUCHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In Kalvodová Věra (ed.). *Rekodifikace trestního práva procesního*. Brno: MU, 2001, s. 95.

Novela trestního řádu č. 178/1990 Sb.

K zásadním změnám, které tato novela trestního řádu přinesla, patří zavedení nového institutu opatrovníka poškozeného, institutu souhlasu poškozeného s trestním stíháním a pokračováním v něm. Dále bylo poškozenému přiznáno právo podat stížnost proti usnesení o odložení věci a zrušeno oprávnění prokurátora k podání návrhu na náhradu škody v adhezním řízení (viz výše). Souhlasu poškozeného s trestním stíháním bylo třeba, obdobně jako dnes, u taxativně vypočtených trestných činů,¹⁵ zároveň však musel být mezi obviněným a poškozeným příbuzenský nebo obdobný stav.

Novela trestního řádu č. 292/1993 Sb.

Tato právní úprava zakotvila v trestním řádu novou formu odklonu a to podmíněné zastavení trestního stíhání, opětovně se navrátila, byť v odlišné podobě, k institutu trestního příkazu a provedla změnu v rozhodování o ustanovení opatrovníka poškozenému. V případech, ve kterých zákonný zástupce poškozeného nemohl vykonávat svá práva a bylo zde nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení prokurátor ustanovil poškozenému opatrovníka a to z úřední povinnosti (namísto dřívější možnosti takto rozhodnout).

Novela trestního řádu upravila institut trestního příkazu v širší podobě než tomu bylo do r. 1990, kdy byla tato forma rozhodnutí z trestního řádu odstraněna. Trestním příkazem mohl samosoudce rozhodnout i o nároku na náhradu škody v případě, že jej poškozený uplatnil. Kritika této právní úpravy směřovala zejména tím směrem, že poškozenému nebylo umožněno podat proti trestnímu příkazu odpor jako opravný prostředek. J. Jelínek na tento nedostatek reagoval následovně: *„Je škoda, že zákonodárce nevyužil možnosti nabízené novelizací trestního řádu a nedal poškozenému možnost podat odpor proti trestnímu příkazu s účinky, že podáním odporu se ruší výrok*

---

¹⁵ K právní povaze trestných činů, k jejichž stíhání byl vyžadován souhlas poškozeného viz JELÍNEK, Jiří. Poškozený v trestním řízení po novele trestního řádu. *Československá kriminalistika*. 1991, ročník 24, č. 2, s. 125-126. Autor zde mj. uvádí, že zavedením tohoto institutu nedošlo k obnovení tzv. návrhových nebo soukromožalobních deliktů, jedná se však o tzv. delikty stíhané ku zmocnění.

*o náhradě škody, a pokud soud nerozhodne sám ve věci, odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popř. na řízení před jiným příslušným orgánem.*¹⁶

K institutu podmíněného zastavení trestního stíhání je z hlediska postavení poškozeného vhodné uvést, že jeho aplikace byla podmíněna buď tím, že obviněný nahradil škodu způsobenou trestným činem nebo tím, že s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě.

Tzv. velká novela trestního řádu (zákon č. 265/2001 Sb.)

Novela trestního řádu přijatá zákonem č. 265/2001 Sb., účinná dnem 1. ledna 2002, patří mezi nejpodstatnější a svým rozsahem největší změny v trestním řádu od nabytí jeho účinnosti k 1. lednu 1962.¹⁷ Četné změny provedené touto novelizací trestního řádu se také dotkly postavení poškozeného v trestním řízení, jeho procesních práv i samotného rozhodování o náhradě škody v tzv. adhezním řízení. Některá oprávnění, která novelou poškozený získal, byla a jsou přiznána pouze těm poškozeným, kteří uplatnili nárok na náhradu škody. Dále zmíním jen některé z přijatých změn.

Za stěžejní lze považovat zpřesnění, respektive zúžení¹⁸ vymezení pojmu poškozeného v § 43 TrŘ, ke kterému došlo hned ve dvou rovinách. Za prvé byl § 43 TrŘ doplněn o nové znění odstavce 2, dle kterého se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Do nabytí účinnosti této novelizace, jak uvádí F. Púry,¹⁹ bylo totiž vymezení pojmu poškozeného příliš široké, zejména pokud byl trestný čin spáchán ke škodě státu nebo blíže neurčeného počtu osob. Pod definici poškozeného tedy nelze zařadit osoby,

---

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu 1993. *Kriminalistika*. 1994, ročník 27, č. 1, s. 50.

¹⁷ Někteří autoři poukazují na skutečnost, že tato novela pro závažnost a četnost zakotvených změn spíše připomíná rekonfiguraci než pouhou novelizaci trestního práva procesního. Srovnání LANGER, Petr. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue*. 2007, ročník 6, č. 5, s. 128 a 129.

¹⁸ Zde se názory autorů odborné literatury rozcházejí. Část z nich přijímá názor, že doplněním § 43 o nový odstavec 2 došlo pouze k zpřesnění zákonného pojmu a to proto, že vzniklá újma i nadále musí být v příčinné souvislosti s trestným činem a kryta zaviněním pachatele. Viz MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 268 a 269. Naproti tomu jiní autoři hovoří o zúžení zákonného pojmu. Viz JELÍNEK, Jiří. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 62.

¹⁹ PÚRY, František. Poznámky k adheznímu řízení po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, ročník 1, č. 6, s. 164.

kteře se buď samy za poškozené označí či jsou postiženy jednáním pachatele až zprostředkovaně. Dále byl obsah pojmu poškozeného zpřesněn v souvislosti s institutem narovnání. Nové ustanovení § 310a TrŘ totiž vyloučilo právní nástupce poškozeného z výkonu práv poškozeného v řízení o narovnání s ohledem na skutečnost, že tyto osoby již bezprostřední vztah k trestnému činu nemají.

Nově se mohl poškozený výslovným prohlášením sděleným příslušnému orgánu činnému v trestní řízení a po řádném poučení vzdát procesních práv, která mu trestní řád přiznával (§ 43 odst. 4 TrŘ). Vzhledem k tomu, že tento odstavec ustanovení § 43 TrŘ nedoznal od zmiňované novely k dnešnímu dni žádných změn či zpřesnění, tak i nadále přetrvává mezi odbornou veřejností rozpor ohledně toho, zda je možné vzdát se tímto prohlášením všech procesních práv nebo jen některých z nich. Komentář k trestnímu řádu k tomuto uvádí: „*Domníváme se, že takový postup (vzdání se procesních práv pouze zčásti) není možný, a to nejen vzhledem k tomu, že takový postup zákon nepředpokládá, ale také s přihlédnutím k úzké souvislosti těchto práv, kdy výkon některých z nich je vlastně předpokladem pro další taková práva (např. nahlížení do spisu je úzce vázáno a je do značné míry i předpokladem pro uplatnění nároku na náhradu škody).*“²⁰ Naopak J. Jelínek²¹ připouští, aby se poškozený vzdal všech svých procesních práv anebo jen některých. K takovému výkladu citovaného ustanovení bych se také přiklonila.

Trestní řád z roku 1961 ani v současném znění neřeší situaci, zda je možné vzít nazpět prohlášení o vzdání se práv. V řešení této praktické otázky se naopak citovaní autoři shodují v tom, že zpětvzetí prohlášení je možno připustit, neboť není zákonem vyloučeno.

Pro doplnění je nutno alespoň zmínit některé z dalších přijatých změn. Procesní práva poškozeného byla rozšířena díky možnosti podat stížnost proti usnesení o zastavení trestního stíhání a postoupení věci jinému orgánu v přípravném řízení (nadále však poškozený nemohl podávat stížnost proti usnesení o přerušování trestního stíhání). Novela dále upravila právo poškozeného na bezplatné zastoupení nebo na zastoupení za

---

²⁰ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 319. Obdobně též RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 276 a 277; PŮRY, František. Poznámky k adheznímu řízení po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue.* 2002, ročník 1, č. 6, s. 164.

²¹ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 581 a 582.

sníženou odměnu (§ 51a TrŘ), možnost uplatnění práv mimořádně vysokého počtu poškozených prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí (nové znění § 44 odst. 2 TrŘ). Nárok na náhradu škody mohl být přiznán v cizí měně (§ 228 odst. 3 TrŘ). Zpřesněn byl i institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného.²²

1. 5 K nálezu Ústavního soudu č. 77/2001 Sb.

Tímto významným rozhodnutím Ústavního soudu²³ došlo ke zrušení § 44 odst. 2 v tehdy účinném znění trestního řádu.²⁴ Tehdejší právní úprava zakotvila v podstatě povinnost krajského soudu rozhodnout ve věcech, jež náležely do jeho příslušnosti jako soudu prvního stupně, o tom, zda účast poškozeného v řízení připustí. Hlediskem, podle něhož měl soud takto rozhodnout, byla „povaha projednávané věci“, což lze označit za velmi nejasnou dikci zákona. Judikaturou byl obsah formulace specifikován tak, že krajský soud poškozeného k řízení nepřipustil jen z důležitého důvodu.²⁵ Problematická byla tato úprava hned v několika směrech. Prvním z nich je jistě nemožnost napadnout rozhodnutí krajského soudu o tom, že se poškozený nemůže účastnit řízení před soudem, řádným a ani mimořádným opravným prostředkem. Další problém spočíval ve znevýhodněném postavení poškozených v řízení o těch trestných činech, které spadaly do příslušnosti krajského soudu (jednalo se o nejzávažnější trestné činy), oproti postavení poškozených v řízení před soudy okresními, čímž v podstatě došlo k porušování zásady rovnosti procesních stran. Na další problém poukázal J. Kuchta.²⁶ Aplikační praxe totiž, dle jeho názoru nevhodně, ustanovení § 44 odst. 2 užívala tak, že jej vztahovala na všechny trestné činy, o kterých se konalo společné řízení před krajským soudem v prvním stupni. Tím docházelo k tomu, že krajský soud rozhodl (či mohl rozhodnout) usnesením, že poškozeného k řízení nepřipouští i ohledně toho

---

²² K tomu podrobněji viz JELÍNEK, Jiří. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 66 a 67.

²³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 6/2000 ze dne 31. ledna 2001 publikovaný pod č. 77/2001 Sb. [cit. 25. 2. 2012]. Dostupný z WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=25904>.

²⁴ § 44 odst. 2 tehdy zněl: „V řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu (§ 17 odst. 1) rozhodne o účasti poškozeného soud podle povahy projednávané věci.“

²⁵ Například důležitý zájem na urychleném projednání a rozhodnutí věci. Konkrétní důvody pro záporné rozhodnutí krajského soudu tak, jak je uplatňovala tehdejší praxe viz LÁTAL, Jaroslav. Účast poškozeného v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu jednatelského v prvním stupni (§17 tr. ř.). *Právní praxe*. 1994, ročník 42, č. 6, s. 330.

²⁶ KUČHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In Kalvodová Věra (ed.). *Rekodifikace trestního práva procesního*. Brno: MU, 2001, s. 89.

trestného činu, který by jinak projednával jako věcně příslušný okresní soud. Ke škodě věci však zákonodárce nevyslyšel náměty odborné veřejnosti k úpravě, změně obsahu či zrušení tohoto institutu,²⁷ načež bylo nakonec ustanovení § 44 odst. 2 zrušeno výše uvedeným nálezem Ústavního soudu s účinností k 23. 2. 2001.

Ústavní soud se v daném rozhodnutí nejprve vyjádřil k charakteru trestných činů, jejichž projednávání a rozhodování svěřil zákon č. 141/1961 Sb. do působnosti krajského soudu jednajícího jako soudu prvního stupně. Tyto trestné činy bylo možno charakterizovat vyšší společenskou nebezpečností. Poškozeného označil Ústavní soud v souladu s ustanovením § 12 odst. 6 TrŘ v tehdejší znění za samostatnou stranu řízení s poměrně širokými procesními právy, která nejsou omezena pouze na právo náhrady škody. Ústavní soud shledal rozdílnost v postavení poškozených před krajskými soudy a soudy okresními za neodůvodněnou, respektive nesmyslnou a citované ustanovení za protiústavní pro rozpor s čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Argumentoval tím, že i v řízení před okresními soudy může mít soud potíže s doručováním s ohledem na vysoký počet poškozených (fyzických osob cizí státní příslušnosti) či by mohly být projednávány otázky státního tajemství, což bylo praxí považováno za důvody, pro které krajský soud mohl rozhodnout o nepřipuštění poškozeného. Poukázal také na protiústavnost nemožnosti podání opravného prostředku proti usnesení, kterým krajský soud poškozeného k trestnímu řízení nepřipustil. V tomto případě nebyl dodržen princip předvídatelnosti důsledků zákona a to i díky tomu, že trestní řád nestanovil žádná kritéria, podle kterých měl krajský soud o nepřipuštění poškozeného rozhodovat. Ustanovení § 44 odst. 2 tak bylo v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, porušovalo právo poškozeného na spravedlivý proces, dále také odporovalo čl. 37 odst. 3 Listiny, který zakotvuje princip rovnosti účastníků řízení.²⁸

---

²⁷ Například viz JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 87-89; KUČTA, Josef. *Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení*. In Kalvodová Věra (ed.). *Rekodifikace trestního práva procesního*. Brno: MU, 2001, s. 89.

²⁸ Ústavní soud také poukázal na skutečnost, že v době projednávání ústavní stížnosti již vláda v návrhu novely trestního řádu předložila Poslanecké sněmovně nové znění ustanovení § 44 odst. 2, kterým hodlala ústavní nedostatky odstranit. Nové znění § 44 odst. 2 bylo nakonec přijato až v rámci tzv. velké novely trestního řádu (zákon č. 265/2001 Sb.), která zakotvila specifický způsob uplatnění práv poškozeného ve věcech, ve kterých by jednotlivým výkonem práv mimořádně vysokého počtu poškozených mohl být ohrožen rychlý průběh trestního řízení. Podrobněji je o této problematice pojednáno v kapitole 3.

2. Pojem poškozeného v platné právní úpravě

Poškozený je tradičně řazen k subjektům trestního řízení a trestní řád jej výslovně označuje za stranu trestního řízení (§ 12 odst. 6 TrŘ).

Platná právní úprava definuje pojem poškozeného v ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ v sedmém oddílu hlavy druhé. Tato definice doznala podstatné změny v loňském roce a to díky novele trestního řádu provedené zákonem č. 181/2011 Sb. s účinností k 1. 7. 2011. Za poškozeného je nově považován ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.²⁹ Přijetí nové právní úpravy bylo odůvodněno tím, že dřívější stav neumožňoval rozhodovat v trestním (adhezním)³⁰ řízení o nemateriální újmě³¹ či o vydání bezdůvodného obohacení. V adhezním řízení mohlo být rozhodováno pouze o náhradě majetkové škody v širším smyslu.³² Tehdejší právní stav byl v tomto nedostatku terčem časté kritiky,³³ neboť poškozený, kterému byla způsobena nemajetková újma, nemohl být subjektem adhezního řízení. S uplatňováním nároku v adhezním řízení namísto vedení civilního sporu jsou tradičně spjaty určité výhody (například adhezní řízení nevyžaduje od poškozeného zvýšené výdaje, zejména soudní poplatky, poškozený není zatížen důkazním břemenem, respektive valná část důkazního břemene tíží orgány činné v trestním řízení, jde-li o situaci, kdy je škoda znakem skutkové podstaty trestného činu, trestní řízení mu obvykle umožňuje dosáhnout i rychlejšího rozhodnutí).

---

²⁹ Před nabytím účinnosti zákona č. 181/2011 Sb. jím byl ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda.

³⁰ Adheze, též adheze = přilnutí, přilnavost, ve smyslu přilnutí adhezního řízení k linii trestního procesu.

³¹ V minulosti byla praxí v této souvislosti řešena otázka, zda bylo možné v trestním řízení přiznat jako náhradu škody způsobené trestným činem pomluvy dle tehdejšího § 206 TrZ též náhradu nemajetkové újmy podle ustanovení § 13 občanského zákoníku. Většina autorů tuto možnost zamítla. Naproti tomu zajímavý názor k této problematice vyslovil J. Jelínek, podle kterého bylo třeba rozlišovat mezi nárokem na zadostiučinění, který nemohl být předmětem adhezního řízení, a náhradou nemajetkové újmy v penězích dle § 13 ObčZ, která dle jeho názoru předmětem adhezního řízení být mohla. Podrobněji viz JELÍNEK, Jiří. Nad jednou aktuální otázkou adhezního řízení. *Právo a zákonnost*. 1991, ročník 39, č. 4, s. 222-227.

³² Z důvodové zprávy k novele provedené zákonem č. 181/2011 Sb. ze dne 12. ledna 2011 [cit. 27. 2. 2012]. Dostupná též z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

³³ Viz např. GRUS, Zdeněk. Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2004, ročník 3, č. 7, s. 206. Zde dokonce autor navrhl nové znění § 43 odst. 1 TrŘ s tím, že by za poškozeného měla být považována osoba, které byla způsobena (jakákoliv) újma nebo jí bylo ublíženo.

Změna ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ tak přináší další rozšíření práv poškozených, neboť má přispět ke zlepšení procesního postavení těch, kterým byla způsobena nemajetková újma i těch, na jejichž úkor se pachatel trestného činu bezdůvodně obohatil. Před účinností novely trestního řádu těmto osobám nezbývalo nic jiného než se domáhat vydání bezdůvodného obohacení žalobou u civilního soudu nebo v případě nemajetkové újmy přiměřeného zadostiučinění, popřípadě náhrady nemajetkové újmy v penězích žalobou na ochranu osobnosti podle § 13 občanského zákoníku.³⁴

Na zajímavý a nelogický rozpor v právní úpravě ještě před přijetím citované novely poukázal R. Visinger,³⁵ který provedl menší srovnání předmětu adhezního řízení s právním postavením poškozeného v případě rozhodování o narovnání dle § 309 a násl. TrŘ. Autor poukázal na to, že v rámci užití tohoto alternativní řešení trestní věci, může být odškodněn každý poškozený ve smyslu § 43 TrŘ a dále k tomu uvádí: „*Není příliš logické, jestliže v rámci odklonu může v současnosti soud schválit dohodu, jejíž součástí je náhrada morální či jiné škody, popř. vrácení bezdůvodného obohacení, zatímco v odsuzujícím rozhodnutí takový výrok trestní řád učinit nedovoluje, třebaže bylo provedeno rozsáhlé dokazování.*“³⁶ S daným názorem souhlasím, neboť jsem neshledala žádná výraznější logická opodstatnění této odlišnosti v trestním řádu. Rozšíření předmětu adhezního řízení tedy vítám, byť jsem si plně vědoma určitých komplikací, ke kterým může v aplikační praxi docházet například v souvislosti s obtížnějším a náročnějším prokazováním nemajetkové újmy a s tím spojené prodlužování trestního řízení.³⁷

Na tomto místě bych ještě ráda upozornila na jeden legislativní nedostatek, který lze v definici pojmu poškozeného nalézt. Přesné znění ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ je následující: „Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil

---

³⁴ K otázkám náhrady nemajetkové újmy (ještě před nabytím účinnosti zákona č. 181/2011 Sb.) podrobněji viz KUCERA, Jiří. Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu. *Trestněprávní revue*. 2006, ročník 5, č. 9, s. 259-270.

³⁵ VISINGER, Radek. Náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 3, s. 75.

³⁶ Tamtéž, s. 75.

³⁷ Například J. Jelínek nepovažuje novou právní úpravu za promyšlený legislativní čin a vyslovil i pochybnosti o její momentální nezbytnosti a vhodnosti. Dle jeho názoru bylo možné s přijetím této úpravy vyčkat až na celkovou rekonstrukci trestního práva procesního. Podrobněji viz JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*. 2011, ročník 44, č. 4, s. 264-272.

škoda (poškozený)...“ Z uvedeného vyplývá, že v legální definici stojí pojem „škoda“ samostatně a působí tak v textu nelogicky. Toto legislativní nedopatření vzniklo tím, že z původní definice pojmu poškozeného zákonodárce odstranil slova „morální nebo jiná“ a nahradil je formulací „nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil“. Otázkou, která se zde nabízí je ta, zda se i nadále bude hovořit o majetkové škodě způsobené trestným činem nebo se v této souvislosti bude užívat termínu „majetková újma“. Jinak řečeno, zda zákonodárce touto legislativní změnou vypustil formulaci „majetková škoda“ a plně ji nahradil úslovím „majetková nebo nemajetková újma“.³⁸ Domnívám se, což podle mého názoru vyplývá i z důvodové zprávy k zákonu č. 181/2011 Sb., že záměrem zákonodárce bylo ponechat v textu zákona sousloví „majetková škoda“. Tomuto závěru napovídá také skutečnost, že je tento termín i nadále zachován v ustanovení § 228 TrŘ. Je zřejmé, že definice pojmu poškozeného bude vyžadovat od zákonodárce zpřesnění provedené další novelizací zákona. S potřebnou změnou ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ zákonodárce příliš neotálel, neboť ji přijal v rámci novelizace trestního řádu provedené dnes již schváleným a vyhlášeným zákonem č. 193/2012 Sb., jenž nabude účinnosti k 1. září 2012. V novém znění ustanovení § 43 odst. 1 zákonodárce používá formulaci „majetková škoda nebo nemajetková újma“,³⁹ kterou užívám v textu své práce.

Stěžejní pojmy v definici poškozeného, které bude nutné vymezit, jsou ublížení na zdraví, majetková škoda, nemajetková újma a bezdůvodné obohacení ve smyslu díkce zákona, který, jak již bylo uvedeno, za poškozeného považuje nově také toho, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Nutno podotknout, že ani jeden z těchto pojmů trestní řád nedefinuje a ponechává jejich vymezení teorii a právní praxi.

2. 1 Poškozený, kterému bylo trestným činem ublíženo na zdraví

Ublížením na zdraví se rozumí takový stav (onemocnění, poranění), který je porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí a znesnadňuje výkon obvyklé činnosti

---

³⁸ K tomuto názoru se přiklonil ve svém odborném článku J. Jelínek. Podrobněji viz JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*. 2011, ročník 44, č. 4, s. 268.

³⁹ Blíže viz zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [cit. 17. 6. 2012]. Dostupný z WWW: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/12-193.htm>.

nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, i když nezanechá trvalé následky (srovnání viz II/1965 Sb. rozh. tr.). Je vhodné si uvědomit, že poškozeným ve smyslu § 43 odst. 1 TrŘ je osoba i tehdy, pokud ten, kdo jí ublížil na zdraví, není trestně stíhán pro trestný čin ublížení na zdraví dle § 146 TrZ. Jak upozorňuje Komentář k trestnímu řádu,⁴⁰ poškozeným je ten, komu pachatel trestného činu ublížil na zdraví a to bez ohledu na to, zda mu vznikla majetková škoda. V této souvislosti je pak možno rozlišit dvě skupiny poškozených. Poškozeným podle § 43 odst. 1 TrŘ může být ten, komu sice bylo trestným činem ublíženo na zdraví, ale tento zásah neměl za následek vznik majetkové újmy (škody) a nebude tak poškozeným ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ. Druhou skupinu tvoří ti poškození, kteří budou mít i toto postavení.

2. 2 Poškozený, kterému byla trestným činem způsobena majetková škoda (újma)

Důvodová zpráva ke zmiňované novele trestního řádu⁴¹ uvádí, že ponecháním pojmu „majetková škoda“ a zavedením pojmu „nemajetková újma“ došlo ke sjednocení terminologie dosud užívané v trestním řádu s terminologií užívanou občanským zákoníkem. Takové tvrzení ovšem není dle mého názoru správné, neboť současný občanský zákoník pojmu „majetková škoda“ neuzívá.⁴²

Platný občanský zákoník pod pojem škody nezahrnuje nemajetkovou újmu a vychází ze základního třídění škody na škodu skutečnou (*damnum emergens*) a ušlý zisk (*lucrum cessans*). Tento právní stav byl jako nevyhovující předmětem kritiky i ze strany Ústavního soudu České republiky: *„Ústavní soud v této souvislosti cítí potřebu zdůraznit, že z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného. K takovému pojetí se ostatně hlásí i principy evropského deliktního práva, které definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou*

---

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 310.

⁴¹ Důvodová zpráva k novele trestního řádu provedené zákonem č. 181/2011 Sb. ze dne 12. ledna 2011 [cit. 29. 2. 2012]. Dostupná též z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

⁴² K pojmu škoda v českém občanském právu podrobněji viz ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan et. al. *Občanské právo hmotné.* 2. díl. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 398-406.

újmou zákonem chráněného zájmu.“⁴³ Nastíněný teoretický nedostatek je tak výzvou pro zákonodárce.

Jaký je tedy rozdíl mezi pojmy „škoda“ a „majetková škoda“, se pokusím ozřejmit pomocí judikatury našich soudů. Škodou se rozumí újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného, je objektivně vyjádřitelná v penězích a reprezentuje majetkové hodnoty, které je třeba vynaložit, aby došlo k uvedení věci do původního stavu.⁴⁴ Judikaturou pak byl vyložen i pojem majetková škoda. Majetkovou škodou je nejen škoda vzniklá tím, že byl trestným činem ztenčen (zmenšen) majetek poškozeného, ale i jiná materiální újma, pokud její náhradu příslušné předpisy o odškodňování přiznávají.⁴⁵ Kategorie majetkové škody⁴⁶ podle § 43 TrŘ je tedy širší než pojem „škoda“, jak jej užívá současný občanský zákoník, neboť za majetkovou újmu považuje trestní řád i tu, kterou lze zmírnit, respektive vyvážit peněžitou cestou (tradičně bolestné nebo náhrada za ztížení společenského uplatnění).

2. 3 Poškozený, kterému byla trestným činem způsobena nemajetková újma

Zákon č. 181/2011 Sb. přináší nahrazení pojmů morální a jiné škody užívané do té doby trestním řádem,⁴⁷ termínem, který je vlastní ustanovení § 13 odst. 2 ObčZ. Jedná se o pojem nemajetková újma. V tomto ohledu tedy skutečně ke sjednocení terminologie dochází.

---

⁴³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. května 2005 sp. zn. Pl. ÚS 16/04, publikováno pod č. 265/2005 Sb. [cit. 29. 2. 2012].

Dostupné z WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=48&pos=5&cnt=5&typ=result>.

⁴⁴ Stanovisko uveřejněné pod č. 55/1971 Sb. rozh. obč. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1971, ročník 23, s. 341.

⁴⁵ Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a náhradě škody způsobené trestným činem (o adhezním řízení). Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 4. června 1962 – Pls 1/62. In *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. 1962, ročník 14, s. 28.

⁴⁶ K výkladu pojmu majetková škoda v širším smyslu blíže RŮŽIČKA, Miroslav; PÚRY, František; ZEŽULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 484-487.

⁴⁷ K výkladu pojmu morální a jiné škoda podrobněji CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Jana. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia, 1982, č. 37, s. 27 a 28.

K nové dikci ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ je v důvodové zprávě uvedeno, že citovaná novela postavila na jisto to, že v adhezním řízení lze rozhodnout pouze o náhradě nemajetkové újmy v penězích (§ 13 odst. 2 ObčZ). Dané tvrzení opět považují za ne zcela přesné s ohledem na to, jak jsou § 43 odst. 1, § 43 odst. 3 ve spojení s § 228 odst. 1 TrŘ formulovány. Problém spatřuji v tom, že zmiňovaná ustanovení trestního řádu neobsahují žádný odkaz na ustanovení občanského zákoníku a ponechávají tak prostor pro různý výklad pojmu nemajetková újma. Není tak postaveno na jisto, co přesně se pod daným pojmem v rámci trestního řízení skrývá.⁴⁸ Až budoucí aplikační praxe našich soudů ukáže, které formy nemajetkové újmy bude možné v rámci adhezního řízení v penězích nahradit.

I přes nastíněné rozšíření předmětu adhezního řízení není i nadále podle současného právní stavu možné v trestním řízení dosáhnout odčinění nemajetkové újmy jinak než v penězích a to uvedením v předešlý stav, poskytnutím práci poškozenému či opravou trestným činem poničené věci, veřejnou omluvou poškozenému nebo uveřejněním odsuzujícího rozsudku na náklady odsouzeného.⁴⁹ Současnou právní úpravu v tomto směru nepovažuji za správnou a do budoucna bych přivítala další rozšíření předmětu adhezního řízení.

2. 4 Poškozený, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil

Trestní řád umožňuje, aby poškozený nárokoval vydání bezdůvodného obohacení v ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ ve spojení s § 228 TrŘ. Jedná se o takové obohacení, které bylo získáno trestným činem, respektive v souvislosti s trestným činem. O co konkrétně se jedná, však není trestním řádem specifikováno. Při výkladu daného pojmu je tedy nutné vycházet z úpravy v občanském zákoníku,⁵⁰ která stanoví tzv. základní skutkovou podstatu bezdůvodného obohacení (§ 451 odst. 1 ObčZ) a skutkové podstaty

---

⁴⁸ K variantám výkladu pojmu nemajetková újma v trestním řízení blíže GLATZOVÁ, Andrea. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2012, ročník 11, č. 1, s. 8.

⁴⁹ Terminologicky se jedná o tzv. přiměřené zadostiučinění podle § 13 občanského zákoníku. Poskytnutí přiměřeného zadostiučinění jinak než v penězích bývá označováno jako tzv. morální satisfakce, odčinění nemajetkové újmy v penězích pak jako tzv. materiální satisfakce.

⁵⁰ Podrobný výklad problematiky bezdůvodného obohacení v občanském právu viz ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník. I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1326-1356.

zvláštní (§ 451 odst. 2 a § 454 ObčZ). Bezdůvodným obohacením je mmj. i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů. Příkladem prospěchu získaného z nepoctivých zdrojů je právě ten, jenž je získán trestnou činností.⁵¹ Co konkrétně bude možné považovat za takové obohacení, trestní řád ponechává na výkladu aplikační praxe.

Vymezení pojmu poškozeného zůstává i po přijetí citované novely široké. Legální definice pojmu je platná pro všechna stádia trestního řízení. Jak již bylo uvedeno v předcházející kapitole, obsah pojmu je zúžen, respektive zpřesněn jednak v § 43 odst. 2 TrŘ a jednak pro účely narovnání v § 310a TrŘ, podle kterého práva poškozeného nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení (k tomu blíže viz dále).

Ustanovení § 43 odst. 2 TrŘ se do trestního řádu dostalo díky tzv. velké novele (zákon č. 265/2001 Sb.). Za poškozeného se dle tohoto ustanovení nepovažuje ten, kdo se cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Poškozeným tedy není ten, kdo se sice subjektivně cítí být poškozen, ale újma, která vznikla, není kryta zaviněním pachatele či nevznikla v příčinné souvislosti s trestným činem.

Jako poškozený může v trestním řízení vystupovat fyzická osoba, osoba právnická i stát.

V odborné literatuře byla řešena praktická otázka, zda má určitá osoba v trestním řízení postavení poškozeného, pokud došlo pouze k pokusu trestného činu či jeho přípravě. Této osobě měla být daným jednáním způsobena škoda, ta ale nenastala. A. Růžek, J. Látal i J. Jelínek⁵² se shodují v tom, že daný problém je třeba řešit na podkladě výkladu pojmu škody. Navíc je poukázáno na to, že pokus trestného činu a jeho příprava se prohlašují za trestný čin (podle dnešní právní úpravy v § 111 TrZ). J. Látal k tomu uvádí: „*Jednáním pachatele, např. proti životu nebo zdraví, event. majetku byly porušeny popř. ohroženy společenské vztahy týkající se života popř. zdraví občana,*

---

⁵¹ Tamtéž, s. 1331.

⁵² RŮŽEK, Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1994, s. 100-102; LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, 1994, s. 12; JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 24 a 25.

proti němuž směřoval útok, nebo společenské vztahy týkající se jeho majetku. Je tu pro občana, proti němuž směřoval útok, nebezpečí, že takový útok bude útočníkem opakován, jestliže nebude proti němu důsledně zakročeno, a tato škoda způsobená na bezpečnosti jeho života, zdraví, majetku může být tou „jinou škodou“ (§ 43 odst. 1 TrŘ v tehdejší znění), jejíž způsobení opravňuje toho, komu byla způsobena, aby vystupoval v trestním řízení jako poškozený.⁵³ Z uvedeného vyplývá, že pod pojem „jiná škoda“ (dle dřívějšího znění ustanovení § 43 TrŘ) byla řazena také újma způsobená ohrožením bezpečnosti života, zdraví nebo majetku poškozeného jednáním pachatele zakládající pokus trestného činu (dnes v § 21 TrZ) či přípravu zvlášť závažného zločinu (§ 20 TrZ).⁵⁴

2. 5 Dvě kategorie poškozených

Trestní řád i odborná literatura vychází z rozlišování dvou kategorií (skupin) poškozených:

- a) poškozený podle § 43 odst. 3 TrŘ, který může uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích, vydání bezdůvodného obohacení, je subjekt adhezního řízení, jinak řečeno jde o poškozeného s právem uplatnit své nároky přímo v trestním řízení
- b) poškozený, který takové oprávnění nemá, ale náleží mu ostatní procesní práva, která mu trestní řád přiznává (zejména v § 43 odst. 1 TrŘ).

Je třeba si uvědomit, že ne každý poškozený je poškozeným ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ. Na druhou stranu každý poškozený podle § 43 odst. 3 TrŘ má postavení poškozeného podle § 43 odst. 1 TrŘ. Poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení, je subjektem adhezního řízení (§ 228 odst. 1 TrŘ). Pojem poškozený je tak širší než pojem subjekt

---

⁵³ LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, 1994, s. 12.

⁵⁴ Obdobně též viz VISINGER, Radek. Náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 3, s. 74.

adhezního řízení, neboť v sobě zahrnuje obě kategorie poškozených, tedy i toho poškozeného, který není oprávněn činit zmiňované návrhy a být tak subjektem adhezního řízení. Není tedy správné, pokud by orgány činné v trestním řízení výklad pojmu zužovaly pouze na osobu, která může uplatnit, respektive již uplatnila výše zmíněné nároky a ostatní poškozené by přehlížely.

Nezodpovězenou otázkou zůstává, kdo je tedy poškozeným ve smyslu § 43 odst. 1 TrŘ, avšak nemá postavení podle ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ? Předně je jím ten poškozený, kterému pachatel trestného činu škodu způsobenou tímto činem celou nahradil a to buď ještě před zahájením trestního řízení nebo v jeho průběhu. Obdobně toto platí i pro nemajetkovou újmu v penězích a ohledně vydání bezdůvodného obohacení. Dále jím je jistě také ten, o jehož nároku již bylo byť nepravomocně rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení, což nepřímou vyplývá z ustanovení § 44 odst. 3 TrŘ ve spojení s § 43 odst. 1, 3 TrŘ. Za poškozeného podle § 43 odst. 1 TrŘ nikoliv však § 43 odst. 3 TrŘ je považován i ten, který vůbec neučinil návrh podle § 43 odst. 3 TrŘ,⁵⁵ popřípadě tento návrh uplatnil až po uplynutí promlčecí doby a obžalovaný vznesl námitku promlčení nebo nárok ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ uplatnil opožděně, tj. po lhůtě uvedené v zákoně.⁵⁶ Na tomto místě je vhodné zdůraznit, že návrh podle § 43 odst. 3 TrŘ je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Jak uvádí Komentář k trestnímu řádu⁵⁷ poškozený své postavení podle § 43 odst. 1 TrŘ neztrácí ani tehdy, pokud mu pojišťovna uhradila za podmínek v stanovených v § 806 a násl. ObčZ škodu vzniklou z trestného činu plněním z pojištění.

Pro úplnost dodávám, že rozlišování zmíněných kategorií poškozených má v trestním řádu odraz zejména v tom, jaká procesní práva trestní řád té které kategorii přiznává. Naší pozornosti nesmí v souvislosti s kategorizací poškozených uniknout jedno významné rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterého: „*I když poškozený*

---

⁵⁵ Návrh, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení.

⁵⁶ K poškozeným toliko s procesními právy podle § 43 odst. 1 TrŘ viz LÁTAL, Jaroslav. K postavení poškozeného v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Socialistická zákonnost*. 1982, ročník 30, č. 2, s. 67.

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 311.

neučinil návrh podle § 43 odst. 2 tr. ř.,⁵⁸ musí mu být soudem poskytnuta plná možnost uplatnění jeho práv uvedených v § 43 odst. 1 tr. ř.⁵⁹

2. 6 Krátce k odlišení pojmu poškozený a oběť trestné činnosti

V českém právním řádu lze vedle pojmu poškozeného podle § 43 odst. 1 TrŘ nalézt také definici pojmu oběť trestné činnosti a to v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 209/1997 Sb.⁶⁰ Toto ustanovení definuje oběť trestné činnosti jako fyzickou osobu, které v důsledku trestné činnosti vznikla škoda na zdraví. Za oběť se podle § 2 odst. 2 citovaného zákona považuje i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně s ním v době jeho smrti žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu. Již z toho, co bylo k pojmu poškozeného uvedeno výše, vyplývá, že pojem oběť trestné činnosti a pojem poškozený nejsou totožné.⁶¹ Tyto pojmy se překrývají pouze částečně. Základní rozdíl lze spatřovat v tom, kdo může obětí nebo poškozeným být. Obětí se totiž výslovně rozumí pouze fyzická osoba, naproti tomu poškozeným může být i osoba právnická, popřípadě stát. V tomto ohledu je tedy pojem poškozený podle trestního řádu širší než pojem oběť trestné činnosti. Učebnice trestního práva procesního⁶² vidí pojem oběti jako širší v tom smyslu, že se nemusí nutně jednat pouze o osoby, kterým vznikla újma v přímé souvislosti s trestným činem, ale mohla nastat zprostředkovaně.⁶³

⁵⁸ V tehdejší znění trestního řádu, dnes § 43 odst. 3 TrŘ.

⁵⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. ledna 1973 sp. zn. 1 Tz 62/72, publikováno též pod č. 8/1974-III. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1974, ročník 26, s. 119.

⁶⁰ Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů.

⁶¹ Pojem oběť trestného činu je navíc chápán odlišně jednak v kriminologii, respektive viktimologii, kde nalezneme jeho různá pojetí z hlediska rozsahu a okruhu osob, které se pod takové vymezení řadí, dále také v kriminalistice i mezinárodních dokumentech. Podrobněji k shrnutí a odlišení těchto pojmů viz JELÍNEK, Jirí. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 31 a 32.

⁶² MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel et. al. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 270.

⁶³ Autoři zmíněné publikace totiž poukazují na to, že za oběti se někdy považují i nejbližší členové rodiny přímé oběti trestného činu a osoby, které byly odkázány na její péči, pokud jim vznikla nějaká újma. Za oběť se tak považují i někteří pozůstalí. Z pohledu kriminologického pak zákon č. 209/1997 Sb. vychází z úzkého pojetí pojmu oběť.

Jistě není zcela od věci v této souvislosti zmínit vládní návrh nového zákona o obětech trestných činů,⁶⁴ který přináší mj. i nové vymezení pojmu oběť. Z důvodové zprávy k tomuto návrhu vyplývá, že i nadále bude oběť chápána jako subjekt zvláštní péče ze strany státu. Nutno podotknout, že návrh zákona pracuje s termíny majetková, nemajetková újma a bezdůvodné obohacení ve shodě s terminologií užívanou trestním řádem v definici pojmu poškozeného podle § 43 odst. 1 TrŘ po novele provedené zákonem č. 181/2011 Sb., což lze chápat i jako jakési sblížení obou pojmů poškozeného a oběti.

Zmiňovaný návrh zákona vymezuje pojem oběť v § 2 odst. 2 tak, že se jí rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Návrh zákona setrvává na tom, že obětí trestného činu mohou být pouze fyzické osoby.⁶⁵ Na druhou stranu předpokládá rozšíření pojmu oběť. Dosavadní právní úprava za oběť považuje také toho pozůstalého, který byl rodičem, manželem nebo dítětem osoby, která v důsledku trestného činu zemřela a navíc v době smrti přímé oběti pozůstalý žil s touto osobu v domácnosti či mu byl zemřelý povinen poskytovat výživu. V navrhované právní úpravě podmínka společné domácnosti či výživy odpadá a navíc se předpokládá rozšíření okruhu pozůstalých, kteří budou považováni za oběť i na ty, kteří jimi nejsou podle zákona č. 209/1997 Sb. Návrh zákona tyto pozůstalé vyjmenovává. Jde o příbuzného v pokolení přímém, sourozence, osvojení, osvojitele, manžela nebo registrovaného partnera či druha, je-li osobou blízkou.

Jako specifická kategorie obětí jsou v návrhu uvedeny tzv. zvlášť zranitelné oběti, kterými se mají stát například děti či oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Této skupině mají náležet některá zvláštní práva, popřípadě zacházení s ohledem na potřebu minimalizace tzv. sekundární viktimizace.⁶⁶

---

⁶⁴ Schválen vládou 15. února 2012. Dnes sněmovní tisk č. 617/0. Aktuálně se návrh v rámci legislativního procesu nachází v Poslanecké sněmovně [cit. 25. 3. 2012]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0> společně s důvodovou zprávou.

⁶⁵ Důvodová zpráva zde argumentuje tím, že pouze fyzické osoby mohou pociťovat újmu subjektivně, lze u nich zmírnit jejich útrapy a předcházet sekundární viktimizaci. Naproti tomu právnická osoba, jež je konstrukt umělý, nedisponuje vlastnostmi jako živé bytosti, s čímž lze nepochybně souhlasit.

⁶⁶ Jedná se o tzv. druhotnou újmu, kterou návrh zákona definuje v § 2 odst. 5. Jde v podstatě o újmu, která může oběti vzniknout až po dokonání trestného činu například v důsledku reakce jejího okolí na spáchaný trestný čin či tím, jak s ní zachází orgány činné v trestním řízení.

Přijetím vládního návrhu zákona o obětech trestných činů má dojít i k některým změnám v trestním řádu, které souvisí s postavením poškozeného. Na tomto místě uvádím pouze některé z nich. Předně je navrhováno doplnění ustanovení § 43 TrŘ o nový odstavec, který by poškozenému, jenž je zároveň obětí podle navrhovaného zákona, přiznal právo učinit v kterémkoliv stádiu trestního řízení prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život.⁶⁷ Novým by v trestním řádu měl být i § 212a umožňující oběti toto prohlášení přednést ústně v hlavním líčení nejpozději v závěrečné řeči. Ve prospěch zavedení tohoto institutu hovoří mmj. to, že by mohl napomoci samotnému soudu například při rozhodování o výši nemajetkové újmy v penězích, kterou bude poškozený v trestním řízení nárokovat.

Další ze zamýšlených změn je nové znění ustanovení § 51a TrŘ, které má rozšířit bezplatné právní zastoupení jednak pro poškozené děti do 18 let věku a dále pro zvláštní kategorie obětí trestných činů (viz výše) pokud tyto osvědčí, že nemají dostatek finančních prostředků.

Přijetím nového zákona o obětech trestných činů by měl být zrušen stávající zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Navrhovanou úpravu vítám zejména s ohledem na to, že se snaží řešit problematiku obětí trestných činů komplexně. Práva obětí trestných činů by díky ní měla být posílena. Za přínosný v této souvislosti považuji také návrh finančně podporovat ze strany státu ty neziskové organizace, které získají jako subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů akreditaci za podmínek uvedených v navrhovaném zákoně.⁶⁸

---

⁶⁷ Tímto by právní úprava trestního řádu navazovala na navrhované znění § 22 zákona o pomoci obětem trestných činů, který shodně toto právo oběti trestného činu přiznává. Jak uvádí důvodová zpráva k návrhu zákona, jedná se o zavedení nového institutu, který je znám ze zahraniční pod názvem „victim impact statement“ a umožní oběti trestného činu, která zároveň v trestním řízení vystupuje jako poškozený, popsat a vyjádřit se i k jiným okolnostem než k těm, které jsou podstatné z hlediska objasnění skutečností důležitých pro rozhodnutí ve věci.

⁶⁸ Podrobněji k úpravě zpracované v návrhu zákona o obětech trestných činů viz GŘIVNA, Tomáš. Návrh zákona o obětech trestných činů. *Právní rozhledy*. 2012, č. 5, ročník 20, s. II.

3. Procesní práva poškozeného

3.1 Klasifikace procesních práv poškozeného v trestním řízení

Pro postavení poškozeného v trestním řízení je určující katalog procesních práv, která jsou mu trestním řád přiznána. Tato práva jsou zakotvena zejména v ustanovení § 43 - § 51a TrŘ a dále na jiných místech zákona (např. jde-li o možnost podávat opravné prostředky proti rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení nebo udělení souhlasu s trestním stíháním). Úvodem této kapitoly považuji za vhodné poznamenat, že některá práva jsou spjata pouze s kategorií poškozených podle § 43 odst. 3 TrŘ, tedy těch, kteří navrhli, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu či vydat bezdůvodné obohacení, které trestným činem na úkor poškozeného získal. Poškozenému podle § 43 odst. 3 TrŘ samozřejmě náleží práva, která trestní řád přiznává všem poškozeným bez ohledu na to, zda jsou subjektem adhezního řízení či nikoliv. Naznačenému dělení procesních práv s ohledem na kategorii poškozených odpovídá i struktura této kapitoly. Nelze zapomínat na to, že trestní řád v ustanovení § 43 odst. 4 připouští, aby se poškozený výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení procesních práv vzdal (k tomu blíže viz kapitola I. tzv. velká novela trestního řádu). Je třeba si také uvědomit, že poškozený může v trestním řízení vystupovat taktéž jako svědek, a sama tato skutečnost je poměrně častá. V takových případech pak poškozenému jako svědkovi náleží některá další procesní práva.⁶⁹

3.2 Práva náležející každému poškozenému

Práva náležející každému poškozenému vyjmenovává trestní řád v ustanovení § 43 odst. 1. Jedná se o právo činit návrhy na doplnění dokazování, právo nahlížet do spisů (§65), zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením

---

⁶⁹ K postavení poškozeného a svědka v jedné osobě v trestním řízení podrobněji viz náleze Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 587/04 ze dne 9. listopadu 2004 [cit. 20. 3. 2012]. Dostupný z WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=47895&pos=1&cnt=1&typ=result>.

řízení se k věci vyjádřit (tzv. právo závěrečné řeči). Tento výčet, jak jsem již naznačila výše, však není úplný. Dále má poškozený mmj. právo být poučen o svých právech (§46 TrŘ), nechat se zastupovat zmocněncem (§50 TrŘ), tzv. dispoziční právo - právo udělit souhlas s trestním stíháním (§ 163 TrŘ), v hlavním líčení klást se souhlasem předsedy senátu vyslychaným osobám otázky (§ 215 odst. 1 TrŘ, provádět výslech těchto osob sám však nemůže). Jde-li o opravné prostředky, poškozený může např. podávat stížnost proti usnesení o odložení věci (§159a odst. 7 TrŘ), proti usnesení o postoupení věci (§ 171 odst. 2 TrŘ) i proti usnesení o zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 3 TrŘ). Naproti tomu o přerušení trestního stíhání je pouze vyznačen (§ 173 odst. 3 TrŘ).

Předmětem této práce není přinést vyčerpávající a úplný výčet⁷⁰ všech procesních práv, která trestní řád poškozenému jako straně trestního řízení přiznává, i proto jsem se podrobněji zaměřila pouze na některá z nich. Mým cílem je poukázat na aplikační problémy, které jsou spjaty s uplatňováním vybraných procesních práv a to nejen pro poškozeného ale i pro orgány činné v trestním řízení. Podrobněji jsou tedy rozebrány: právo na informace o nebezpečném obviněném, dispoziční právo poškozeného, právo nahlížet do spisů, právo na šetrné zacházení a ochranu soukromí, právo na zastoupení poškozeného se zvláštním důrazem na zmocněnce, společného zmocněnce a bezplatné právní zastoupení. Procesním právům poškozeného, která náleží pouze subjektu adhezního řízení, je věnována podkapitola 3.3.

3. 2. 1 Právo na informace o nebezpečném obviněném

Právo na informace, resp. právo podat žádost o informace o nebezpečném obviněném bylo zakotveno v trestním řádu novelou provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. s účinností k 1. 7. 2004. Tato novela přinesla trestnímu řádu do té doby neznámou právní úpravu. Konkrétně se jedná o ustanovení § 44a TrŘ a na něj navazující § 70a odst. 1 písm. j) a odst. 2, odst. 3 a § 321 odst. 5 TrŘ. V odborné literatuře se však již dříve objevovaly náměty *de lege ferenda*, které volaly po zakotvení širokého oprávnění

---

⁷⁰ Patrně nejpodrobnější a nejúplnější výčet procesních práv poškozeného lze nalézt v monografii J. Jelínka. Viz JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 41-45. Tento výčet ve svém článku aktualizoval s ohledem na změny zakotvené tzv. velkou novelou trestního řádu L. Petříček. Viz PETŘÍČEK, Libor. K postavení poškozeného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 6-7, s. 64-66.

poškozeného (oběti) získávat o trestním řízení, spáchaném skutku i pobytu nebezpečného obviněného (odsouzeného) na svobodě dostatek informací.⁷¹ Nakonec však zákonodárce přistoupil k užšímu pojetí v tom smyslu, že se právo poškozeného na informace dotýká jen informací určitého typu. Vložením uvedených ustanovení do procesní úpravy trestního řízení bylo promítnuto Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 15. 3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení (2001/220/JVV). Konkrétně jde především o čl. 4 zmiňovaného Rámcového rozhodnutí, jenž právo na obdržení informací upravuje.⁷² Zákonodárce se touto úpravou také snažil reagovat na požadavky praxe zejména nestátních organizací zabývajících se ochranou obětí trestných činů. Nezřídka se totiž stávalo, že se pachatel násilného trestného činu vracel zpět k oběti v úmyslu jí znovu ublížit, z čehož vyplynula potřeba poskytovat v určitých případech obětem (poškozeným) informace o tom, zda a kdy byl pachatel propuštěn z vazby, z výkonu trestu odnětí svobody, případně pokud z jejich výkonu uprchl.⁷³

Ustanovení § 44a TrŘ předpokládá, že poškozený (nebo svědek) bude poučen o možnosti žádat informace, hrozí-li mu nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě. Žádost se vztahuje k informacím o tom, že obviněný byl propuštěn z vazby, z výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení či zabezpečovací detence nebo že z jejich výkonu uprchl. Možnost získat informace o tom, že odsouzený byl propuštěn či uprchl z výkonu ochranného léčení či zabezpečovací detence, byla do trestního řádu doplněna až novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. Poučení poškozeného o možnosti podat žádost však dle dikce citovaného ustanovení závisí na posouzení případného hrozícího nebezpečí orgánem činným v trestním řízení. Kdy je poškozený takovému nebezpečí vystaven, vyplývá z konkrétních okolností. Orgán činný v trestním řízení by měl poškozeného poučit pokud např. již v průběhu trestního řízení obviněný poškozenému vyhrožoval osobně anebo v době jeho nepřítomnosti. Poučení podle ustanovení § 44a odst. 1 TrŘ je speciálním případem poučovací povinnosti zakotvené v § 46 TrŘ.

---

⁷¹ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 161-163.

⁷² Podle čl. 4 bodu 3 členské státy přijmou nezbytná opatření, aby zajistily, že alespoň v případech, kde by oběti mohly být vystaveny nebezpečí při propuštění dané osoby stíhané nebo odsouzené pro trestný čin, se bude moci podle nezbytnosti přijmout rozhodnutí o vyrozumění těchto obětí [cit. 15. 3. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.bkb.cz/pro-odborniky/doporuceni-a-rozhodnuti/>.

⁷³ Z důvodové zprávy k zákonu č. 284/2003 Sb. [cit. 15. 3. 2012].

Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=424&ct1=0>.

Žádost o poskytnutí informací podává poškozený u soudu a v přípravném řízení u státního zástupce. Pokud je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody tak u soudu, který rozhodoval v prvním stupni (§ 44a odst. 2 TrŘ). Trestní řád blíže nespecifikuje, zda může danou žádost podávat pouze poškozený ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ, nebo je právo na informace poskytnuto všem poškozeným bez ohledu na to, zdali jsou subjektem adhezního řízení. Z jazykového výkladu ustanovení § 44a odst. 2 TrŘ však můžeme dovodit, že toto právo je poskytnuto všem poškozeným, ostatně jejich kategorizace by zde nejspíše neměla žádného smyslu.⁷⁴ Chování obviněného může být samozřejmě nebezpečné i pro toho poškozeného, kterému trestným činem žádná škoda nevznikla.

Zakotvení práva na informace pro poškozené bylo jistě velkým přínosem, na druhou stranu nelze opomínat určité nedostatky, které v sobě právní úprava nese. Předně se nabízí otázka, zda může žádost o informace podat i ten poškozený, který nebyl o této možnosti předem poučen ve smyslu § 44a odst. 1 TrŘ. Zaujetí konkrétního právního názoru v této sporné záležitosti vychází z toho, zda se přiklonit k užšímu nebo naopak širšímu výkladu citovaného ustanovení.⁷⁵ Osobně se domnívám, že informace by měly být ohroženému poškozenému poskytnuty, i pokud nebyl o této možnosti předem poučen, preferuji tedy širší výklad § 44a odst. 1 TrŘ. Souhlasím tak s názorem P. Vantucha⁷⁶ v tom, že možnost žádat informace by měla být odvislá od hrozícího nebezpečí a nikoliv od provedení poučení poškozeného. Zároveň mám však za to, že by do budoucna byla vhodnější taková právní úprava, dle které by orgány činné v trestním řízení informace poskytovaly nikoli na základě podané žádosti ale z úřední povinnosti.

V souvislosti s problematikou práva na informace o nebezpečném obviněném považuji za vhodné se alespoň krátce zaměřit na samotné poskytování relevantních informací. V návaznosti na ustanovení § 44a TrŘ jej upravuje jednak § 70a TrŘ a to ohledně propuštění obviněného z vazby či jeho uprchnutí, dále ustanovení § 321 odst. 5 TrŘ, jde-li o propuštění či uprchnutí z výkonu trestu odnětí svobody. V prvně jmenovaném případě je poškozený slovy zákona „vhodně vyrozuměn“ v den, kdy dojde

---

⁷⁴ Srovnání viz RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEŽULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 334.

⁷⁵ Blíže viz VANTUCH, Pavel. K informování poškozených a svědků trestného činu o odsouzeném (obviněném). *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 1, s. 14-18.

⁷⁶ Tamtéž, s. 16.

k propuštění či útěku obviněného. Informace poškozenému sděluje podle ustanovení § 70a odst. 3 TrŘ orgán činný v trestním řízení, který řízení vede v době, kdy došlo k zákonem předpokládané skutečnosti. Lhůta stanovená zákonem („den, kdy dojde ke zmiňovaným skutečnostem“) se v praxi jeví jako riziková. Souhlasím s námětem de lege ferenda vysloveným v Právní analýze zpracované Ligou lidských práv,⁷⁷ dle kterého by mělo informování poškozeného proběhnout již v den, kdy došlo k rozhodnutí o propuštění. V případě útěku z vazby pak okamžitě po jeho odhalení, rychlým a spolehlivým způsobem.

Pokud se odsouzený nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, informace o poškozených, které je třeba vyrozumět, zasílá předseda senátu příslušné věznici. V případě, že je odsouzený následně z výkonu trestu odnětí svobody propuštěn či uprchne, věznice je povinna dle ustanovení § 321 odst. 5 TrŘ o těchto skutečnostech poškozeného písemně a bezodkladně informovat, nejpozději však v den následující po jmenované události. Jako ne příliš logická se mi jeví povinnost příslušné věznice oznamovat poškozenému propuštění či uprchnutí odsouzeného písemně a to nejpozději následujícího dne. I když věznice splní uloženou povinnost ve lhůtě stanovené zákonem, jistě se může stát, že taková informace již nebude pro poškozeného významná a odsouzený stihne zrealizovat své dřívější výhrůžky. Za vhodnější proto považuji bezodkladné, okamžité, telefonické, popř. osobní informování poškozeného s cílem dosáhnout výrazného zkrácení doby pro poskytnutí informace.

Jistě není nezajímavé zmínit, jak hodlá řešit problematiku poskytování informací poškozenému nový zákon o obětech trestných činů, kterým má také dojít k novelizaci trestního řádu. Současná ustanovení § 44a, § 70a odst. 1 písm. j) a odst. 2, § 321 odst. 5 TrŘ mají být zrušena, neboť právní úprava poskytování informací bude včleněna do samotného komplexního zákona o obětech trestných činů. Právo na informace má být zakotveno v ustanovení § 7 až § 13 a pojato širěji než v současnosti. Vládní návrh zákona rozděluje poskytování informací do několika ustanovení podle toho, který subjekt, resp. orgán informace poškozenému sděluje, dále také podle charakteru sdělovaných informací.

---

⁷⁷ LANGHANSOVÁ, Hana; KOLÁČKOVÁ, Jana; KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: 2007, s. 28 [cit. 16. 3. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.llp.cz/_files/file/Analyza_poskozeny.pdf.

Základní informace⁷⁸ uvedené v navrhovaném ustanovení § 8 bude oběti (poškozenému) sdělovat i bez její žádosti policejní orgán či státní zástupce ústně, jakmile s ní přijdou po spáchání trestného činu do prvního kontaktu. Naproti tomu propuštění nebo uprchnutí z vazby, výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení či zabezpečovací detence budou oznamovat příslušné věznice či zdravotnická zařízení na základě žádosti oběti. Nastanou-li tyto skutečnosti, bude o nich oběť informována bezodkladně, nejdéle však do 24 hodin. Navrhovaná právní úprava tedy nepřebírá současné znění ustanovení § 44a TrŘ, kdy nejprve orgán činný v trestním řízení posoudí možné hrozící nebezpečí pro poškozeného, pokud jej shledá, až následně poškozeného poučí o možnosti zažádat o vyjmenované informace. Nová úprava vychází z toho, že o možnosti zažádat sdělení informací bude oběť poučena vždy. Příslušný orgán pak informace sdělí, byla-li žádost podána. Na druhou stranu návrh zákona připouští poskytnutí informací, které oběť získává na žádost i bez této žádosti, je-li důvodná obava, že oběti hrozí v souvislosti s pobytem obviněného či odsouzeného na svobodě nebezpečí. Posouzení tohoto hlediska však stále zůstane na příslušném orgánu.

Citované změny, ke kterým má dojít přijetím nového zákona, vítám, neboť řeší problematiku poskytování informací komplexně, ve větší šíři než je tomu doposud a navíc se snahou reagovat na nedostatky současné právní úpravy. Poškozený (oběť) bude moci např. získat informace o pravomocném rozhodnutí, kterým se řízení končí, o stavu řízení, popřípadě i o tom, že nebylo vůbec zahájeno. Jak se nová úprava osvědčí a jaké problémy při poskytování informací vyvstanou, ukáže samozřejmě až její budoucí aplikace.

Na závěr této podkapitoly si neodpustím zmínit jednu myšlenku P. Vantucha: „...vyrozumívání poškozených a svědků je pouze základním předpokladem, aby se osoby mohly samy chránit, či aby mohly být chráněny před nebezpečím, které jim hrozí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě.“⁷⁹ Lze tedy shrnout, že právo na informace o pobytu nebezpečného obviněného, resp. odsouzeného na svobodě samo o sobě ochranu poškozeného nezajistí, může k ní však svou měrou přispět.

---

⁷⁸ Jedná se například o informace o tom, u kterého orgánu může podat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, na které subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem se může obrátit s žádostí o odbornou pomoc či jaké etapy řízení následují po trestním oznámení a jaká je úloha oběti v těchto etapách.

⁷⁹ VANTUCH, Pavel. Novela trestního řádu. *Právní rádce*. 2004, ročník 12, č. 8, s. 53.

3. 2. 2 Souhlas poškozeného s trestním stíháním

Právní institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného je nyní obsažen v ustanovení § 163 a § 163a TrŘ. Trestní řád však ve svém původním znění toto tzv. dispoziční právo poškozeného neupravoval, zavedeno bylo až novelou provedenou zákonem č. 178/1990 Sb.⁸⁰ Z hlediska kategorizace procesních práv poškozeného bývá dispoziční právo zařazeno k právům na aktivní účast v trestním řízení.⁸¹ Trestní stíhání je podmíněno souhlasem poškozeného u taxativně vyjmenovaných trestných činů,⁸² pokud je či má být vedeno proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči které by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 163 odst. 1 TrŘ). Dle ustanovení § 100 odst. 2 TrŘ se jedná o příbuzného v pokolení přímém, sourozence, osvojitele, osvojence, manžela, partnera, druha, popř. o jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by jejich újmu právem pociťoval jako újmu vlastní. Trestní stíhání bez souhlasu poškozeného je také vyloučeno u trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 TrZ a to proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem. Uvedené platí i pro trestní stíhání pro trestný čin opilství dle § 360 TrZ, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z taxativně vyjmenovaných trestných činů.

Zakotvení dispozičního práva poškozeného ve své podstatě přineslo prolomení dvou významných zásad trestního řízení, a to zásady oficiality, dle které postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti, a zásady legality, jež je konkretizací zásady oficiality a praví, že státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví.⁸³ Podle současné právní úpravy orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti jen tehdy, pokud poškozený souhlasí s trestním stíháním. Nutno

---

⁸⁰ Právní úprava souhlasu poškozeného s trestním stíháním byla později předmětem několika navazujících novel trestního řádu. Původně problematiku řešil pouze § 163a. Významná novela dispozičního práva poškozeného byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb., který jej nově vyjádřil ve dvou ustanoveních - § 163 a § 163a, doplnil taxativní výčet trestných činů, u kterých se tento institut uplatnil a navíc došlo k rozšíření podmínek, při jejichž splnění souhlasu není třeba.

⁸¹ VEDRA, Vladimír. *Práva poškozeného v trestním řízení (základní informace)*. 1. vydání. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 17.

⁸² Nejedná se však o koncepci tzv. návrhových deliktů, u kterých by bylo možné obviněného stíhat pouze na návrh poškozeného, jedná o tzv. delikty se svolením. K tomu blíže viz JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 90.

⁸³ Zásada oficiality je v trestním řádu vyjádřena v § 2 odst. 4, zásada legality v § 2 odst. 3.

dodat, že dispoziční právo poškozeného se vztahuje na celé trestní řízení až do stadia odvolacího řízení.

Považuji za nutné položit si otázku, jaké důvody vedly zákonodárce k zavedení tohoto institutu či jaký je jeho základní smysl? Je zřejmé, že jím zákonodárce v případě trestního stíhání určitých trestných činů upřednostňuje vazby mezi obviněným a obětí před potřebou trestního postihu. Například P. Kučera, S. Riznam a T. Teryngel k tomu uvádí: „*Zájem státu na trestním stíhání pachatele, který se v těchto případech někdy dostával do konfliktu se zájmem poškozeného, byl poprvé potlačen ve prospěch poškozeného.*“⁸⁴ Důvodová zpráva k novele trestního řádu provedené zákonem č. 178/1990 Sb.⁸⁵ ve prospěch zavedení tohoto institutu argumentuje tím, že v důsledku spáchání trestného činu a odsouzení za něj jsou často vedle pachatele fakticky (nikoli trestněprávně) postiženy i osoby, které jsou k němu v příbuzenském či obdobném vztahu.⁸⁶ K odstranění tohoto nežádoucího jevu má přispět nemožnost trestního stíhání pachatele bez jejich souhlasu. Základní smysl institutu souhlasu poškozeného s trestním stíháním se dle mého názoru odráží zejména ve skutečnosti, že v některých případech ani nemá oběť (poškozený) na trestním postihu pachatele zájem, resp. není pro ni výhodný, ba naopak jí může spíše uškodit. Zároveň se však domnívám, že se nemusí nutně jednat pouze o ty oběti, které jsou ve vztahu k obviněnému (pachateli) v zákonem předvídaném příbuzenském poměru. J. Musil v této souvislosti poukázal na to, že: „...*zahájení trestního stíhání může někdy vést k prohloubení konfliktu mezi pachatelem a obětí a k následné eskalaci nebo opakování násilí proti oběti, aniž by státní orgány mohly efektivně tomuto vývoji zabránit. V jiných případech chce oběť pokračovat v soužití s pachatelem, protože je na něj citově nebo materiálně vázána a obává se (často oprávněně), že zahájení trestního stíhání by pokračování vztahu ohrozilo.*“⁸⁷

Před nabytím účinnosti citované novely trestního řádu byly orgány činné v trestním řízení povinny stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozvěděly, z úřední povinnosti, zásady oficiality a legality se uplatňovaly bez výjimek. Dříve tak mohlo

---

⁸⁴ KUČERA, Pavel; RIZMAN, Stanislav; TERYNGEL, Jiří. K rekonstrukci trestního řádu. *Trestní právo*. 1996, ročník 1, č. 1, s. 4.

⁸⁵ Dostupná z WWW: http://www.psp.cz/eknih/1986fs/tisky/t0326_01.htm společně s vládním návrhem zákona později přijatého pod č. 178/1990 Sb. s účinností k 1. 7. 1990 [cit. 17. 3. 2012].

⁸⁶ Trestním stíháním pachatele, který je ve vztahu k poškozenému zjednodušeně řečeno osobou blízkou, může poškozený (oběť) utrpět emocionální, ekonomickou či sociální, společenskou újmu.

⁸⁷ MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udílet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 13.

docházet mmj. k takovým situacím, kdy tyto orgány musely trestně stíhat muže, který způsobil při dopravní nehodě své manželce nedbalostním trestným činem v dopravě zranění. Povinnost orgánů činných v trestním řízení stíhat takovou osobu byla dána i přesto, že manželka si trestní stíhání manžela nepřála, nicméně to bylo dle tehdejší právní úpravy právně irelevantní.⁸⁸

Poškozený může vyjádřit svůj souhlas buď v písemné podobě, kterou, jak předpokládá § 163 odst. 2 TrŘ, předloží státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, anebo se obsah jeho vyjádření zaznamená do protokolu. Pokud se však poškozený nevyjádří ihned, orgán činný v trestní řízení mu poskytne podle povahy věci k vyjádření přiměřenou lhůtu, nejvýše však 30 dnů. Z jazykového výkladu daného ustanovení lze dovodit, že poskytnutá „přiměřená“ lhůta může být kratší než 30 dnů (v řádu i několika dnů). Délka poskytnuté lhůty bude odvislá zejména od složitosti, popř. závažnosti daného případu nebo např. i od zdravotního stavu poškozeného. V případě, že dojde k marnému uplynutí lhůty, tedy poškozený se v dané lhůtě nevyjádří, souhlas s trestním stíháním již dát nelze, o tom však musí být písemně poučen. Co se však stane, pokud poškozený nebude o této skutečnosti poučen, trestní řád výslovně neřeší. Komentář k trestnímu řádu⁸⁹ však stojí na názoru, že pak by bylo možné, aby poškozený udělil souhlas k trestnímu stíhání i po uplynutí jemu stanovené lhůty a to až do doby, kdy by byl poučen řádně.

Poškozený je na svůj souhlas s trestním stíháním dotazován ještě před zahájením trestního stíhání, popř. pokud již bylo zahájeno, tak v jeho průběhu bezprostředně poté, co vyjde najevo jeho příbuzenský poměr k obviněnému. Souhlas není možné v žádném případě dovozovat konkludentně, tedy bez výslovného projevu, např. již jen z podání trestního oznámení či uplatnění nároku na náhradu škody. V průběhu trestního řízení může dojít ke změně právní kvalifikace skutku na ten trestný čin, který je obsažen v taxativním výčtu v ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ (např. díky nashromáždění nových důkazních prostředků). Nebyl-li souhlas v takovém případě ještě dán, je nutné si jej od poškozeného vyžádat, což souvisí mmj. s tím, že souhlas se dává pro konkrétní trestný čin.⁹⁰

---

⁸⁸ K tomu blíže viz VANTUCH, Pavel. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh? *Právní praxe*. 1994, ročník 42, č. 3, s. 152.

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1327.

⁹⁰ Podrobněji viz RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 539.

Poměr mezi poškozeným a obviněným musí existovat v době, kdy se trestní stíhání vede, resp. má vést, nikoli v době spáchání trestného činu,⁹¹ výjimkou je trestný čin znásilnění, což vyplývá přímo z ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ a z jeho jazykového výkladu. Trestní stíhání pro trestný čin znásilnění lze totiž se souhlasem poškozeného zahájit či v něm pokračovat proti tomu, kdo *je* nebo *v době spáchání činu byl* ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem.

Souhlas s trestním stíháním může vzít poškozený výslovným prohlášením kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě (§ 163 odst. 2 TrŘ). Naproti tomu ale výslovně odepřený souhlas nelze udělit znovu, trestní stíhání je pak navždy vyloučeno. Pokud poškozený odepře udělit souhlas či udělený souhlas vezme zpět, je trestní stíhání nepřípustné dle § 11 odst. 1 písm. i) TrŘ. Zvláštním případem, který řeší trestní řád v ustanovení § 314g odst. 3, je zpětvzetí souhlasu v případě vydání trestního příkazu. Poškozený může vzít souhlas s trestním stíháním zpět až do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob, které zákon uvádí. Zpětvzetí souhlasu zde má za následek rušení trestního příkazu bez dalšího, samosoudce trestní stíhání zastaví.

Trestní řád upravuje v ustanovení § 163a případy, ve kterých souhlasu poškozeného s trestním stíháním není třeba. Jde o případy omezení dispozičního práva poškozeného. Jedná se o situace, kdy byla trestným činem způsobena smrt nebo poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven, resp. omezen ve způsobilosti k právním úkonům či je osobou mladší 15 let. Konečně souhlasu není třeba také tehdy, je-li z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.⁹² Jistě lze souhlasit s názorem T. Gřivny⁹³ v tom, že důvodem zavedení těchto omezení je zvýšená ochrana poškozeného.

S výkladem některých z těchto omezení jsou spojeny určité praktické problémy, na něž je třeba poukázat. Jde předně o to, jak vyřešit situaci, kdy byl poškozený v době

---

⁹¹ Pokud tedy došlo k zahájení trestního stíhání, nelze v něm pokračovat, pokud by v jeho průběhu poměr předpokládaný trestním řádem vznikl (například poškozená a obviněný uzavřou sňatek), a to nejen tehdy, jestliže poškozený souhlas odepře, ale i tehdy, jestliže o udělení souhlasu nebyl požádán. Blíže viz ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1321.

⁹² Novelou trestního řádu z roku 1990 (zákon č. 178/1990 Sb.) bylo zavedeno pouze první z vyjmenovaných omezení dispozičního práva poškozeného. Ostatní byla doplněna až v rámci tzv. velké novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb.

⁹³ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 12, s. 321.

spáchání trestného činu mladší 15 let, které však dovršil poté, co již bylo trestní stíhání zahájeno. Jinak řečeno, zda se omezení, že poškozený je osobou mladší 15 let a souhlas není vyžadován, vztahuje pouze k době, kdy byl trestní čin spáchán (v průběhu trestního stíhání už tedy poškozený může být osobou, která 15. rok věku dovršila a přesto se ustanovení o souhlasu poškozeného nebude aplikovat) anebo i k době, kdy se trestní stíhání vede (v době spáchání trestného činu byl mladší 15 let, které však dovršil v průběhu stíhání a je třeba se na jeho souhlas s trestním stíháním dotázat). Jde tedy o to, zda se přiklonit k výkladu hmotněprávnímu či procesnímu. Na řešení této otázky v odborné literatuře nepanují jednotné názory.⁹⁴ Komentář k trestnímu řádu⁹⁵ se přiklání k tomu, že rozhodující je věk poškozeného v době, kdy se trestní stíhání má vést, tedy v době jeho zahájení, resp. kdy se vede. Pokud poškozený dovrší 15 let až v průběhu trestního stíhání, je třeba ho poučit a dotázat se, zda souhlas k dalšímu stíhání dává či jej odepře, orgány činné v trestním řízení tak budou postupovat podle ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ. Naproti tomu např. M. Růžička⁹⁶ vyjádřil názor, že postavení poškozeného by mělo být dovozováno podle doby spáchání skutku s tím, že pokud se vychází z procesního pojetí, vede to nutně k právní nejistotě, neboť věk poškozeného se může v průběhu stádií trestního řízení lišit. Od tohoto problému je třeba odlišit ještě jednu situaci, ke které může dojít, na jejím řešení se však autoři zmíněných publikací shodují. Pokud byl poškozený v době spáchání trestného činu osobou mladší 15 let, které ale dovršil do doby zahájení trestního stíhání, je oprávněn souhlas k trestnímu stíhání udělit.

Osobně se přikláním k názoru uvedenému v Komentáři k trestnímu řádu s tím, že § 163a odst. 1 písm. c) TrŘ, kde je zakotveno omezení dispozičního práva poškozeného, je-li mladší než 15 let, je ustanovení, jehož smysl vidím v tom, že osoba mladší 15 let obecně vzato zřejmě není schopna plně posoudit důsledky trestního stíhání a proto se zde plně uplatní zásada oficiality, resp. legality. Pokud však dosáhne 15. roku, mělo by se postupovat podle obecné úpravy v § 163 odst. 1 TrŘ, řádně poškozeného poučit a dotázat se ho na souhlas s trestním stíháním, nikoli tedy vycházet

---

⁹⁴ Viz ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, František; RŮŽIČKA, Miroslav et. al. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 875.

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1326.

⁹⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 547.

z toho, že pokud se institut souhlasu s trestním stíháním neuplatnil na počátku trestního stíhání, není daná osoba oprávněna jej udělit v jeho průběhu či vzít tento souhlas zpět.

V této souvislosti je nutné ještě dodat, že v případě, kdy poškozený, který dovršil 15. roku věku, ještě nemá plnou způsobilost k právním úkonům (nenabyl zletilosti), je třeba se na souhlas dotázat jeho zákonného zástupce. Lze si však představit situaci, kdy je trestní stíhání zahájeno až poté, co dovršil 18 let či nabyl zletilosti dříve uzavřením manželství, zde by souhlas s trestním stíháním vyjádřil sám.

Problematická se mi také jeví formulace obsažená v ustanovení § 163a odst. 1 písm. d) TrŘ⁹⁷ s ohledem na možné nesnáze v dokazování. To, že je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán v tísní např. z důvodu nátlaku, bude muset být prokázáno konkrétními skutečnostmi,⁹⁸ což bude pravděpodobně orgánům činným v trestním řízení činit obtíže tehdy, pokud např. oběť odmítá komunikovat.

Vybrané problémy spjaté s aplikací ustanovení § 163 a 163a TrŘ

Znění ustanovení § 163 a § 163a TrŘ svou stručností nenabízí výslovné řešení určitých praktických problémů, ke kterým v souvislosti s jejich aplikací může docházet. Pro účely této práce jsem vybrala pouze několik z nich s tím, že se pokusím vysvětlit, jak se na jejich řešení dívá judikatura a odborná literatura.⁹⁹

První z vybraných problémů se dotýká vlivu zpětvzetí souhlasu poškozeného na trestní stíhání a také toho, zda je po vyslovení nesouhlasu, resp. zpětvzetí dříve uděleného souhlasu, možné postoupit věc pro přešůpek příslušnému správnímu orgánu. Pokud poškozený neudělí souhlas či ho vezme zpět před zahájením trestního stíhání, policejní orgán postupuje podle § 159a odst. 2 TrŘ a věc usnesením odloží, neboť je trestní stíhání nepřípustné podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. i) TrŘ. Rozdílné názory se však objevují, nastane-li daná situace po skončení vyšetřování. Jde o to, zda státní

---

⁹⁷ Souhlasu poškozeného není třeba, pokud z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

⁹⁸ Toto ustanovení cílí mmj. na případy, kdy je oběť domácího násilí podrobena nátlaku ze strany pachatele, aby neudělila či odvolala svůj souhlas s trestním stíháním. K této problematice blíže viz MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udělet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 9-19.

⁹⁹ Blíže k problémům aplikační praxe viz JELÍNEK, Jiří. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 1996, ročník 29, č. 4, s. 297-302.

zástupce rozhodne dle ustanovení § 172 odst. 1 písm. d) TrŘ a trestní stíhání zastaví, protože je nepřípustné podle § 11 odst. 1 TrŘ anebo věc postoupí jinému orgánu v souladu s ustanovením § 171 odst. 1 TrŘ či nejsou-li splněny zde uvedené podmínky, trestní stíhání zastaví podle § 172 odst. 1 písm. b) TrŘ, pokud skutek není trestným činem a není důvod k postoupení věci. V této souvislosti jde také o to, zda se nesouhlas poškozeného vztahuje toliko k trestnímu stíhání nebo i k projednání věci jako přestupku. Na jedné straně stojí názor, že je třeba postupovat dle § 171 odst. 1 TrŘ, neboť státnímu zástupci nepřísluší kvalifikovat postupovaný skutek ve světle správního práva a poškozený bere zpět souhlas s trestním stíháním trestného činu a nikoliv přestupku.¹⁰⁰ Naproti tomu J. Jelínek¹⁰¹ vyslovil názor, že v takovém případě je třeba trestní stíhání zastavit dle § 172 odst. 1 písm. d) TrŘ a to díky nepřípustnosti trestního stíhání zakotvené v § 11 odst. 1 písm. i) TrŘ. Po zastavení trestního stíhání už věc pro přestupek postoupit nelze. Osobně se přikláním k prvně vyslovenému názoru. Nelze však zapomínat na ustanovení § 11 odst. 3 TrŘ, podle kterého pokud došlo k zastavení trestního stíhání mmj. z důvodů uvedeného v § 11 odst. 1 písm. i) TrŘ, je možné v takovém stíhání pokračovat, prohlásí-li obviněný do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení o zastavení trestního stíhání oznámeno, že na projednání věci trvá.

Dále považuji za vhodné poukázat na vymezení vztahu ustanovení § 44 odst. 1 TrŘ, podle kterého oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný a § 163 TrŘ. V tomto případě se jedná o to, zda může dispoziční právo zakotvené ustanovením § 163 TrŘ vykonávat ten poškozený, který je spoluobviněným ve společném řízení. Odpověď na položenou otázku podalo rozhodnutí, které bylo publikováno pod č. 34/1992 Sb. rozh. tr.¹⁰² Podle tohoto rozhodnutí pokud se sourozenci dopustí vzájemným fyzickým napadením trestného činu ublížení na zdraví (dnes podle § 146 TrZ), je trestní stíhání každého z nich možné jen, pokud druhý ze sourozenců s trestním stíháním souhlasí. Takový výklad ustanovení § 163 TrŘ není v rozporu s ustanovením § 44 odst. 1 TrŘ. Obdobně by se samozřejmě

---

¹⁰⁰ Podrobněji k této otázce viz PETRÁK, Miroslav. Zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním v aplikační praxi státního zástupce. *Státní zastupitelství*. 2011, ročník 9, č. 3, s. 23 a 24. Jde o dikci ustanovení § 171 odst. 1 TrŘ, kdy státní zástupce věc postoupí, pokud výsledky přípravného řízení ukazují, že jde o skutek, který by *mohl být* jiným příslušným orgánem posouzen jako přestupek, jiný správní delikt nebo kárné provinění. Právní kvalifikace tak nezáleží na státním zástupci, ale na „jiném příslušném orgánu“.

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 106.

¹⁰² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. března 1991 sp. zn. 4 To 61/91. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1992, ročník 44, s. 119-122.

posuzoval případ vzájemného napadení mezi jinými příbuznými např. mezi manžely. Ustanovení § 163 TrŘ je tak speciální úpravou k § 44 odst. 1 TrŘ, jeho aplikace má před omezením zakotveným v § 44 odst. 1 TrŘ přednost.

Poslední problém, na který se zaměřím, souvisí s tzv. jednočinným souběhem trestných činů. Pokusím se odpovědět na otázku, jak mají orgány činné v trestním řízení postupovat v případě, kdy jedním skutkem došlo ke spáchání dvou, popř. více trestných činů, přičemž jen některé z nich jsou obsaženy v taxativním výčtu v § 163 odst. 1 TrŘ, k jejich stíhání bude vyžadován souhlas poškozeného, který však udělení souhlasu odepře. Tato situace je řešena rozhodnutím publikovaným pod č. 38/1999 Sb. rozh. tr.¹⁰³ Pokud poškozený odepře udělit souhlas, je možno vést trestní stíhání pouze pro trestný čin, který není vyjmenován v § 163 odst. 1 TrŘ. Jinak řečeno, bez souhlasu poškozeného lze vést trestní stíhání jen ohledně trestného činu neuvedeného v § 163 odst. 1 TrŘ. Není však možné, aby ohledně trestního stíhání trestného činu uvedeného v § 163 odst. 1 TrŘ po odepření souhlasu, došlo k zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. d) TrŘ ve spojení s § 11 odst. 1 písm. i) TrŘ. V této situaci, jak poukázal Vrchní soud v Olomouci ve zmíněném rozhodnutí, totiž bude nutné obviněnému sdělit, že jím spáchaný skutek bude posuzován pouze jako trestný čin, u kterého není souhlas poškozeného vyžadován. Skutečnost, pro kterou není skutek posuzován také jako trestný čin uvedený v § 163 odst. 1 TrŘ, musí být uvedena v odůvodnění rozhodnutí. Řešení této situace vyplývá z toho, že jde o jeden skutek, pro který není možné zároveň trestní stíhání zastavit a ještě vydat rozsudek, popř. podat obžalobu, tedy rozhodnout o jednom skutku dvojím odlišným způsobem.

Pro doplnění dodávám, že právo dát souhlas k trestnímu stíhání, popřípadě jej odepřít či vzít zpět, je dle odborné literatury¹⁰⁴ vázáno jen na osobu poškozeného a nepřechází na jeho nástupce. K tomuto závěru lze dospět na základě výkladu ustanovení § 45 odst. 3 TrŘ, neboť práva přiznaná trestním řádem poškozenému přechází na právní nástupce jen, jde-li o práva vztahující se k uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení.

---

¹⁰³ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. dubna 1998 sp. zn. 1 To 11/98. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1999, ročník 51, s. 276-279.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel; HRACHOVEC, Petr; SOVÁK, Zdeněk. *Trestní řízení před soudem prvního stupně*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 195. Zde autoři také poukazují na to, že k souhlasu s trestním stíháním není oprávněna pojišťovna, na kterou by přešla práva poškozeného např. podle § 813 ObčZ.

Kritika současné právní úpravy souhlasu poškozeného s trestním stíháním a návrhy na její zlepšení

Kritika ustanovení § 163 a § 163a TrŘ ze strany odborné veřejnosti směřuje zejména k taxativnímu výčtu trestných činů a příbuzenskému poměru mezi poškozeným a obviněným.¹⁰⁵ Taxativní výčet trestných činů je i dle mého názoru nedostatečný zejména v tom, že zahrnuje širokou škálu trestných činů různé závažnosti. Problematické se v tomto výčtu jeví předně to, že zde nalezneme majetkové trestné činy ve všech odstavcích, od základních po kvalifikované skutkové podstaty (např. krádež dle § 205 TrZ či podvod dle § 209 TrZ), tedy pro udělení souhlasu s trestním stíháním nezáleží na výši způsobené škody. Dispoziční právo poškozeného se tak bude mmj. vztahovat i k trestnímu stíhání trestného činu krádeže, kterým bude způsobena škoda velkého rozsahu,¹⁰⁶ což je dle mého názoru i z hlediska veřejného zájmu na trestním postihu takového pachatele zcela nepřijatelné, byť samozřejmě nelze zapomínat na podmínku příbuzenského poměru mezi poškozeným a obviněným. P. Vantuch k tomu uvádí: „...je diskusní stavět v uvedeném ustanovení na roveň spáchání nedbalostních trestných činů v dopravě se sazbou do 2, resp. 5 let odnětí svobody a úmyslných majetkových trestných činů, v nejvyšších odstavcích se sazbou od 5 do 12 let...“¹⁰⁷

V taxativním výčtu trestných činů dále spatřuji za problematický trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 TrZ, za který je možno uložit dle § 185 odst. 2 TrZ trest odnětí svobody v rozmezí dvou až deseti let. Domnívám se, že u některých trestných činů je žádoucí, aby veřejný zájem na postižení pachatele převyšoval nad zájmem a přáním oběti trestného činu. Souhlasím s názorem J. Musila¹⁰⁸ v tom, že taxativní výčet by měl předně vyjmenovávat takové trestné činy, kterými jsou dotčeny individuální zájmy (právní statky) poškozeného a které jsou typově méně závažné. K tomu dodávám, že by se mělo jednat předně o trestné činy nedbalostní. Samozřejmě

---

¹⁰⁵ JELÍNEK, Jiří. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 66; JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 762; MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udílet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 15 a 16.

¹⁰⁶ Dle výkladového ustanovení § 138 TrZ se jí rozumí škoda dosahující nejméně částky 5 000 000 Kč.

¹⁰⁷ VANTUCH, Pavel. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh? *Právní praxe*. 1994, ročník 42, č. 3, s. 153.

¹⁰⁸ MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udílet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 16.

jsem si vědoma toho, že sestavení takového taxativního výčtu s takovými trestnými činy, který by nebudil žádné pochybnosti, je pro zákonodárce úkol nelehký. Obecněji pojato půjde především o vyvážení zájmu státu na postihu určitých trestných činů se zájmem poškozeného na postihu pachatele, tyto zájmy však mohou být protichůdné.

Otázkou také zůstává, proč zákonodárce omezil okruh poškozených, kteří udělují souhlas s trestním stíháním, pouze na ty, kteří jsou zjednodušeně řečeno ve vztahu k obviněnému osobou blízkou. Nelze opomenout skutečnost, že taktéž jiní poškození nemusí nutně projevit zájem na trestním stíhání pachatele či se stíháním dokonce výslovně nesouhlasit.¹⁰⁹ Do budoucna se mi jeví jako vhodné, podmínku příbuzenského či obdobného stavu z ustanovení § 163 TrŘ odstranit a dispoziční právo rozšířit a přiznat jej tak všem poškozeným. Nestíhání méně závažných nedbalostních trestných činů z důvodu nevyslovení souhlasu poškozeného (bez příbuzenského poměru k obviněnému), kde by skutečně poškozený neměl zájem na postihu pachatele, může jistě přispět i k odbřemenění přetížené policie a trestní justice.

Naproti návrhům na rozšíření dispozičního práva poškozeného stojí názory na jeho odstranění alespoň vůči určitým kategoriím obětí. Takové názory akcentují negativní důsledky tohoto oprávnění poškozeného zejména ve vztahu k obětem domácího násilí.¹¹⁰ Nelze pominout fakt, že ustanovení § 163 TrŘ ve své podstatě přispívá k vytvoření podmínek pro možné vyvíjení nátlaku pachatele domácího násilí na oběť (poškozeného), se kterou sdílí domácnost, a to takovým směrem, aby neudělila nebo odvolala svůj souhlas se stíháním.¹¹¹ Někteří autoři navíc poukazují na sekundární viktimizaci oběti zejména domácího násilí, která má vyslovit souhlas s trestním stíháním osoby blízké. „*Oběť je viktimizována nejen samotným násilným skutkem, ale i rozhodnutími, která musí učinit v situaci, kdy je jí fyzicky i psychicky ublíženo, a řeší zásadní existenční otázky svoje a svých dětí.*“¹¹² Z pohledu trestního práva hmotného je domácí násilí spjata se skutkovou podstatou § 199 TrZ týrání osoby žijící ve společném

---

¹⁰⁹ Pro novelizaci ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ ohledně otázky vztahu mezi poškozeným a osobou, proti níž se trestní řízení vede, se vyslovil i T. Gřivna. Srovnání GRIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 12, s. 322.

¹¹⁰ Například VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: Profem, 2008, s. 102-104.

¹¹¹ V souvislosti s problematikou obětí domácího násilí je někdy ustanovení § 163 TrŘ označováno za „vydírací paragraf“. Viz MACHÁČKOVÁ, Radka. Domácí násilí – některé právní aspekty. In *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 120 [cit. 20. 3. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.ok.cz/iksp/publikace.html#s2001>.

¹¹² VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: Profem, 2008, s. 104.

obydli, tento trestný čin však v taxativním výčtu § 163 odst. 1 TrŘ nenalezneme, trestní stíhání tak není podmíněno souhlasem poškozeného. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že právní kvalifikací fenoménu domácího násilí můžeme dojít i k jiným skutkovým podstatám trestných činů, u nichž naopak souhlasu poškozeného bude třeba, jelikož jsou součástí ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ. Jedná se tradičně např. o ublížení na zdraví podle § 146 TrZ nebo znásilnění § 185 odst. 1, 2 TrZ.

Považuji za vhodné zdůraznit, že institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného může např. právě v situacích domácího násilí působit i jako demotivující faktor v činnosti orgánů činných v trestním řízení, na což poukázal i J. Fenyk.¹¹³ Jedná se o to, že poškozený může kdykoliv (do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě) vzít svůj souhlas zpět a tím v podstatě „zmařit“ či znevážit dosavadní činnost orgánů činných v trestním řízení, kterou vynaložily v souvislosti s trestním stíháním. Tato skutečnost může přispět i k tomu, že samy orgány s trestním stíháním nikterak nespíchají a může docházet k průtahům. Jistý problém se v činnosti státních zástupců objevil v souvislosti s aplikací § 163a odst. 1 písm. d) TrŘ. Otázkou je, jak má státní zástupce postupovat v případě, že poškozený vezme svůj souhlas s trestním stíháním zpět, ale vyskytuje se zde určitá pravděpodobnost, že toto zpětvzetí bylo učiněno v tísní.¹¹⁴ V konkrétních případech z praxe, na které L. Crha upozornil, totiž po zpětvzetí souhlasu státní zástupci bez dalšího usnesením trestním stíhání zastavili, popř. věc postoupili, aniž by se podrobněji zaměřili na otázku, zda podle § 163a odst. 1 písm. d) TrŘ byl či nebyl souhlas s trestním stíháním potřebný. Taková usnesení byla pro pochybení státních zástupců s ohledem na jejich nezákonnost zrušena Nejvyšší státní zástupkyní ve smyslu ustanovení § 174a TrŘ. L. Crha pak vyvodil z odůvodnění těchto usnesení určité zásady pro posouzení nedání či zpětvzetí souhlasu poškozeným, mmj. i tu, že: *„Pouze dospěje-li státní zástupce k jednoznačnému závěru, že zpětvzetí souhlasu poškozenou bylo zcela dobrovolné, a k jistotě, že poškozená se při zpětvzetí souhlasu nenacházela v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem či závislostí, může uvedené zpětvzetí souhlasu považovat za právně významné – může dovodit, že*

---

¹¹³ FENYK, Jaroslav. Některé úvahy o postižitelnosti „domácího násilí“ z hlediska současného trestního práva i záměru de lege ferenda. *Právní rozhledy*. 2002, ročník 10, č. 12, s. 632.

¹¹⁴ Ke konkrétním případům z praxe a jejich řešení ze strany státních zástupců podrobněji viz CRHA, Lumír. Domácí násilí a vynucené zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním podle § 163a odst. 1 písm. d) trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2004, ročník 2, č. 12, s. 2-7.

v předmětné věci je souhlasu s trestním stíháním třeba.“¹¹⁵ V opačném případě, tedy je-li tu určitá pochybnost ohledně dobrovolnosti nedání či zpětvzetí souhlasu, nebude důvod k zastavení trestního stíhání a je třeba podat obžalobu. Zároveň v těchto případech z hlediska dokazování (ne)existence dané tísňe nepostačí pouhé vyjádření poškozeného.

Stranou kritiky nezůstává ani ustanovení § 163a odst. 1 TrŘ a to ohledně výčtu případů, kdy souhlas poškozeného není vyžadován. V odborné literatuře lze nalézt náměty *de lege ferenda*, které navrhují doplnění tohoto ustanovení o další případ, kterým by bylo dispoziční právo poškozeného omezeno. Jednalo by se o situaci, kdy pachatel napadá tutéž oběť opakovaně.¹¹⁶ Argumenty ve prospěch takového doplnění vyzdvihují zejména zvýšení závažnosti jednání pachatele-recidivisty a s tím spojený veřejný zájem na jeho postihu. K nedostatkům právní úpravy obdobně J. Jelínek uvádí: „*Stávající ustanovení § 163a tr. ř.*¹¹⁷ *neumožňuje stíhat z úřední povinnosti ani takové případy, kdy pachatel byl již odsouzen za úmyslný trestný čin téže skutkové podstaty nebo podobné povahy ke škodě téhož poškozeného...*“¹¹⁸

Z toho, co jsem k problematice institutu souhlasu s trestním stíháním uvedla výše, vyplývá poměrně jednoznačný závěr, že stávající právní úprava není v mnohém dokonalá a to už jen tím, že na některé sporné záležitosti, kterým jsem se podrobněji věnovala, nedává jasné odpovědi.

3. 2. 3 Právo nahlížet do spisu

Právo každého poškozeného, popř. jeho zákonného zástupce či zmocněnce nahlížet do spisů, pořizovat si z nich výpisky a poznámky, jakož i kopie na své náklady stanoví trestní řád v § 65. Toto ustanovení zároveň upravuje určité případy, ve kterých je realizace tohoto práva s ohledem na charakter písemnosti či údajů vyloučena přímo zákonem nebo ve kterých naopak může být nahlížení do spisů odepřeno státním

---

¹¹⁵ Tamtéž, s. 6.

¹¹⁶ K tomuto blíže MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udílet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 17.

¹¹⁷ K právnímu stavu před nabytím účinnosti tzv. velké novely trestního řádu (zák. č. 265/2001 Sb.), dnes ustanovení § 163 a § 163a TrŘ.

¹¹⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 1996, ročník 29, č. 4, s. 304.

zástupcem nebo policejním orgánem. Předně se právo nahlížet do spisů a práva s ním spojená nevztahuje k protokolu o hlasování a k osobním údajům svědka, jehož totožnost a podoba podléhají utajení ve smyslu § 55 odst. 2 TrŘ.

Odepřít nahlédnutí do spisu a tím i ostatní práva s ním spojená lze pouze v přípravném řízení nikoli už v řízení před soudem, což vyplývá z dikce ustanovení § 65 odst. 2 TrŘ a děje se tak opatřením policejního orgánu či státního zástupce konajícího vyšetřování. Státní zástupce či policejní orgán tak smí učinit slovy zákona jen „ze závažných důvodů“. V případě, že odepření výkonu zmiňovaných práv učinil policejní orgán, závažnost důvodů je dle ustanovení § 65 odst. 2 TrŘ povinen státní zástupce urychleně přezkoumat a to na žádost osoby, které se odepření týká. V případě, že o odepření výkonu práva rozhodl rovnou státní zástupce, poškozený již nemůže navrhnout přezkoumání závažnosti důvodů, které vedly k odmítnutí. Co lze považovat za ony závažné důvody pro odepření nahlédnutí do spisu, však trestní řád blíže nespecifikuje. Orgány činné v trestním řízení tak budou existenci těchto důvodů posuzovat podle konkrétních okolností, mohlo by se např. jednat o situace možného zmaření výsledků přípravného řízení. Nejvyšší soud k případům, kdy jsou dány závažné důvody uvedl: „*Za závažný důvod tu bude možno považovat nepochybně za dalších podmínek i okolnost, že v konkrétní věci bude třeba poškozeného vyslechnout jako svědka a že by nahlédnutím do spisů mohla být snížena hodnota tohoto důkazu, který má v konkrétním případě přispět k řádnému objasnění věci. Z ustanovení § 65 odst. 2 tr. ř. plyne, že práva poškozeného mohou být v rozsahu naznačeném v tomto ustanovení omezena jen v přípravném řízení.*“¹¹⁹ Závažné důvody, které vedly k odepření výkonu práv dle ustanovení § 65 odst. 1 TrŘ, musí být vždy náležitě odůvodněny. K řádnému odůvodnění závažných důvodů ve vztahu k omezení práva nahlížet do spisů se ve své rozhodovací praxi vyjadřoval i Ústavní soud, který konstatoval: „*Proto je omezení tohoto práva, i když je zákonem připuštěno, vždy třeba náležitě zdůvodnit. Jinak by totiž omezení uvedeného práva zůstalo bez možnosti je přezkoumat. Za závažné důvody ve*

---

¹¹⁹ Publikováno pod č. R III/1967, projednáno v plénu Nejvyššího soudu dne 22. února 1967. In *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. 1967, ročník 19, s. 230. Obdobně též CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Jana. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia, 1982, č. 37, s. 39.

*smyslu ustanovení §65 odst. 2 tr.ř. nelze považovat zcela obecný poukaz na možnost maření výsledků vyšetřování.*¹²⁰

Práva spojená s nahlížením do spisu smí poškozený uplatňovat již od počátku přípravného řízení, tedy od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 TrŘ (pokud byly provedeny neodkladné nebo neopakovatelné úkony, zápis je sepsán bezprostředně po jejich provedení). Jak bylo výše rozebráno, nahlédnutí do spisu a spolu s tím spojená práva mohou být odepřena pouze v přípravném řízení. Jakmile tedy přípravné řízení skončí, nahlédnutí do spisu již v podstatě není možné odepřít. Přípravné řízení ve smyslu § 12 odst. 10 TrŘ končí podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, popř. rozhodnutím či vznikem jiné skutečnosti, jež má účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby. Ještě před nabytím účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., se v praxi vyskytla otázka, zda může poškozený nahlížet do spisu již v průběhu stádia postupu před zahájením trestního stíhání. K danému problému bylo dokonce vydáno výkladové stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně č. 5/1996 Sb. v. s.,¹²¹ které připustilo právo osoby, ohledně níž jsou dány skutečnosti nasvědčující tomu, že by se mohlo jednat o poškozeného, nahlížet do spisu i v rámci postupu před zahájením trestního stíhání.¹²² I po přijetí tzv. velké novely trestního řádu poškozenému (resp. osobě, ohledně níž jsou dány skutečnosti nasvědčující tomu, že jí bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, popř. že se pachatel na její úkor obohatil) náleží právo nahlížet do spisu již v první fázi přípravného řízení, tedy při postupu před zahájením trestního stíhání. Je třeba si tedy uvědomit, že postavení poškozeného je osobě příznáno již od sepsání úředního záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a může tak vykonávat práva vymezená zejména v § 43 odst. 1

---

¹²⁰ Toto rozhodnutí Ústavního soudu ČR se sice týkalo odepření práva nahlédnout do spisu pro obviněného, nicméně jej lze ve zmiňované části vztáhnout i na případy, kdy je výkon tohoto práva odepřen poškozenému, neboť jakékoliv odepření nahlédnutí do spisu musí být řádně zdůvodněno, jde-li o odepření tohoto práva kterékoli procesní straně. Podrobněji viz náleží Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 472/2000 ze dne 23. ledna 2001, publikovaný také pod č. 15/2001 SbNU 107 [cit. 22. 3. 2012]. Dostupný z WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=37612&pos=1&cnt=1&typ=result>.

¹²¹ Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. října 1996 č. 5/1996 Sb. v. s., k oprávnění poškozeného nahlížet do spisů v průběhu postupu před zahájením trestního stíhání (prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu) – podle úpravy účinné před novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. [cit. 6. 6. 2012].

Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2883&d=25688>.

¹²² Pro upřesnění je však nutno dodat, že přípravné řízení bylo před novelou č. 265/2001 Sb. vymezeno jinak s tím, že jeho součástí nebyl postup před zahájením trestního stíhání.

TrŘ. P. Vantuch¹²³ v této souvislosti upozornil na jeden nedostatek v praxi policejních orgánů, které nesprávně ztotožňovaly pojem poškozeného se subjektem adhezního řízení a odmítly tak osobě nahlédnout do spisů v době před zahájením trestního stíhání. Autor také vyzdvihl, že je nepodstatné, že není v době objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, jisté, zda se poškozený stane subjektem adhezního řízení nebo nikoli, této osobě již náleží práva zmiňovaná v ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ, tedy i právo nahlížet do spisů. P. Vantuch¹²⁴ ve svém článku také vyslovil názor, dle mého mínění zcela správný, že postavení poškozeného má při postupu před zahájením trestního stíhání i ten, kdo o sobě prohlašuje, že byl poškozen trestným činem (§ 43 odst. 2 TrŘ), neboť v okamžiku sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TrŘ není možné vyloučit, že vzniklá újma nebyla způsobena zaviněním osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, nebo že její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Orgány činné v trestním řízení by měly brát zřetel na povahu první fáze přípravného řízení, kdy zpravidla není možné učinit jasné závěry o tom, kdo je poškozeným tak, jak jej trestní řád vymezuje.

K problematice procesního postavení poškozeného se váže i náleží Ústavního soudu I. ÚS 1587/07,¹²⁵ ve kterém se soud vyjadřoval také k právu poškozeného nahlížet do spisů. V daném případě byla ústavní stížnost směřující proti postupu policejního orgánu, který odmítl stěžovateli nahlédnout do spisu s tím, že v dané věci nemá postavení poškozeného, zamítnuta. Nález považuji za zajímavý hned ve dvou ohledech. Předně v tom, že Ústavní soud se v něm vyjádřil tak, že odepření přístupu určité osoby v postavení poškozeného k trestnímu řízení, nemá vždy nutně ústavněprávní rozměr. Jinak řečeno, Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat svou činností do postupu policie či státního zastupitelství, neboť skutečnost, že určité osobě je z jejich strany odepřeno postavení poškozeného, ještě nutně nemusí vést k porušení ústavně zaručených práv a svobod. Osobně se však přikláním k názoru, že v případě, že osobu lze podřadit ve smyslu § 43 odst. 1 TrŘ pod definici poškozeného a orgány činné

---

¹²³ VANTUCH, Pavel. K oprávnění poškozeného nahlížet do spisů ve stadiu postupu před zahájením trestního stíhání. *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 6, s. 144 a 145.

¹²⁴ Tamtéž, s. 146 a 148.

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1587/07 ze dne 9. června 2008, publikovaný také pod č. N 104/49 SbNU 531 [cit. 23. 3. 2012].

Dostupný z WWW: nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=59009&pos=1&cnt=2&typ=result.

v trestním řízení ji toto procesní postavení odeprou, dochází k porušení čl. 2 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Za druhé je poněkud zarážející argumentace subsidiárním charakterem rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Ústavní soud totiž poukázal na skutečnost, že v předmětné záležitosti nebyly před podáním ústavní stížnosti vyčerpány všechny dostupné prostředky, zejména že nedošlo k uplatnění práv poškozeným v občanskoprávním řízení. S takovou argumentací Ústavního soudu nelze souhlasit, neboť v tomto zmiňovaném případě byla ústavní stížnost podána proto, že stěžovateli bylo „odebráno“ postavení poškozeného. Přikláním se k názoru Z. Kloučka¹²⁶ v tom, že není možné chtít po osobě, které nebylo umožněno v trestním řízení vystupovat jako poškozený, aby nejprve podala žalobu u civilního soudu za účelem nahlédnutí do spisu, což je jinak zaručeno trestním řádem. Tímto postupem samozřejmě nemůže dosáhnout toho, aby orgány činné v trestním řízení respektovaly i jiná její práva vyplývající z postavení poškozeného.

Ustanovení § 65 odst. 2 TrŘ v poslední větě uvádí, že práva spojená s nahlížením do spisu nelze odeprít obviněnému a obhájci, jakmile již byli upozorněni na možnost prostudovat spisy. V tomto lze spatřovat silnější postavení obviněného. Na poškozeného se tento limit odepření výkonu práv spojených s nahlédnutím do spisu nevztahuje, což souvisí obecněji s tím, že trestní řád v ustanovení § 166 odst. 1 zakotvuje právo obviněného a obhájce po provedeném vyšetřování prostudovat spisy a popřípadě podat návrhy na doplnění vyšetřování. Poškozený tímto oprávněním nedisponuje, nedostává ani informaci o skončení vyšetřování. Otázkou zůstává, zdali je do budoucna žádoucí, aby byla procesní práva obviněného a poškozeného ohledně práva prostudovat spisy po provedeném vyšetřování postavena naroveň. Na jedné straně stojí názory odborné veřejnosti, kterým se jeví zakotvení tohoto oprávnění pro poškozeného jako vhodné s ohledem na to, že by mohlo umožnit poškozenému, který uplatňuje v trestním řízení nárok na náhradu škody, přezkoumat, zda se ve spisu nachází všechny podklady nezbytné pro rozhodnutí soudu o jeho nároku.¹²⁷ Naproti tomu jiní

---

¹²⁶ KLOUČEK, Zdeněk. Nad jedním nálezem Ústavního soudu a postavením poškozeného v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2008, ročník 7, č. 10, s. 306.

¹²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 173 a 174; Obdobně též LANGHANSOVÁ, Hana; KOLÁČKOVÁ, Jana; KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: 2007, s. 10 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.llp.cz/_files/file/Analýza_poskozeny.pdf.

autoři poukazují na odlišnosti úkonů spočívajících v nahlédnutí do spisu dle § 65 TrŘ a v prostudování spisu v ustanovení § 166 TrŘ.¹²⁸ Právo prostudovat spis bývá spojováno s uplatnění práva obviněného na obhajobu, naopak nahlížení do spisu má přispět pouze k zisku dílčích informací. Zároveň je poukazováno na riziko spojené s prostudováním spisu poškozeným, který má postavení svědka. Je možné, že v dalším průběhu trestního řízení bude třeba tohoto poškozeného vyslechnout k zásadním otázkám. Jeho svědectví by pak mohlo být zpochybněno a důkazní základ obžaloby zhroucen s přihlédnutím k možnému ovlivnění jeho výpovědi díky tomu, že se seznámil s obsahem nashromážděných důkazů. Citovaní autoři tedy považují oprávnění poškozeného spočívající v možnosti nahlížet do spisu dle § 65 TrŘ za dostačující. S jejich názorem se zcela neztotožňuji, naopak souhlasím s tím, co ve své monografii vyslovil J. Jelínek. Mám za to, že možnost prostudovat spis také slouží k přezkoumání průběhu a dodržení procesních předpisů v přípravném řízení. Domnívám se proto, že do budoucna by nebylo na škodu přiznat i poškozenému oprávnění po provedeném vyšetřování prostudovat spis a případně podat návrhy na doplnění vyšetřování, byť to jistě svou měrou může přispět ke zpomalení, resp. prodloužení trestního řízení. Na tomto místě považuji za vhodné uvést jednu aktualitu spojenou s právem poškozeného na prostudování spisu. V souvislosti s návrhem nového zákona o obětech trestných činů, který je nyní v rámci legislativního procesu ve 2. čtení v Poslanecké sněmovně, má dojít i k novelizaci trestního řádu. Tato novela by měla opět posílit právní postavení poškozeného a to i v přípravném řízení. Návrh totiž počítá právě se změnou ustanovení § 166 TrŘ. V bodě 31 předpokládá zakotvení práva poškozeného, který podal návrh podle § 43 odst. 3 TrŘ, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známé, v přiměřené době prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Na tuto možnost má být poškozený upozorněn nejméně tři dny předem policejním orgánem, se souhlasem poškozeného bude možné tuto lhůtu zkrátit. Takové posílení práv poškozeného vítám, je opět dokladem postupného vyrovnávání procesních práv poškozeného a obviněného. Doufám jen, že se aktuálně navrhovaná úprava v tomto bodě objeví i v konečné podobě přijatých změn trestního řádu.

---

¹²⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 349 a násl.

3. 2. 4 Právo na šetrné zacházení a ochranu soukromí

Právo poškozeného (oběti) na zacházení respektující jeho důstojnost i právo na ochranu soukromí jsou v posledních letech v popředí zájmu nejen mezinárodní, ale i vnitrostátní právní úpravy.

Právo na šetrné, respektive citlivé zacházení s poškozeným při provádění úkonů trestního řízení ze strany orgánů činných v trestním řízení je zakotveno v § 52 TrŘ. Trestní řád v tomto ustanovení zdůrazňuje nutnost provádět úkony trestního řízení tak, aby byla šetřena osobnost osob na úkonu zúčastněných (tedy i poškozeného) a jejich ústavou zaručená práva. S poškozeným jako s jednou z možných osob na úkonu zúčastněných má být zároveň jednáno tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení. Toto právo nepochybně vychází a je propojeno se zásadou zdrženlivosti (přiměřenosti) vyjádřenou v ustanovení § 2 odst. 4 TrŘ, podle které se trestní věci projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána. Při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. Orgány činné v trestním řízení by měly ve vztahu k poškozenému postupovat tak, aby předcházely tzv. sekundární viktimizaci s ohledem na fakt, že pro poškozeného je již samotná trestná činnost na něm spáchaná zpravidla, zejména jde-li o násilnou kriminalitu, silným traumatizujícím zážitkem. Jak se však v praxi ukázalo, není výjimečné, jsou-li zdrojem sekundární viktimizace samy orgány činné v trestním řízení, na což mmj. ve svém článku poukázala O. Polmová.¹²⁹ Autorka se zaměřila na důvody, které vedly díky nevhodnému jednání orgánů činných v trestním řízení ke vzniku pocitu způsobené druhotné újmy. Jednalo se například o neposkytnutí srozumitelných informací o trestním řízení, neprojevení zájmu o bezpečí oběti či tendence rozmluvit poškozené úmysl podat trestní oznámení. Považuji za nezbytné, aby měly orgány činné v trestní řízení při kontaktu s poškozenými na paměti, že je nutné s nimi zacházet způsobem, který zohledňuje jejich osobní situaci, práva a zachovává důstojnost.

---

¹²⁹ Tvzení uvedená v tomto odborném článku autorka opřela o data zjištěná na základě analýzy provedené Bílým kruhem bezpečí, o. s. Podrobněji viz POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestněprávní revue*. 2009, ročník 8, č. 4, s. 113 a 114.

Za konkretizaci práva na šetrné zacházení bývají považována ustanovení § 102 TrŘ ohledně výsledku osoby mladší 15 let, což může být i osoba v procesním postavení poškozeného, § 200 odst. 1 TrŘ týkající se vyloučení veřejnosti při hlavním líčení mmj. pokud by byla ohrožena bezpečnost nebo jiný důležitý zájem svědků (který může být zároveň poškozeným ve smyslu § 43 odst. 1 TrŘ) a v neposlední řadě ustanovení § 8a až § 8d TrŘ, která se dotýkají zejména ochrany soukromí poškozeného.

Právní úpravu, která podstatně omezila poskytování informací o řízení a osobách na něm zúčastněných, tedy i o poškozeném, přinesla do trestního řádu novela provedená velmi diskutovaným zákonem č. 52/2009 Sb.¹³⁰ s účinností k 1. 4. 2009. Zakotvení této úpravy bylo odůvodněno zvýšenou potřebou chránit osobnost a soukromí oběti vzhledem k jejímu věku nebo povaze spáchaného činu.¹³¹ Poukazováno bylo také na možnou sekundární viktimizaci zapříčiněnou nešetrnou medializací případu, uváděním detailních informací o oběti, její rodině a soukromí. K zabránění tomuto nežádoucímu jevu mělo přispět maximální možné omezení okruhu informací, které mohou být o oběti, jež je zvláště chráněna, veřejnosti poskytovány, což se týká nejen osobních údajů, ale i fotografií či obrazových záznamů.¹³² Novela trestního řádu provedená zákonem č. 52/2009 Sb. se stala předmětem ostré kritiky. Ze strany médií byla shledávána jako příliš restriktivní, bránící svobodě projevu a potlačující důležitou úlohu tisku v demokratické společnosti. Zásadní změny, které přinesla, lze shrnout do dvou bodů. Prvním byl zákaz zveřejňování veškerých informací v přípravném řízení umožňujících zjištění totožnosti v zákoně vyjmenovaným osob (mezi nimi byl i poškozený)¹³³ a druhým byl zákaz zveřejňování odposlechů. Právní úprava nebrala ohled na tzv. převažující imperativ veřejného zájmu, kdy nemohly být v tisku zveřejňovány informace o trestním řízení vztahující se k určité osobě ani tehdy, kdy veřejný zájem na

---

¹³⁰ V médiích často populárně označován jako tzv. nehubkový zákon.

¹³¹ Zajímavé je jistě i to, že pro přijetí právní úpravy (respektive novelizaci té dřívější) poskytování informací o trestním řízení médiím, která by kladla zvýšený důraz na oprávněné zájmy poškozených, svědků a pozůstalých, volala odborná veřejnost již dříve. Viz LANGHANSOVÁ, Hana; KOLÁČKOVÁ, Jana; KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: 2007, s. 30 a 31 [cit. 29. 3. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.llp.cz/_files/file/Analýza_poskozeny.pdf.

¹³² Z důvodové zprávy k návrhu zákona č. 52/2009 Sb. ze dne 11. února 2008 [cit. 29. 3. 2012]. Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=443&ct1=0>.

¹³³ J. Herczeg označil tento zákaz jako tzv. informační embargo v přípravném řízení. Viz HERCZEG, Jiří. Novela nehubkového zákona: korektiv veřejného zájmu. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 10, s. 285.

uveřejnění převažoval nad individuálním zájmem a právem na ochranu soukromí osoby na trestním řízení zúčastněné. Ustanovení § 8a až § 8d TrŘ i v reakci na zmiňovanou kritiku prošla naposledy změnou díky novele trestního řádu provedené zákonem č. 207/2011 Sb. s účinností k 3. 8. 2011. Současná právní úprava již v ustanovení § 8d odst. 2 TrŘ umožňuje uveřejnit informace, na které se jinak vztahuje zákaz zveřejnění, odůvodňuje-li to veřejný zájem, pokud převažuje nad právem na ochranu soukromí dotčené osoby. Do budoucna tedy bude nutné poměřovat právo na svobodu projevu s právem na ochranu soukromí dotčené osoby.¹³⁴

Podle současného znění § 8a odst. 1 TrŘ mají orgány činné v trestním řízení dbát mmj. o to, aby poskytnutím informací o své činnosti nezveřejnily o poškozeném údaje, které přímo nesouvisí s trestnou činností. V přípravném řízení, jak jsem již zdůraznila, nesmějí zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti osoby poškozeného. Zvláštní režim ochrany soukromí a totožnosti poškozeného stanoví § 8b odst. 2 až odst. 4 TrŘ, jež se vztahují na zákaz zveřejňování informací, které by umožnily zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán některý z taxativně vypočtených trestných činů.¹³⁵ Zvýšená ochrana je tak poskytována jednak poškozeným mladším 18 let, což je odůvodněno jejich zvláštní zranitelností¹³⁶ a jednak zletilým poškozeným, byl-li vůči nim spáchán trestný čin uvedený v ustanovení § 8b odst. 2 TrŘ. Ve znění před novelou č. 207/2011 Sb. byl okruh těchto činů poněkud širší.¹³⁷ Z výčtu trestných činů v § 8b odst. 2 TrŘ lze dovodit, že zvýšená ochrana je zletilým poškozeným poskytována nejen ve vztahu k povaze trestného činu, který byl vůči nim spáchán (například trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti) ale i s ohledem na osobu poškozeného jako takovou, například se jedná o svěřenou osobu, dítě, popř. těhotnou ženu, jde-li o trestné činy proti

---

¹³⁴ Ke konkrétním případům řešení kolize dvou protichůdných zájmů v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva podrobněji HERCZEG, Jiří. Novela nehubkového zákona: korektiv veřejného zájmu. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 10, s. 286-290.

¹³⁵ Někdy se v této souvislosti hovoří o zákazu identifikace chráněného poškozeného. Viz HERCZEG, Jiří. Poskytování informací o trestním řízení a ochrana soukromí poškozeného. *Trestní právo*. 2009, ročník 14, č. 10, s. 8.

¹³⁶ Z důvodové zprávy k návrhu zákona č. 207/2011 Sb. ze dne 12. ledna 2011 [cit. 29. 3. 2012]. Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=231&CT1=0>.

¹³⁷ Jednalo se výslovně o kuplířství, šíření pornografie nebo některý z trestných činů proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti nebo proti rodině a mládeži. Výčet těchto trestných činů však umožnil široké vymezení okruhu poškozených, na které se režim zvýšené ochrany vztahoval, neboť se týkalo i poškozených těmi trestnými činy, s jejichž spácháním není typicky spojena zvýšená zranitelnost poškozeného například rvačka podle § 158 TrZ či porušování domovní svobody podle § 178 TrZ.

těhotenství ženy. V původní právní úpravě před novelou provedenou zákonem č. 207/2011 Sb. ustanovení § 8b odst. 5 TrŘ obsahovalo výjimky umožňující prolomení zákazu zveřejnění informací o poškozeném. Současná právní úprava v novém ustanovení § 8d TrŘ výjimky ze zákazu stanoví obecně pro všechny případy vymezené v ustanovení § 8a až § 8c TrŘ. Jedním z těchto případů je i situace, kdy osoba, jíž se zákaz zveřejnění týká, udělí ke zveřejnění informací výslovný souhlas. Je totiž možné, že si poškozený sám přeje informovat o trestním řízení a to i v médiích. Jak uvádí J. Herczeg¹³⁸ účelem této právní úpravy není poskytnutí ochrany poškozenému, pokud o ni nestojí.

Nutno podotknout, že ačkoli to trestní řád výslovně nestanoví, zvýšená ochrana se vztahuje pouze k poškozeným fyzickým osobám. Jelikož je právnická osoba umělým právním konstruktem, zveřejnění údajů o činu na ní spáchaném nemá, respektive nemůže mít z logiky věci dopady na její osobnost ani psychiku.¹³⁹ Závěrem dodávám, že sankce za porušení zmiňovaných zákazů zůstaly v rovině správního trestání. Konkrétně se jedná o přestupek a správní delikt spočívající v porušení zákazu zveřejnění osobních údajů stanoveného jiným právním předpisem v ustanovení § 44a a § 45a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Jak jsem výše již naznačila, zpřísnění režimu poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných vyvolalo poměrně ostrou diskuzi. Soulad zákona č. 52/2009 Sb. s ústavním pořádkem byl dokonce posuzován Ústavním soudem ČR a to na základě návrhu skupiny senátorů na zrušení ustanovení, která do trestního řádu tato novela přinesla. Ústavní soud v této věci rozhodl až v nedávné době usnesením sp. zn. Pl. ÚS 10/09.¹⁴⁰ Skupina senátorů ve svém návrhu namítala mmj. to, že při projednání zmiňované novely v Poslanecké sněmovně došlo k rozšíření původního vládního návrhu zákona komplexním pozměňovacím návrhem, který měl bezprecedentně omezit poskytování informací veřejnosti o činnosti orgánů činných v trestním řízení v mnoha dalších směrech.¹⁴¹ Tento pozměňovací návrh rozšířil rozsah chráněných osobních

---

¹³⁸ HERCZEG, Jiří. Poskytování informací o trestním řízení a ochrana soukromí poškozeného. *Trestní právo*. 2009, ročník 14, č. 10, s. 9.

¹³⁹ Obdobný názor viz JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 531.

¹⁴⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 10/09 ze dne 24. ledna 2012 [cit. 30. 3. 2012]. Dostupné z WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=72862&pos=1&cnt=1&typ=result>.

¹⁴¹ Jednalo se jednak o to, že orgánům činným v trestním řízení bylo tímto pozměňovacím návrhem v průběhu přípravného řízení zakázáno zveřejňovat informace k zjištění totožnosti nejen oběti trestného

údajů o osobní údaje dalších osob-například podezřelého, obviněného, neboť vládní návrh se zaměřil pouze na posílení ochrany osob poškozených trestným činem. Kritika dané právní úpravy také směřovala k razantnímu zpřísnění sankcí v případech, kdy dojde ke spáchání přestupku nebo deliktu sdělovacími prostředky. Skupina senátorů namítala neústavnost pozměňovacího návrhu, kdy se dle jejich názoru z hlediska techniky jeho přijetí mělo jednat o případ podobný tzv. přílepku.¹⁴² Ústavní soud však dovodil, že předmětný pozměňovací návrh z materie původního vládního návrhu nevybočil a o protiústavní přílepek ve smyslu judikatury Ústavního soudu ani o případ podobný se nejednalo.

Navrhovatelé požadovali po Ústavním soudu přednostní projednání návrhu s ohledem na naléhavost dané věci a to ve smyslu ustanovení § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Ústavní soud však pro přednostní projednání věci neshledal důvody, proto také ačkoli podání skupiny senátorů došlo soudu již dne 14. 5. 2009, bylo rozhodnutí ve věci vyneseno až v lednu roku 2012. Z hlediska formy se však nejedná o nález, ale o usnesení. Během řízení před Ústavním soudem totiž pokračoval ve vztahu k napadené právní úpravě legislativní proces, který vyvrcholil přijetím již zmiňované novely trestního řádu provedené zákonem č. 207/2011 Sb. Jak Ústavní soud uvedl, touto právní úpravou sledoval zákonodárce v podstatě stejný záměr jako skupina senátorů, která se na soud obrátila, zejména jde-li o nové ustanovení § 8d TrŘ obsahující výjimky z obecných pravidel obsažených v § 8a až § 8c TrŘ. Navrhovatelé byli přesvědčeni, že ustanovení § 8a až § 8c TrŘ ve znění po novele č. 52/2009 Sb. jednoznačně směřovala k omezení transparentnosti přípravného řízení. Mediím měla úprava ponechat pouze úzký prostor pro obecné informování o průběhu trestního řízení zejména pokud by se týkalo podezřelých a obviněných, o které sdělovací prostředky mohly projevit důvodný zájem (například u osob veřejně známých). Nová právní úprava

---

činu, ale i podezřelého a obviněného, popř. svědka, zúčastněné osoby. Dále byl také nad rámec vládního návrhu v původní podobě přijat obecný zákaz zveřejnění informací umožňujících zjištění totožnosti osoby, pokud informace pochází ze záznamu o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zatím nebyly použity jako důkaz v řízení před soudem.

¹⁴² Legislativním přílepkem (tzv. wild riders-divocí jezdcí) se rozumí případ, kdy se technikou pozměňovacího návrhu k návrhu zákona připojí úprava zcela jiného zákona s legislativní předlohou nesouvisejícího. Judikaturou Ústavního soudu byla praxe tzv. legislativních přílepků (jezdců) označena za neústavní. Viz nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007, publikovaný pod č. 37/2007 Sb. [cit. 30. 3. 2012].

Dostupný z WWW: nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=53579&pos=1&cnt=5&typ=result.

v § 8d odst. 1 TrŘ již umožňuje informace v nezbytném rozsahu zveřejnit, odůvodňují-li to veřejný zájem, pokud převažuje nad právem na ochranu soukromí dotčené osoby.

V konečném rozhodnutí bylo řízení před Ústavním soudem co do napadených ustanovení změněných zákonem č. 207/2011 Sb. zastaveno ve smyslu § 67 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.¹⁴³ Ve zbytku, tedy ohledně ustanovení trestního řádu, která zůstala novelou nedotčena, návrh odmítl pro zjevnou neopodstatněnost v kontextu vývoje, především díky přijetí ustanovení § 8d TrŘ.

Pro doplnění dodávám, že vládní návrh nového komplexního zákona o obětech trestných činů nepředpokládá vlastní právní úpravu ochrany osobních údajů obětí před zveřejněním. V navrhovaném ustanovení § 15 (v díle 4 nazvaném právo na ochranu soukromí) pouze odkazuje na úpravu v trestním řádu, která by měla být zachována i po přijetí zmiňovaného zákona v současném znění.

3. 3 Procesní práva náležitá pouze subjektu adhezního řízení (§ 43 odst. 3 TrŘ)

Poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, jsou na různých místech trestního řádu přiznána některá další procesní práva.¹⁴⁴ Vedle základního oprávnění poškozeného, jež vyplývá ze samotného ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ a spočívá v uplatnění nároku vůči obviněnému, půjde o právo podat návrh na zajištění nároku na náhradu škody na majetku obviněného (§ 47 TrŘ), právo žádat poskytnutí bezplatné právní pomoci, resp. pomoci za sníženou odměnu (51a TrŘ-podrobněji viz dále). Z hlediska opravných prostředků může subjekt adhezního řízení napadnout rozsudek odvoláním, nicméně pouze pro nesprávnost výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení (§ 246 odst. 1 písm. d) TrŘ), popř. podat stížnost proti usnesení soudu, jímž byla povolena obnova řízení ve výroku o přiznaném nároku na náhradu škody nebo

---

¹⁴³ Ustanovení § 67 odst. 1 zákona o Ústavním soudu praví: „Jestliže zákon, jiný právní předpis nebo jejich jednotlivá ustanovení, jejichž zrušení je navrhováno, pozbudou platnosti před skončením řízení před Ústavním soudem, řízení se zastaví.“

¹⁴⁴ Podrobnější výčet procesních práv subjektu adhezního řízení viz LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, 1994, s. 39 a 40; RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 247-250.

nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 141 odst. 2 věta druhá, § 142 odst. 1 a § 286 odst. 3 TrŘ).

3. 3. 1 Náležitosti řádného uplatnění nároku poškozeným

Současná právní úprava adhezního řízení vychází z toho, že soud rozhoduje pouze o takovém nároku poškozeného, který byl ve smyslu ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ řádně a včas uplatněn (§ 228 TrŘ). Při uplatnění nároku vůči obviněnému by měl poškozený dodržet několik povinností, které bývají v odborné literatuře souhrnně označovány jako tzv. náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení.¹⁴⁵ Nárok poškozeného by měl být uplatněn osobou k tomu oprávněnou a to vůči určité osobě a včas a měl by z něho být patrný důvod a výše nároku. Předmětem této práce není ani podrobný rozbor jednotlivých předpokladů pro řádné a včasné uplatnění nároku ani ozřejmění situací, které v praxi požadavku řádnosti a včasnosti odpovídají či neodpovídají, proto k této problematice uvádím jen to nejpodstatnější.

Jde-li o včasné uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení, nabízí se k posouzení dvě základní otázky. Předně kdy nejdříve je poškozený oprávněn nárok vůči obviněnému uplatnit. Poškozený smí svůj nárok ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ uplatnit již v přípravném řízení a to dokonce ještě před jeho zahájením při prvním kontaktu s orgány činnými v trestním řízení v rámci oznámení o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu. Naopak pro řádné uplatnění nároku je v hlavním líčení nejzazším okamžikem moment před zahájením dokazování (srov. § 43 odst. 3, § 206 odst. 2 TrŘ). Takovou právní úpravu patrně zákonodárce zvolil záměrně proto, aby měl předseda senátu v okamžiku zahájení dokazování jasno o důkazech, které budou v hlavním líčení prováděny.

Dalším z předpokladů řádného uplatnění nároku poškozeného je to, že směřuje vůči konkrétní osobě. Jak podotýká J. Látal,¹⁴⁶ není správné, pokud by poškozený požadoval přisouzení náhrady škody „ve věci“ bez označení určitého obviněného. Jde-li

---

¹⁴⁵ K jednotlivým podmínkám uplatnění nároku podrobněji viz RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 421-433.

¹⁴⁶ LÁTAL, Jaroslav. Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení. *Právní rozhledy*. 1994, ročník 2, č. 10, s. 345 a 346.

o výši uplatňovaného nároku, je třeba ji v návrhu určit přesně nebo alespoň minimální požadovanou částkou. Řádnému uplatnění nároku na náhradu škody, jak bylo publikováno v rozhodnutí č. 49/2003-I. Sb. rozh. tr.,¹⁴⁷ neodpovídá takové vyjádření poškozeného, podle kterého uplatňuje nárok ve výši „*kteřá bude vyčíslena znalcem*“ či prohlášení, že „*se ve smyslu § 43 TrŘ připojuje k trestnímu řízení*“. Závěrem dodávám, že výši uplatněného nároku může poškozený v průběhu trestního řízení modifikovat do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě v hlavním líčení, popř. ve veřejném zasedání o odvolání.

3. 4 Zastupování poškozeného

Trestní řád pamatuje na situace, kdy poškozený nemůže s ohledem na nedostatek způsobilosti k právním úkonům vykonávat svá procesní práva osobně. V takovém případě je vykonává prostřednictvím jiných osob. Do úvahy přichází podle konkrétní situace buď zastupování zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Naproti tomu poškozený s plnou způsobilostí k právním úkonům může využít institutu zastupování zmocněncem, kterého si sám zvolí.

Pokud je poškozený zbaven, respektive omezen ve způsobilosti k právním úkonům, práva poškozeného vykonává jeho zákonný zástupce (§ 45 odst. 1 TrŘ). Jak správně podotýká J. Látal,¹⁴⁸ zákonný zástupce vykonává práva každého poškozeného, který nemá plnou způsobilost k právním úkonům tedy i nezletilého.¹⁴⁹ Jinak řečeno, nezletilí poškození nemohou v trestním řízení vykonávat procesní práva osobně a to ani vedle zákonného zástupce.¹⁵⁰ Jakmile by však i během trestního řízení nezletilý zletilosti nabyl, práva zákonného zástupce zanikají.

V situaci, kdy zákonný zástupce nemůže vykonávat svá práva a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu práv

---

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. prosince 2002 sp. zn. 4 Tz 76/2002. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 2003, ročník 55, s. 226-228.

¹⁴⁸ LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, 1994, s. 13.

¹⁴⁹ Kdo je zákonným zástupcem nezletilého pak stanoví zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹⁵⁰ K tomu podrobněji i s ohledem na úpravu obsaženou v občanském zákoníku viz RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 279.

poškozenému dle ustanovení § 45 odst. 2 TrŘ opatrovníka.¹⁵¹ Takto lze řešit případy, kdy se například zákonný zástupce nachází v cizině ale i možnou kolizi zájmů za situace, kdy jeden z rodičů spáchal trestný čin, kde poškozeným je jeho nezletilé dítě. Problém výskytu střetu zájmů mezi rodiči poškozeného dítěte, spáchal-li jeden z nich trestný čin ke škodě vlastního nezletilého dítěte, řeší rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované pod č. 13/1987 Sb. rozh. tr.¹⁵² S poukazem na ustanovení § 37 odst. 2 zákona o rodině¹⁵³ se Nejvyšší soud vyslovil tak, že v případě spáchání trestného činu rodičem ke škodě vlastního nezletilého dítěte, práva poškozeného nemůže vykonávat druhý z rodičů vzhledem k možnosti střetu zájmů mezi rodiči a dítětem.¹⁵⁴ Bude tedy třeba přímo v trestním řízení ustanovit dítěti opatrovníka, který jej v něm bude zastupovat. Samozřejmě je třeba mít na paměti, že podle ustanovení § 45 odst. 1, popř. 2 TrŘ se nepostupuje jen tehdy, pokud je poškozeným nezletilé dítě, ale i jedná-li se o jinou, již zletilou osobu, pokud byla zbavena nebo omezena ve způsobilosti k právním úkonům.

Trestní řád v ustanovení § 45 odst. 2 připouští, aby byla proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka podána stížnost.

3. 4. 1 Zmocněnec poškozeného

Právo každého poškozeného na zastoupení zmocněncem je zakotveno a podrobněji rozvedeno v ustanoveních § 50 a § 51 TrŘ. Institut bezplatného zastoupení

---

¹⁵¹ Toto ustanovení se dostalo do trestního řádu díky novele provedené zákonem č. 178/1990 Sb. Dříve totiž o ustanovení opatrovníka rozhodoval soud v občanském soudním řízení a nikoliv v řízení trestním. K tomu blíže viz JELÍNEK, Jiří. Poškozený v trestním řízení po novele trestního řádu. *Československá kriminalistika*. 1991, ročník 24, č. 2, s. 123.

¹⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. listopadu 1985 sp. zn. 1 To 33/85 a ze dne 14. února 1986 sp. zn. 1 To 7/86. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1987, ročník 39, s. 53-58.

¹⁵³ Dle tohoto ustanovení nemůže žádný z rodičů zastupovat své děti, jde-li o takové právní úkony, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dětmi nebo mezi dětmi navzájem. Nejvyšší soud také poukázal na rozhodovací praxi, dle které není podmínkou, aby skutečně nastal střet zájmů, postačí pouze možnost případného střetu, i když ke kolizi nedojde.

¹⁵⁴ Obdobně též usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. dubna 1991 sp. zn. 6 To 57/91, publikované pod č. 33/1992 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1992, ročník 44, s. 192-195. „Je-li poškozenou trestným činem ublížení na zdraví podle § 223 tr. zák. nezletilá dcera pachatelky, je třeba k vyjádření souhlasu (či nesouhlasu) s trestním stíháním podle § 163a odst. 1 tr. ř. ustanovit nezletilé podle § 45 odst. 2 tr. ř. opatrovníka. Uvedené vyjádření nelze vyžadovat jen od otce nezletilé, neboť by to bylo v rozporu s ustanovením § 37 odst. 2 zákona o rodině.“

zmocněncem, respektive poskytnutí právní pomoci za sníženou odměnu, byl dodán do trestního řádu až novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Zároveň je třeba dodat, že ač se jednalo o rozšíření procesních práv poškozeného, nepříslušelo a ani podle současné právní úpravy nepřísluší každému poškozenému, nýbrž pouze tomu, který uplatnil v souladu se zákonem nárok podle § 43 odst. 3 TrŘ.

Trestní řád stanoví určitá omezení ohledně toho, kdo může jako zmocněnec poškozeného v trestním řízení vystupovat. Za základní omezení lze považovat to, že zmocněncem může být jen osoba s plnou způsobilostí k právním úkonům, tedy dle § 50 odst. 2 TrŘ osoba, jejíž způsobilost není omezena. Jako zmocněnec poškozeného může v podstatě vystupovat kdokoli. Nemusí se jednat o advokáta, ačkoliv jím nejčastěji bude, podmínkou však není ani to, aby měl zmocněnec právnické vzdělání. Dále nemůže být v hlavním líčení a veřejném zasedání zmocněncem osoba, která je k němu předvolána jako svědek, znalec nebo tlumočník. Užitím argumentu a contrario k tomuto omezení lze konstatovat, že v přípravném řízení se tato překážka neuplatní.

Plná moc je podklad, na základě kterého zmocněnec zastupuje poškozeného a jako taková musí být založena ve spise. Co může zmocněnec za poškozeného činit stanoví § 51 TrŘ. Zmocněnec činí návrhy, podává žádosti a opravné prostředky. Navíc se také může účastnit všech těch úkonů, kterých se může účastnit poškozený. Jakkoliv se na první pohled může toto ustanovení zdát jako poměrně velkorysé, je třeba pamatovat na to, že postavení zmocněnce se ve své podstatě odvíjí od procesního postavení poškozeného. Tak například platí, že v přípravném řízení se zmocněnec může účastnit výslechu pouze osoby, kterou zastupuje a z tohoto důvodu také jen jí klást otázky.

Na jednu pro trestní řízení důležitou skutečnost upozornil, domnívám se, že zcela správně, F. Púry: „*Má-li poškozený zmocněnce, přísluší právě tomuto zmocněnci vykonávat práva uvedená v § 43 odst. 1, 3, § 215 odst. 1, 3 a § 216 odst. 2 TrŘ, a nikoli vedle něho i poškozenému. To neplatí ovšem pro případy, kdy nejde o výkon práv poškozeného, ale o případ, kdy se poškozený jako svědek podrobuje určitým úkonům dokazování (výslech svědka, rekonstrukce, konfrontace, vyšetřovací pokus, rekonstrukce, prověrka na místě atd.)*“¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ RŮŽIČKA, Miroslav; PÚRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 289.

V krátkosti ještě dodávám, že není vyloučeno, aby zákonný zástupce nechal zastupovat poškozeného zmocněncem, kterého mu sám zvolí. I právnická osoba jednající svým statutárním orgánem se může nechat zastupovat zmocněncem.

3. 4. 2 Zastoupení nemajetného poškozeného zmocněncem

V ustanovení § 51a TrŘ nalezneme právo poškozeného, který nemá dostatek prostředků k hrazení nákladů vzniklých s přibráním zmocněnce, na právní pomoc buď bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Ustanovení § 51a odst. 3 TrŘ pak zakotvuje tzv. kvalifikovanou právní pomoc.¹⁵⁶

Nutno je mít na paměti, že právo na právní pomoc trestní řád nepřiznává všem poškozeným, ale pouze těm, kteří uplatnili v souladu se zákonem nárok dle § 43 odst. 3 TrŘ. Zároveň je nezbytné, aby poškozený osvědčil, že nemá dostatek prostředků nutných k úhradě nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Tuto skutečnost bude zpravidla dokládat daňovým přiznáním, potvrzením, že je zařazen do evidence uchazečů o zaměstnání od příslušné pobočky Úřadu práce ČR či potvrzením zaměstnavatele o výši příjmů.¹⁵⁷ Soud v žádném případě nezkoumá majetkové poměry poškozeného z úřední povinnosti. Návrh na poskytnutí bezplatné právní pomoci (respektive pomoci za sníženou odměnu) posoudí dle ustanovení § 51a odst. 1 TrŘ předseda senátu soudu, který koná řízení v prvním stupni, a v přípravném řízení soudce. Pokud poškozený tento návrh včetně příloh podává v přípravném řízení, děje se tak dle § 51a odst. 2 TrŘ prostřednictvím státního zástupce, který k němu připojí své vyjádření.¹⁵⁸ Z uvedeného nepochybně vyplývá to, že o tomto nároku poškozeného se vždy rozhoduje pouze na návrh. Nelze také zapomínat na skutečnost vyjádřenou v § 51a odst. 1 věta za

---

¹⁵⁶ Jak již bylo výše uvedeno, toto právo poškozenému přiznala až novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb. V odborné literatuře se však již dříve objevovaly návrhy k jeho zakotvení, které argumentovaly mmj. tím, že trestní řád již obdobné právo na právní pomoc přiznává sociálně slabému obviněnému (díky novele trestního řádu zák. č. 178/1990 Sb.) a postavení poškozeného je tak v tomto ohledu neodůvodněně slabší. Viz JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 168-170.

¹⁵⁷ K možnostem jak a čím doložit nedostatečné prostředky k úhradě nákladů vzniklých s přibráním zmocněnce blíže viz ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 358.

¹⁵⁸ Státní zástupce předkládá soudu každou žádost poškozeného, byť by o jejím opodstatnění měl pochybnosti. K tomu blíže RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 291.

středníkem TrŘ a to, že bezplatná právní pomoc (respektive pomoc za sníženou odměnu) nebude poskytnuta tehdy, pokud by zastoupení zmocněncem bylo zřejmě nadbytečné. Trestní řád jmenuje určitá kritéria, dle kterých se taková nadbytečnost posuzuje. Jde o povahu uplatňované náhrady škody, nemajetkové újmy, jejich výši a dále povahu a rozsah bezdůvodného obohacení. Komentář k trestnímu řádu¹⁵⁹ k těmto kritériím mmj. uvádí, že zřejmě nadbytečná bude bezplatná právní pomoc pro poškozeného s ohledem na povahu škody tehdy, pokud by se jednalo o jednoduchý případ, který ani nevyžaduje bližší právní posouzení ani pomoc z hlediska dokazování ohledně nároku na náhradu škody, o kterém lze bez obtíží rozhodnout.

Otázkou zůstává, proč zákonodárce oprávnění nemajetného poškozeného na právní pomoc takto omezil. Jistě se nabízí argument, že se jím má bránit nadužívání tohoto institutu i s ohledem na fakt, že náklady vzniklé s přibráním zmocněnce, kterým je advokát ve smyslu § 51a odst. 3 TrŘ, hradí stát. Cíl omezení oprávnění poškozeného tak lze spatřovat patrně ve snaze uspořit veřejné prostředky. Přístup k bezplatné právní pomoci pro obviněné ve smyslu § 33 odst. 2 TrŘ, však takovým omezením svázán není.¹⁶⁰

O tom, zda dojde k rozhodnutí o poskytnutí právní pomoci bezplatně nebo za sníženou odměnu, rozhoduje usnesením předseda senátu, respektive soudce podle uvážení bez ohledu na to, zda poškozený žádá poskytnutí právní pomoci bezplatně nebo jen za sníženou odměnu. Takovým usnesením bude buď návrh poškozeného zamítnut anebo bude rozhodnuto tak, že poškozený nárok na tuto právní pomoc má a zároveň také dojde k ustanovení zmocněnce poškozenému ve smyslu § 51a odst. 3 TrŘ.

Považuji za vhodné posoudit, zdali může být zmocněncem ustanoven v případě bezplatné právní pomoci pouze advokát nebo jím může být i osoba jiná (tzv. obecný zmocněnec). Odborná literatura¹⁶¹ se shoduje v tom, že zmocněncem nemajetného poškozeného může být ustanoven advokát. Není tedy možné, aby za splnění podmínek uvedených v § 51a odst. 1 TrŘ rozhodl předseda senátu, respektive soudce

---

¹⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 359.

¹⁶⁰ Právní analýza Ligy lidských práv poukazuje na to, že trestní řád tímto stanoví přísnější pravidla pro získání právní pomoci pro poškozeného než pro obviněného. Viz LANGHANSOVÁ, Hana; KOLÁČKOVÁ, Jana; KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu.* Liga lidských práv. Brno: 2007, s. 11 [cit. 1. 6. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.llp.cz/_files/file/Analyza_poskozeny.pdf.

¹⁶¹ RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 293; JELÍNEK, Jiří. Poškozený po novele trestního řádu. 2001. *Bulletin advokacie.* 2001, č. 11-12, s. 61 a 65.

v přípravném řízení o bezplatné právní pomoci, popř. o takové pomoci za sníženou odměnu a zároveň ustanovil jako zmocněnce někoho jiného než advokáta. Takový závěr lze opřít jednak o výslovné znění trestního řádu, jednak i o argument, že bezplatné zastoupení poškozeného, který uplatnil nárok dle § 43 odst. 3 TrŘ, má být kvalifikované. Za situace, kdy jsou z něho vyloučeny případy, ve kterých je pomoc zřejmě nadbytečná mmj. i proto, že jde z pohledu hmotného práva o jednoduchý případ, lze předpokládat, že právní pomoc poskytovaná v adhezním řízení bude vyžadovat hlubší právní znalosti, kterými by obecný zmocněnec nemusel být vybaven. Ostatní práva, která nejsou spojena s uplatňováním nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení a náleží tak všem poškozeným, může bez větších obtíží realizovat i nemajetný poškozený sám.¹⁶²

Trestní řád umožňuje v § 51a odst. 4 reagovat na situace, kdy pominuly důvody, které vedly k ustanovení zmocněnce (například poškozený získal finanční prostředky nebo zaměstnání) či ze závažných, respektive důležitých důvodů nemůže zmocněnec poškozeného dále zastupovat. Předseda senátu a v přípravném řízení soudce pak rozhodují, a to i bez návrhu, o zproštění povinnosti zastupovat poškozeného. I proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost (§ 51a odst. 5 TrŘ).

Současný stav právní úpravy, kdy je právo na bezplatnou právní pomoc či na pomoc za sníženou odměnu, přiznáno pouze kategorii poškozených podle § 43 odst. 3 TrŘ, považuji za dostačující. Nejsem v této souvislosti zastánkyní rozšiřování oprávnění bezplatné kvalifikované právní pomoci směrem k těm poškozeným, kteří nárok na náhradu škody neuplatnili nebo nemohou uplatnit. Naproti tomu v odborné literatuře lze nalézt četné názory volající po rozšíření bezplatné právní pomoci, respektive pomoci za sníženou odměnu.¹⁶³ Argumenty, kterými jsou tyto názory podpořeny, akcentují zejména nevhodné rozlišování mezi poškozenými v přístupu k bezplatné právní pomoci. Důvody, pro které tak trestní řád činí, zmiňovaní autoři označují za neobjektivní a

---

¹⁶² Obdobně viz PÚRY, František. Poznámky k adheznímu řízení po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, ročník 1, č. 6, s. 165.

¹⁶³ Například JELÍNEK, Jiří. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 65.

nespravedlivé. Taková omezení ze strany státu jsou považována za účelová s ohledem na jeho omezené finančními prostředky.¹⁶⁴

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. přinesla v souvislosti s bezplatnou právní pomocí ještě jedno důležité ustanovení a to § 151a TrŘ, kde nalezneme tzv. úhradu nákladů na znalecký posudek. Jde o právo poškozeného, který má nárok na ustanovení zmocněnce, žádat, aby předseda senátu či v přípravném řízení státní zástupce rozhodl o tom, že stát ponese náklady na znalecký posudek, který si takový poškozený vyžádá. Toto oprávnění poškozeného však není bezbřehé a nemělo by být zneužitelné, alespoň podle dikce zákona, který v ustanovení § 151a odst. 1 TrŘ toto právo omezuje. Žádosti poškozeného totiž soud nevyhoví, jestliže není takový důkaz (znalecký posudek) pro objasnění věci zřejmě potřebný nebo stejný úkon k prokázání téže skutečnosti již vyžádal orgán činný v trestním řízení. Rozhodnutí předsedy senátu nebo v přípravném řízení státního zástupce má formu usnesení, proti kterému je dle § 151a odst. 2 TrŘ přípustná stížnost.

3. 4. 3 Zvláštní případ uplatnění zmocněnce v § 44 odst. 2 TrŘ

Trestní řád ve svém původním znění výslovně neupravoval návod, jak by bylo možné řešit s ohledem na požadavek rychlosti trestního řízení vyjádřený v § 2 odst. 4 TrŘ situace, kdy v trestní věci vystupuje značný počet poškozených. Jak uvádí F. Púry¹⁶⁵ v praxi se takové případy objevovaly zejména ve věcech tzv. finanční kriminality (kupříkladu podvodná jednání na finančních trzích), kde byly stovky či tisíce poškozených individuálních investorů. Tzv. velká novela trestního řádu přinesla nové znění ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ, ve kterém zakotvila možný postup soudu, je-li počet poškozených mimořádně vysoký. V odborné literatuře¹⁶⁶ se o tomto institutu hovoří jako o jedné z překážek v uplatňování práv poškozeného, také jako o případu omezení

---

¹⁶⁴ LANGHANSOVÁ, Hana; KOLÁČKOVÁ, Jana; KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Liga lidských práv. Brno: 2007, s. 11 [cit. 1. 6. 2012].

Dostupné z WWW: http://www.llp.cz/_files/file/Analýza_poskozeny.pdf.

¹⁶⁵ PÚRY, František. Poznámky k adheznímu řízení po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, ročník 1, č. 6, s. 164.

¹⁶⁶ Viz např. ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 327; RŮŽIČKA, Miroslav; PÚRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 263 a 266.

jeho účasti v trestním řízení nebo jako o specifickém způsobu uplatnění práv poškozeného. Je nutné si uvědomit, že bez existence této právní úpravy by přísným dodržováním a respektováním práv poškozených, jejich vyrozumíváním o úkonech a rozhodnutích orgány činnými v trestním řízení, jak poukázal J. Mádr,¹⁶⁷ docházelo ke vzniku obrovských nároků na financování trestního řízení a navíc by byl ohrožen jeho průběh a to množstvím úkonů, které by bylo nutné provádět.

Předseda senátu nebo v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce má možnost rozhodnout, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí. Pro takové rozhodnutí musí být jednak počet poškozených mimořádně vysoký, ale to nestačí, nutné je, aby přistoupila druhá podmínka a to ta, že jednotlivým výkonem práv každého poškozeného by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání. Z uvedeného vyplývá, že ve své podstatě jde o zásah do způsobu, jakým mohou poškození v trestním řízení uplatňovat svá práva. Někteří autoři hovoří o omezení výkonu práv poškozeného¹⁶⁸ s tím, že pokud nevykonávají práva prostřednictvím společného zmocněnce, pak je nemohou uplatnit v trestním řízení vůbec. Na druhou stranu bylo ve stanovisku Nejvyšší státní zástupkyně¹⁶⁹ vyjádřeno, že se jedná pouze o alternativní možnost způsobu uplatnění těchto práv a nikoli o jejich omezení nebo zúžení. Ať už se přikloním k tomu či onomu názoru, což nepovažuji za nikterak stěžejní stejně jako autoři odborné literatury, musím konstatovat, že je jistě žádoucí, aby trestní řád pamatoval na situace, kdy je rychlost trestního řízení a vůbec jeho průběh ohrožen enormním počtem poškozených.

V případě, že soud usnesením skutečně vysloví, že poškození mohou svá práva vykonávat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, nedochází k omezení práva poškozených uplatnit jejich nároky podle povahy v občanském soudním i jiném řízení.¹⁷⁰ Poškozeným tak zůstává možnost volby, buď budou vykonávat svá práva v trestním řízení nicméně pouze prostřednictvím společného zmocněnce nebo svůj nárok uplatní v občanskoprávním či jiném řízení.

---

¹⁶⁷ MÁDR, Jaroslav. Několik poznámek k novelizovanému ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 9.

¹⁶⁸ ČEPLOVÁ, Veronika. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) – nový druh trestu? *Trestněprávní revue*. 2008, ročník 7, č. 4, s. 112.

¹⁶⁹ Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně ze dne 13. srpna 2003 poř. č. 12/2003 [cit. 1. 6. 2012]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2885&d=25657>.

¹⁷⁰ Obdobně vyjádřeno již v důvodové zprávě k novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. [cit. 1. 6. 2012]. Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=785&CT1=0>.

Trestní řád nestanoví, dle mého názoru ke škodě věci, žádná specifická omezení pro to, kdo může jako společný zmocněnec poškozených v trestním řízení vystupovat. Společným zmocněncem tak může být kdokoli, respektive ten, kdo může být zmocněncem poškozeného ve smyslu § 50 odst. 2 TrŘ. Společný zmocněnec nemusí být advokát, nemusí mít právnické vzdělání. Pokud uvážíme, že v trestním řízení může vystupovat nanejvýše šest společných zmocněnců, mohou nastat situace, kdy na jednoho z nich případně zastupování i několik tisíců poškozených. Takový druh zastoupení považuji za poměrně složitý a proto bych navrhovala, aby funkci společného zmocněnce mohl do budoucna vykonávat pouze advokát. Komentář k trestnímu řádu¹⁷¹ dokonce připouští, že zmocněncem může být i ten, kdo má v trestním řízení zároveň postavení poškozeného, samozřejmě jen pokud bude splňovat obecné požadavky vyjádřené v ustanovení § 50 odst. 2 TrŘ a ostatní poškození si jej jako společného zmocněnce zvolí. V praxi se však vyskytly odlišné případy, kdy byla reakce poškozeného na doručení rozhodnutí soudu o tom, že může uplatňovat svá práva pouze prostřednictvím jím zvoleného společného zmocněnce, taková, že zmocněncem si zvolil sám sebe. Trestní řád neobsahuje výslovné ustanovení, které by na takovou reakci poškozeného pamatovalo. Odpověď na otázku, jak by měl soud v této situaci postupovat, lze nalézt v odborné literatuře.¹⁷² Volba sebe sama by neměla být považována za volbu zmocněnce podle § 44 odst. 2 TrŘ, neboť by tím byl zcela zmařen smysl daného ustanovení. Uvedený názor považuji za správný, vždyť takovou reakcí poškozený v podstatě vyslovuje nesouhlas s rozhodnutím soudu. Postup soudu by tak měl být stejný jako u těch poškozených, kteří na výzvu soudu nereagují vůbec (viz dále).

Společný zmocněnec vykonává práva poškozených, které zastupuje, včetně zastupování při uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ.

Pokud předseda senátu (v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce) rozhodne, že poškození mohou svá práva uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, poškození si předně zmocněnce zvolí sami. Jen jestliže by zvolený počet

---

¹⁷¹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 329.

¹⁷² CRHA, Lumír. K § 44 odst. 2 tr. ř. (různé výklady, stejné důsledky). *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 15; shodně též MÁDR, Jaroslav. Několik poznámek k novelizovanému ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 11.

společných zmocněnců vzrostl na více než šest a poškození se mezi sebou na výběru nedohodli, provede výběr s přihlédnutím k zájmu poškozených soud, což se však děje opatřením. Zároveň je třeba dodat, že v takovém případě se nejedná o ustanovení zmocněnce podle § 51a TrŘ a stát tak nebude povinen hradit náklady zmocněnce podle § 151 odst. 6 TrŘ.¹⁷³

Ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ také řeší způsob oznamování rozhodnutí, kterým je stanoveno, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce. Usnesení se oznamuje všem poškozeným, rozdíl je pouze v době, kdy k tomu dochází. V řízení před soudem soud a v přípravném řízení státní zástupce (ačkoliv bylo takové rozhodnutí vydáno příslušným soudcem) postupem v ustanovení § 137 TrŘ (vyhlášením nebo doručením) oznámí usnesení bezprostředně po jeho vydání těm poškozeným, kteří již nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení uplatnili. Ostatním poškozeným se toto usnesení oznámí až při prvním úkonu trestního řízení, ke kterému se předvolávají nebo o kterém se vyrozumívají (například při předvolání k výslechu jako svědka v přípravném řízení § 97 a § 98 TrŘ nebo pouze k podání vysvětlení § 158 odst. 5 TrŘ). Proti tomuto usnesení trestní řád právo stížnosti nepřiznává, což je pochopitelné, neboť pokud by tomu bylo naopak, podané stížnosti by mohly ještě více paralyzovat průběh řízení a smysl právní úpravy by nemohl být naplněn.

3. 4. 4 Aplikační problémy spjaté s ustanovením § 44 odst. 2 TrŘ

Cílem právní úpravy § 44 odst. 2 TrŘ bylo zřejmě nejen posílení práv poškozeného, ale i zrychlení řízení ve věcech, ve kterých vystupuje velké množství poškozených. Aplikační praxe však paradoxně ukázala, že se takto pojatá úprava neosvědčuje, což

---

¹⁷³ K této věci viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. července 2003 sp. zn. 12 To 335/2003. Podle tohoto usnesení, rozhodne-li předseda senátu, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, musí si ho poškození zvolit. Nejde o ustanovení zmocněnce poškozeného ve smyslu § 51a tr. ř. a stát není povinen hradit náklady zmocněnce podle § 151 tr. ř. [cit. 2. 6. 2012].

Dostupné z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikaturans_new/judikatura_vks.nsf/WebSearch/ABF4936D11857BF2C125781B006954E0?openDocument.

mimo jiné konstatovalo i trestní kolegium Nejvyšší soudu.¹⁷⁴ Aplikace ustanovení je obtížná, neumožňuje dojít řešení, které zákonodárce předpokládal a zvyšuje organizační, personální i finanční zatížení soudu. Domnívám se, že nelze opomíjet ani skutečnost, že i když se v řízení vyskytuje velký počet poškozených, každý z nich může nárokovat relativně nízké částky v řádech tisíců korun českých. Citované ustanovení je předmětem četné kritiky ze strany odborné veřejnosti,¹⁷⁵ která přináší nejrůznější náměty de lege ferenda na zlepšení, respektive zefektivnění samotného ustanovování společných zmocněnců a jejich vystupování před soudem, popřípadě na placení nákladů na společné zmocněnce poškozených odsouzeným.

Tak předně je kritikou poukazováno na samotnou dikci ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ. J. Jelínek¹⁷⁶ termín „mimořádně vysoký počet poškozených“ označil za krajně neurčitý a jako takový navíc dle jeho názoru dává prostor pro široký, nejednotný výklad. Autor nabízí řešení, které by spočívalo v kvantifikaci tohoto pojmu nebo v tom, že by byla účast poškozeného vázána na určitý rozsah újmy. Na druhou stranu je vhodné podotknout, že v praxi, což vyplynulo i z analýzy provedené trestním kolegiem Nejvyššího soudu, je toto ustanovení užíváno tehdy, je-li počet poškozených v řádu stovek či tisíců, pouze výjimečně tam, kde jich vystupují jen desítky. Neurčitost pojmu „mimořádně vysoký počet poškozených“ považuji za spíše marginální problém, neboť jak ukázala praxe,¹⁷⁷ v jeho výkladu je poměrně jednotná. Zásadní nedostatky právní úpravy shledávám jinde. Problematické je jednak doručování usnesení poškozeným, pak samotný výběr společných zmocněnců a nelze zapomínat ani na výši odměn zmocněnce v adhezním řízení.

Problémy s doručováním usnesení každému poškozenému, který již nárok podle § 43 odst. 3 TrŘ uplatnil, jsou dány z hlediska organizačního a finančního již samotným

---

¹⁷⁴ Zpráva o analýze vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ve vztahu k soudnímu řízení, trestní kolegium Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. září 2004 sp. zn. Ts 42/2003. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 2004, ročník 56, s. 594-674.

¹⁷⁵ Viz např. JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, ročník 36, č. 2, s. 112-117; ČEPLOVÁ, Veronika. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) – nový druh trestu? *Trestněprávní revue*. 2008, ročník 7, č. 4, str. 111-114; POLMOVÁ, Olga. Problematika institutu společného zmocněnce. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 4, str. 111-113.

¹⁷⁶ JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, ročník 36, č. 2, s. 115.

¹⁷⁷ O zkušenostech s využíváním ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ viz Zpráva o analýze vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ve vztahu k soudnímu řízení, trestní kolegium Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. září 2004 sp. zn. Ts 42/2003. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 2004, ročník 56, s. 610-613.

značným počtem poškozených (v řádu tisíců), jednak také složitým zjišťováním jejich adres, pokud se mění či nejsou známy. Vyloučeno není ani to, že do práv některých poškozených nastoupí v průběhu tohoto procesu jejich právní nástupci. Tento často neřešitelný problém by mohl být do budoucna odstraněn tím, že by soud nebyl zavázán doručovat rozhodnutí jednotlivým poškozeným, ale takové rozhodnutí by mohlo být vyhlášeno formou veřejné vyhlášky zveřejňované například na internetu či v tisku, popřípadě vyvěšované na úřední desce soudu.¹⁷⁸

Dále je vhodné zmínit, jak se v praxi osvědčil způsob výběru společného zmocněnce. Z aplikace ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ vyplynulo, že část poškozených výzvu soudu, aby si určili společného zmocněnce, nepochopí, respektive si s ní neví rady a dotazují se soudu, jak se mají dohodnout s ostatními poškozenými. Část z nich nereaguje vůbec a někteří bez domluvy s dalšími poškozenými zvolí svého zmocněnce. Ti, kteří na výzvu soudu nereagují, nemohou bez volby zmocněnce nadále uplatňovat svá práva v trestním řízení. Nutno je však podotknout, že trestní řád nestanoví lhůtu, ve které mají poškození tuto volbu provést. J. Mádr¹⁷⁹ k tomuto vyslovil názor, že vůči těmto poškozeným pak orgány činné v trestním řízení již nemají žádné další povinnosti, které by pro ně vyplývaly ze zákona. Mám však za to, že toto tvrzení lze zpochybnit. Je možné si představit, že poškozený kontaktuje orgány činné v trestním řízení později než ostatní (například poté co již soud provedl úpravu výběru společných zmocněnců na šest). V takovém případě by poškozenému mělo být ve smyslu § 46 TrŘ poskytnuto nezbytné poučení o jeho aktuálním postavení v trestním řízení. Pokud však poškození nereagují vůbec, soud dle mého názoru nemůže výběr zmocněnce provést za ně, to trestní řád neumožňuje.

Jiný je případ výslovně zmíněný v ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ, kdy celkový počet společných zvolených zmocněnců vzrostl na více než šest, poškození se mezi sebou na výběru šesti z nich nedohodnou (což je pravidlem, neboť se neznají, nemají

---

¹⁷⁸ Zajímavé je, že tento způsob řešení problému s doručováním byl obsažen již v původním návrhu novelizace trestního řádu, který zpracoval trestní odbor Nejvyššího státního zastupitelství v roce 1998. Viz Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně ze dne 13. srpna 2003 poř. č. 12/2003 [cit. 2. 6. 2012]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2885&d=25657>. Zákonodárce tuto změnu nepřijal, opakovaně se však objevuje jako námět de lege ferenda nejen v odborné literatuře ale i ve zmiňované zprávě trestního kolegia Nejvyššího soudu či stanovisku Nejvyšší státní zástupkyně. Viz také MÁDR, Jaroslav. Několik poznámek k novelizovanému ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 12.

¹⁷⁹ MÁDR, Jaroslav. Několik poznámek k novelizovanému ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 10.

vůči sobě žádný vztah, často o sobě ani nevědí). V takové situaci poté výběr provádí soud a to s přihlédnutím k zájmům poškozených. Představu zákonodárce o aktivním vyhledávání jiných, cizích poškozených, o investici času s tím spojeného a vůli mezi sebou komunikovat považují za poněkud naivní. Konečnou úpravu výběru šesti zmocněnců tak bude zřejmě provádět častěji soud a to formou opatření, které není možno napadnout žádným opravným prostředkem. Soud by měl jistě předně přihlédnout ke vzdálenosti místa pobytu, bydliště poškozeného od společného zmocněnce. Opatření, kterým soud provedl úpravu výběru nadměrného počtu zmocněnců, se bude doručovat pouze těmto vybraným zmocněncům. Uvedené úzce souvisí s ustanovením § 45a TrŘ, podle kterého má-li poškozený zmocněnce, doručují se veškeré písemnosti pouze jemu, což neplatí, jestliže se poškozenému zasílá výzva, aby osobně něco vykonal. Toto ustanovení však pamatuje na ty případy, kdy se zmocněncem stala osoba projevem vůle poškozeného. Na určitou odlišnost spjatou s institutem společného zmocněnce a doručováním opatření soudu poukázala Nejvyšší státní zástupkyně ve svém stanovisku: *„Pokud se doručuje opatření soudu o provedení výběru společných zmocněnců, případně jiná písemnost, společnému zmocněnci, kterého vybral osobně soud, může jít ve vztahu k těm poškozeným, jejichž volbu zmocněnce soud neakceptoval, k doručení osobě, kterou poškozený nezná a neví, že nadále může v probíhajícím trestním řízení uplatňovat svoje zákonná práva pouze jejím prostřednictvím.“*¹⁸⁰ Společný zmocněnec by jistě měl poškozeného, kterého zastupuje, o takovém postupu soudu informovat.

V souvislosti s úpravou výběru společných zmocněnců soudem na konečný počet šest, mě napadá ještě jedna otázka. Zda poškozené, kteří si zvolili zmocněncem jinou osobu než tu, kterou při vyšším počtu vybral soud, soud na základě vlastní úvahy bez jejich souhlasu „přidělí“ k jedné ze šesti jím vybraných osob anebo zda jim poskytne čas a možnost, aby si sami určili, který z vybraných zmocněnců je bude zastupovat. V odborné literatuře lze objevit oba dva názory. Osobně se spíše přikláním k názoru vyjádřeném v odborném článku J. Mádra,¹⁸¹ ačkoli mám za to, že to jednoznačně z ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ nevyplývá. Soud poškozené k šesti

---

¹⁸⁰ Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně ze dne 13. srpna 2003 poř. č. 12/2003 [cit. 2. 6. 2012]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2885&d=25657>.

¹⁸¹ MÁDR, Jaroslav. Několik poznámek k novelizovanému ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 10.

zmocněncům přiřčení, pokud původně zvolili zmocněncem osobu, která v konečném počtu šesti zmocněnců z rozhodnutí soudu nefiguruje pro nadměrný počet.

Výběr společných zmocněnců podle stávající právní úpravy považují za dost komplikovaný. K odstranění naznačených těžkostí by dle mého názoru mohlo přispět, pokud by namísto předpokládané komunikace mezi neznámými poškozenými zmocněnce ustanovil soud rovnou sám. O. Polmová¹⁸² dokonce současné právo výběru společných zmocněnců označila za relativní v situaci, kdy si každý poškozený bez domluvy s ostatním vybere zmocněnce sám a konečnou úpravu výběru stejně provádí soud.

Poslední problém, kterému bych se ráda v souvislosti s institutem společného zmocněnce alespoň ve stručnosti věnovala, je jeho odměňování, respektive výše odměn zmocněnce zastupujícího v trestním řízení enormní počet poškozených.¹⁸³ Ve své podstatě jde o důsledky, které jsou spjaty s povinností obviněného nahradit náklady vynaložené poškozeným. Z ustanovení § 154 odst. 1 TrŘ ve spojení s § 151 odst. 1 TrŘ plyne povinnost odsouzeného nahradit poškozenému náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Nezbytnými podmínkami jsou zde jednak ta, že poškozenému byl alespoň zčásti nárok na takovou náhradu přiznán a zároveň ta, že je odsouzenému k náhradě uložena povinnost. Problém nastává, je-li počet poškozených mimořádně vysoký. Pokud totiž v řízení zastupuje několik stovek či tisíců poškozených maximální počet zmocněnců (šest), mohou se náklady za takové zastoupení v podobě jejich odměn pohybovat v řádech několika desítek milionů korun českých. Tato částka tak může přesáhnout i celkovou výši škody, která byla trestným činem všem poškozeným způsobena, přičemž konkrétní poškozený může nárokovat například škodu jen v řádech několika tisíců korun. Extrémní výši nákladů na odměny společných zmocněnců by čistě teoreticky mohlo být zčásti zabráněno tím, že by poškození mohli v řízení vystupovat jednotlivě a osobně (shodně

---

¹⁸² POLMOVÁ, Olga. Problematika institutu společného zmocněnce. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 4, s. 113.

¹⁸³ K této problematice i s konkrétními příklady z praxe viz ČEPLOVÁ, Veronika. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) – nový druh trestu? *Trestněprávní revue*. 2008, ročník 7, č. 4, s. 111-114. Autorka zde poukazuje na případ vedený u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 49 T 3/2005, ve kterém figurovalo 1138 poškozených, celková škoda způsobená trestným činem byla vyčíslena na 28 980 000 Kč, konečná odměna šesti zmocněnců představovala zhruba 33 milionů Kč.

jako v občanskoprávním řízení). Soud by tedy nerozhodl ve smyslu § 44 odst. 2 TrŘ¹⁸⁴ o tom, že mohou uplatňovat práva prostřednictvím společného zmocněnce, alespoň v jednodušších případech by se nenechali zastoupit zmocněncem z řad advokátů. Takový postup by však jistě z výše uvedených důvodů vzhledem k počtu poškozených a úkonům, které by vůči nim jednotlivě soud činil, paralyzoval průběh trestního řízení.

Považuji za nepochybné, že se s rostoucí výší nákladů na odměny společných zmocněnců oslabuje šance na jejich úhradu poškozenému ze strany odsouzeného, neboť zřejmě nebude v silách odsouzeného uhradit škodu, kterou trestným činem poškozeným způsobil a dále také náklady na odměny společných zmocněnců. Nelze zapomínat na fakt, že je pravděpodobné, že sám odsouzený byl v trestním řízení zastoupen advokátem a náklady tohoto zastoupení bude nést.

Řešení problému s odměňováním společných zmocněnců by zřejmě mělo být nastoleno úpravou stávajícího tarifu, podle kterého se odměna zmocněnce poškozeného vypočítává,¹⁸⁵ popřípadě stanovením nového paušálního tarifu dopadajícího speciálně na tyto případy.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ Soud dle mého názoru nemá povinnost rozhodnout podle § 44 odst. 2 TrŘ, jde pouze o možnost postupovat podle tohoto ustanovení.

¹⁸⁵ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁶ V. Čeplová navrhovala přijetí takové úpravy, podle které by poškození nejprve uplatnili nárok před občanskoprávním soudem, ten by řízení do právní moci rozsudku trestního soudu přerušil. Poté by záleželo na poškozených, zda by soudy včas podali návrh na pokračování v občanskoprávním řízení. Tato právní úprava by dle autorčina názoru nevyžadovala vyšší náklady ze strany poškozeného ale ani povinného či státu. Viz ČEPLOVÁ, Veronika. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) – nový druh trestu? *Trestněprávní revue*. 2008, ročník 7, č. 4, s. 114.

4. Postavení poškozeného v jednotlivých fázích trestního řízení

4. 1 Poškozený v přípravném řízení

Přípravné řízení je úsekem trestního řízení, které trestní řád poněkud složitě definuje v ustanovení § 12 odst. 10. Srozumitelnější definici přípravného řízení s ohledem na určení jeho počátku a konce lze nalézt v učebnici trestního práva procesního.¹⁸⁷ Přípravné řízení je první stadium trestního řízení, které začíná zahájením úkonů trestního řízení a končí případným podáním obžaloby, návrhu na potrestání nebo jiného procesně relevantního úkonu, který má účinky zastavení trestního stíhání. Po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. se v rámci přípravného řízení rozlišují dvě fáze, jednak objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, jednak vyšetřování. Základním smyslem přípravného řízení je shromáždění dostatečných podkladů, které odůvodní podání obžaloby, popřípadě vydání jiného rozhodnutí. Účel přípravného řízení však bývá odbornou literaturou spatřován i v umožnění aktivní účasti poškozenému, v náležitém zjištění okolností, které se k němu vztahují či ve shromáždění podstatných podkladů pro rozhodnutí o nároku na náhradu škody (srovnání s ohledem na rozsah dokazování § 89 odst. 1 písm. e) TrŘ).¹⁸⁸ Většinu procesních práv, o kterých bylo pojednáno podrobněji v kapitole 3., může poškozený uplatňovat již v přípravném řízení. Na tomto místě ještě zdůrazním, že zákonná definice pojmu poškozeného v ustanovení § 43 TrŘ platí pro všechna stadia trestního řízení, tedy i pro řízení přípravné.

4. 1. 1 Oznámení poškozeného o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu

Policejní orgán i státní zástupce získávají informace o trestné činnosti různými způsoby a z různých zdrojů, jedním z nich jsou i tzv. trestní oznámení neboli slovy trestního řádu

---

¹⁸⁷ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 470 a 473.

¹⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, František; RŮŽIČKA, Miroslav et. al. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 856.

oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 158 odst. 2 TrŘ). Trestní oznámení může podat, a v praxi se tak často děje, i poškozený. Trestní oznámení je podáním ve smyslu § 59 TrŘ a zároveň jej řadíme pod širší pojem úkony trestního řízení. Je možné jej provést způsoby vyjmenovanými v ustanovení § 59 odst. 1 TrŘ. Pokud je učiněno ústně a oznamovatelem je právě poškozený, popřípadě jeho zmocněnec, musí být mmj. vyslechnut o tom, zda žádá, aby soud v trestním řízení rozhodl o jeho nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení (§ 59 odst. 5 TrŘ věta za středníkem). Poškozený může uplatnit svůj nárok proti podezřelému, respektive později obviněnému z trestného činu již v rámci trestního oznámení. Takové uplatnění nároku, je-li bezvadné, lze považovat za řádné a může být tak podkladem pro rozhodnutí soudu.¹⁸⁹

Pokud dojde po přijetí trestního oznámení ve smyslu ustanovení § 160 TrŘ k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, doručí se opis usnesení pouze obviněnému, státnímu zástupci a obhájci nikoli poškozenému. S odstraněním tohoto nedostatku v procesních právech poškozeného počítá nový zákon o obětech trestných činů, kterým má dojít i ke změně trestního řádu. Navrhovaná právní úprava předpokládá rozšíření okruhu osob, jímž se opis usnesení o zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 odst. 2 TrŘ doručuje, právě o poškozeného. Zakotvení práva poškozeného na doručení opisu usnesení je odůvodněno tím, aby mohl již v průběhu přípravného řízení včas uplatnit práva zakotvená v § 43 odst. 1 a odst. 3 TrŘ včetně nároku na náhradu škody nebo újmy.¹⁹⁰ Zároveň je třeba dodat, že poškozenému se bude opis doručovat jen, pokud o to výslovně požádá. Stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání i nadále bude moci podat pouze obviněný.

4. 1. 2 Poučení poškozeného o jeho procesních právech

Obecná poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení je vyjádřena v ustanovení § 46 TrŘ, dle kterého jsou orgány povinny poškozeného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění. Z dikce i smyslu citovaného

¹⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1200.

¹⁹⁰ Z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o obětech trestných činů ze dne 15. února 2012. [cit. 29. 3. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>.

ustanovení plyne to, že se tato povinnost nevztahuje pouze k přípravnému řízení, ale vine se skrze celé trestní řízení. V přípravném řízení plní poučovací povinnost nejen policejní orgán ale i státní zástupce, koná-li sám vyšetřování, což je spíše výjimečné, a to vůči každému poškozenému ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ. Správným postupem tedy není, pokud orgány činné v trestním řízení ztotožňují pojem poškozeného se subjektem adhezního řízení a tomu, který nemá nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení, poučení o procesních právech neposkytnou. Jistě se může stát, že poškozený nejeví dostatečný zájem o uplatnění a využívání svých práv. K reakci orgánů činných v trestním řízení na pasivitu poškozeného J. Látal uvádí: „...*touto okolností nelze vysvětlovat nebo omlouvat porušování povinnosti orgánů činných v trestním řízení poučit tyto poškozené o jejich právech a poskytnout jim plnou možnost jejich uplatnění.*“¹⁹¹

Poučit je tedy nutné všechny poškozené nicméně pouze ohledně procesních práv, která v trestním řízení mají. Jedná se především o práva uvedená v § 43 odst. 1 a odst. 3 TrŘ.¹⁹² Poučovací povinnost se tak nevztahuje na práva, která spadají svou povahou do oblasti hmotněprávní. Judikaturou byla také řešena otázka následků nedostatečného poučení poškozeného. Nejvyšší soud sice uvedl, že nedostatek v poučení je chybou řízení, na druhou stranu ne natolik podstatnou, aby odůvodnila zrušení rozsudku v odvolacím řízení podle § 258 odst. 1 písm. a) TrŘ a vrácení věci státnímu zástupci¹⁹³ k došetření dle ustanovení § 260 TrŘ.¹⁹⁴

Jak jsem již uvedla v kapitole 2., návrh nového zákona o obětech trestných činů, který se aktuálně v rámci legislativního procesu nachází v Poslanecké sněmovně, zamýšlí i změny trestního řádu. Jednou z těchto předpokládaných změn je i doplnění ustanovení § 46 TrŘ. Poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení by se měla rozšířit ve vztahu k poškozeným, kteří budou mít postavení oběti ve smyslu navrhovaného zákona, a to i na práva, která jim tento zákon přiznává. Toto rozšíření

---

¹⁹¹ LÁTAL, Jaroslav. K postavení poškozeného v trestním řízení a k rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Socialistická zákonnost*. 1982, ročník 30, s. 70 a 71.

¹⁹² K plnění poučovací povinnosti ohledně procesních práv podrobněji viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. května 1969 sp. zn. 10 Tz 12/69, publikováno též pod č. R 2/1970. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1970, ročník 22, s. 157-164.

¹⁹³ V době rozhodování Nejvyššího soudu dle tehdejší právní úpravy nikoli státnímu zástupci ale prokurátorovi.

¹⁹⁴ Podrobněji viz rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. dubna 1974 sp. zn. Tzv 10/74, publikováno též pod č. R 29/1974. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1974, ročník 26, s. 351-354.

poučovací povinnosti má dle důvodové zprávy sloužit k zajištění provázanosti trestního řádu se zákonem o obětech trestných činů, čemuž prozatím není co vytknout.

4. 1. 3 Žádost poškozeného o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce

Právo poškozeného podat žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce bylo do trestního řádu zakotveno novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.¹⁹⁵ Konkrétně se jedná o ustanovení § 157a TrŘ, které je zařazeno v obecných ustanoveních o přípravném řízení. Tento institut bývá řazen k podnětům k výkonu dozoru státního zástupce nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení dle § 174 TrŘ, nejedná se však o opravný prostředek. V ustanovení § 157a TrŘ lze rozlišit dva případy, § 157a odst. 1 TrŘ řeší problematiku přezkoumání postupu policejního orgánu ze strany státního zástupce, § 157a odst. 2 TrŘ naopak dopadá na případy, kdy je žádán přezkum činnosti státního zástupce, což má některá specifika.

Poškozený může své oprávnění realizovat kdykoliv v průběhu přípravného řízení a jak výslovně trestní řád uvádí, není vázán žádnou lhůtou. Přezkoumávat postup policejního orgánu, popřípadě státního zástupce je přípustně i v přípravném řízení s rozšířeným vyšetřováním (§ 168 až § 170 TrŘ) a ve zkráceném přípravném řízení (§ 179a a násl. TrŘ). Žádost je možno podat po sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a cílí se jí k odstranění průtahů v řízení nebo závad v postupu policejního orgánu, které následovaly po zahájení přípravného řízení a týkají se tedy již postupu před zahájením trestního stíhání. Průtahy v přípravném řízení mohou být zaviněné i nezaviněné. Zaviněné průtahy mohou být způsobeny nedbalostí v činnosti policejního orgánu, k nezaviněným může dojít v souvislosti s objektivním přetížením orgánu, nedostatkem personálu či dlouhodobým onemocněním v řadách příslušníků.

---

¹⁹⁵ Dřívější právní úprava v ustanovení § 167 TrŘ upravovala pouze vyřizování žádosti poškozeného o přezkoumání postupu vyšetřovatele ve fázi vyšetřování. Podrobněji k právnímu stavu před účinností zákona č. 265/2001 Sb. viz VANTUCH, Pavel. K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2003, ročník 2, číslo 6, s. 168 [cit. 31. 3. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_3713/k-zadosti-o-prezkoumani-postupu%20policejního-orgánu-a-statního-zastupce.aspx.

Naopak závady v postupu mohou spočívat v tom, že policejní orgán učinil či neučinil rozhodnutí, opatření nebo (ne)postupoval v souladu se zákonem.¹⁹⁶

Poškozený adresuje žádost státnímu zástupci, pokud by byla podána u policejního orgánu, je nutno ji státnímu zástupci ihned předložit. Povinností státního zástupce je takovou žádost neprodleně vyřídit a o výsledku přezkoumání a učiněných opatřeních k nápravě žadatele vyrozumět, k čemuž dochází stručným přípisem. Trestní řád nestanoví žádnou lhůtu, kterou by byl státní zástupce při vyřizování žádosti vázán. Problém však může nastat s obsahem pojmu „neprodleně“, jenž je značně neurčitý a může být vykládán různě. Za zřejmý exces by měly být považovány ty případy, kdy vyřízení žádosti poškozeného trvá i několik měsíců. Pojmu „neprodleně“ by mělo spíše odpovídat vyřízení žádosti v řádu dnů či týdnů. Jak upozornil M. Růžička,¹⁹⁷ v minulosti se v této souvislosti vyskytly návrhy na zavedení lhůty,¹⁹⁸ ve které by měl státní zástupce povinnost žádost řádně vyřídit. Tyto náměty se však s úspěchem u zákonodárce nesetkaly.

Pokud je státnímu zástupci žádost předložena v době, kdy je již přípravné řízení skončeno (podáním obžaloby nebo jiným rozhodnutím ve věci), je nutné, aby s ní naložil způsobem odpovídajícím jejímu věcnému obsahu ve smyslu ustanovení § 59 odst. 1 TrŘ.

Jde-li o přezkoumání postupu státního zástupce dle ustanovení § 157a odst. 2 TrŘ, panují mezi odbornou veřejností určité neshody. Část autorů¹⁹⁹ se přiklání k užšímu výkladu daného ustanovení s tím, že se aplikuje pouze v případech, kdy státní zástupce vystupuje v postavení policejního orgánu ve smyslu ustanovení § 161 odst. 4 TrŘ a koná vyšetřování jen ve vztahu k zákonem vymezeným osobám. Tito autoři pak odmítají aplikaci tohoto ustanovení jednak v případech, na které dopadá § 174 odst. 2 písm. c) TrŘ, podle kterého může obecně státní zástupce provést celé vyšetřování sám a dále i tehdy pokud vykonává dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení.

---

¹⁹⁶ K závadám v postupu policejního orgánu potažmo státního zástupce blíže viz ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1190.

¹⁹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav. Žádosti o přezkoumání postupu orgánu konajícího přípravné řízení jako důležitý podnět k výkonu dozoru. *Státní zastupitelství*. 2008, ročník 6, č. 4, s. 20.

¹⁹⁸ Např. P. Vantuch ve svém článku navrhoval zavedení lhůty deseti pracovních dnů, která se mi jeví jako dostatečná. VANTUCH, Pavel. K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2003, ročník 2, číslo 6 [cit. 1. 4. 2012]. Dostupné též z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_3713/k-zadosti-o-prezkoumani-postupu-policejniho-organu-a-statniho-zastupce.aspx.

¹⁹⁹ RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 365 až 367.

Naproti tomu se P. Vantuch²⁰⁰ přiklonil k širšímu výkladu, podle něhož státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství přezkoumává konání státního zástupce vždy, když se v jeho postupu vyskytnou jakékoliv závady, tedy i v případech, kdy státní zástupce koná celé vyšetřování sám. Závěrem je nutno dodat, že žádost o přezkoumání postupu státního zástupce dle dikce trestního řádu vyřizuje státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství.

4. 1. 4 Oznamování rozhodnutí poškozenému a uplatnění řádných opravných prostředků v přípravném řízení

Přípravné řízení může skončit různými způsoby, respektive na jeho konci mohou být učiněna různá trestním řádem předpokládána rozhodnutí a to jak ve fázi objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu, tak ve fázi vyšetřování. Zároveň je vhodné upozornit na to, že trestní řád ve výčtu procesních práv poškozeného v ustanovení § 43 odst. 1 neuvádí ani právo na oznamování některých rozhodnutí ani oprávnění napadat je opravnými prostředky, která nalezneme až na jiných místech zákona.²⁰¹

Před zahájením trestního stíhání, tedy v první fázi přípravného řízení, je možné věc usnesením odložit, nastanou-li skutečnosti předpokládané v ustanovení § 159a TrŘ.²⁰² Takové usnesení musí být poškozenému doručeno, je-li znám, neboť má možnost jej napadnout stížností (§ 159a odst. 7 TrŘ). Z dikce zmíněného ustanovení vyplývá, že pokud poškozený znám není, usnesení se mu nedoručuje a logicky proti němu nemůže podat stížnost. Otázkou pak ale zůstává, jak řešit situace, kdy dojde k zjištění totožnosti poškozeného později. Jinak řečeno, k jakému okamžiku vztáhnout

---

²⁰⁰ VANTUCH, Pavel. K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2003, ročník 2, číslo 6 [cit. 1. 4. 2012]. Dostupné též z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_3713/k-zadosti-o-prezkoumani-postupu-policejniho-organu-a-statniho-zastupce.aspx.

²⁰¹ Pro doručování rozhodnutí platí obecná pravidla zakotvená v § 62 a násl. TrŘ. V případě, že bude mít poškozený zmocněnce, písemnosti se budou doručovat pouze jemu (§ 62 odst. 2 TrŘ).

²⁰² Přípravné řízení může skončit ve fázi prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu také opatřením o odevzdání věci dle ustanovení § 159a odst. 1 TrŘ. Zde se však rozhodnutí nevydává, proto jej ani nelze napadnout stížností.

zjišťování totožnosti poškozeného.²⁰³ V řešení tohoto problému se s důrazem na právní jistotu účastníků trestního řízení ztotožňují s názorem T. Hrnčířka v tom, že policejní orgán zodpovídá otázku známé totožnosti poškozeného k okamžiku vydání usnesení o odložení věci, není-li znám, usnesení nabude právní moci, na kterou nebude mít pozdější zjištění totožnosti vliv.

V dřívější praxi orgánů činných v trestním řízení se vyskytla v souvislosti s ustanovením § 43 odst. 2 TrŘ otázka, zdali je nutné doručovat usnesení o odložení věci i těm poškozeným, kteří o sobě prohlašují, že jim práva poškozeného přísluší. Ke sjednocení praxe bylo k tomuto problému vydáno stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně č. 20/2002 Sb. v. s.,²⁰⁴ dle kterého se usnesení o odložení věci doručuje i osobě, která o sobě prohlašuje, že jí práva poškozeného přísluší. Usnesení se doručuje jen tehdy, pokud nebude v průběhu první fáze přípravného řízení zjištěno, že vzniklá újma zcela zřejmě nemohla být způsobena zaviněním osoby označené jako pachatel skutku nebo její vznik není zjevně v příčinné souvislosti s tímto skutkem. Z uvedeného nepřímo vyplývá fakt, že ve fázi prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu ještě povětšinou není možné činit jednoznačné závěry o tom, kdo je či není poškozeným ve smyslu trestního řádu. Jestliže by usnesení o odložení věci nebylo doručeno osobám, které se před zahájením trestního stíhání prohlašují za poškozeného, mohlo by se později ukázat, že tímto postupem byla zkrácena jejich práva. M. Růžička²⁰⁵ zdůraznil nutnost posuzování nejen subjektivního ale i objektivního hlediska. Subjektivní spočívá v tvrzení osoby, která se za poškozeného označuje. Objektivní hledisko je dáno konkrétními okolnostmi a skutečnostmi, díky nimž nemohla být újma (škoda) zcela zřejmě způsobena zaviněním osoby označované za pachatele nebo zjevně není v příčinné souvislosti s prověřovaným skutkem. Pokud by se ohledně daných závěrů vyskytly jakékoli pochybnosti, je třeba takovou osobu za poškozeného považovat, usnesení o odložení věci jí doručit, tak aby proti němu mohla případně uplatnit stížnost.

---

²⁰³ Blíže k tomuto problému a jeho řešení viz HRNČIŘÍK, Tomáš. Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. 2006. [cit. 1. 4. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx.

²⁰⁴ Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně č. 20/2002 Sb. v. s. NSZ k otázce doručování usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 trestního řádu osobám, které se označují za poškozené, a oprávnění těchto osob podat stížnost po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb. [cit. 3. 6. 2012.]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?o=29&j=39&h=1&q=stanovisko&page=3&d=25641>. Toto výkladové stanovisko nahradilo dřívější stanovisko uveřejněné pod č. 8/1995 Sb. v. s. NSZ, které se vztahovalo k právní úpravě před novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.

²⁰⁵ RŮŽÍČKA, Miroslav. Výkladová stanoviska (VII). *Trestněprávní revue*. 2006, ročník 5, č. 4, s. 124.

Dále k problému dopadu ustanovení § 43 odst. 2 TrŘ na fázi prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestního činu autor uvádí: „Vždy musí platit, že půjde-li o složitý případ, jehož zhodnocení není dopředu jasné, nebo vyvstávají-li zcela zásadní pochybnosti o tom, zda určitá osoba, která o sobě tvrdí, že je poškozeným, jím skutečně je, bude nutno postupovat tak, že s osobou, která tvrdí, že se cítí být poškozeným, bude nakládáno jako s poškozeným.“²⁰⁶

Závěrem ještě dodám, že usnesení o odložení věci nebude nutné doručovat poškozenému, pokud se výslovným prohlášením ve smyslu ustanovení § 43 odst. 4 TrŘ vzdal všech svých procesních práv. V případě, že usnesení vydá policejní orgán, přichází do úvahy jeho možné zrušení státním zástupcem v rámci dozorových oprávnění (konkrétně v ustanovení § 174 odst. 2 písm. e) TrŘ).

I na konci druhé fáze přípravného řízení, tedy vyšetřování, mohou být vydána podle konkrétních okolností různá rozhodnutí, nicméně pouze proti některým z nich může poškozený brojit stížností. Tak předně může státní zástupce dle ustanovení § 176 TrŘ podat obžalobu. Obžaloba je specifickým druhem rozhodnutí, nejedná se o usnesení (srov. § 119 odst. 2 TrŘ). V rámci kategorizace základních druhů rozhodnutí bývá tradičně řazena ke skupině tzv. rozhodnutí svého druhu.²⁰⁷ V úvahu nepřichází obžalobu napadat jakýmkoli opravným prostředkem, tedy ani stížností, jež směřuje výlučně proti usnesení. O podání obžaloby státní zástupce vyrozumí (zpravidla písemným přípisem) kromě obviněného a jeho obhájce též poškozeného, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známé. Takové oprávnění však poškozený neměl od počátku účinnosti současného trestního řádu, což se stalo jako nesrovnalost v poměru k právům obviněného předmětem kritiky a současně námětem *de lege ferenda*,²⁰⁸ na který zákonodárce zareagoval doplněním ustanovení § 176 TrŘ novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Tato tzv. velká novela trestního řádu dále rozšířila možnost poškozeného podávat opravné prostředky v přípravném řízení o právo podat stížnost proti usnesení o zastavení trestního stíhání a proti usnesení o postoupení věci jinému

---

²⁰⁶ RŮŽIČKA, Miroslav. K povaze usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 TrŘ po novele č. 265/2001 Sb. a k otázce, které osoby jsou po této novele oprávněny napadnout tato usnesení stížností. *Trestněprávní revue*. 2002, ročník 1, č. 9, s. 265.

²⁰⁷ JELÍNEK, Jiří; ŘÍHA, Jiří; SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních*. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2008, s. 47 a 83.

²⁰⁸ Tehdejší právní úprava tak dle odborné veřejnosti znemožňovala poškozenému, popřípadě jeho zmocněnci skutkové či právní vyjádření k obžalobě s případnými důkazními návrhy před tím, než soud rozhodl o nařízení hlavního líčení či o předběžném projednání obžaloby. Viz JELÍNEK, Jiří. K postavení poškozeného v trestním řízení – návrhy *de lege ferenda*. *Kriminalistika*. 1997, ročník 30, č. 1, s. 34 a 35.

orgánu, tyto změny byly naopak odbornou veřejností vítány.²⁰⁹ Poškozený je tak i dle stávající právní úpravy nadán oprávněním napadat meritorní rozhodnutí státního zástupce učiněná v rámci vyšetřování.²¹⁰ Konkrétně je právo poškozeného podat stížnost proti usnesení o postoupení věci jinému orgánu zakotveno v ustanovení § 171 odst. 2 TrŘ a jde-li o stížnost proti usnesení o zastavení trestního stíhání v § 172 odst. 3 TrŘ. Společné je této právní úpravě to, že právo podat stížnost proti zmíněným rozhodnutím náleží tomu poškozenému, který je znám. Obdobně jako v případě usnesení o odložení věci i zde bude totožnost poškozeného zjišťována k okamžiku vydání usnesení podle § 171 a § 172 TrŘ. Předmětná rozhodnutí je třeba doručit všem známým poškozeným bez ohledu na to, zda uplatnili nárok dle ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ či nikoli. Shodné jsou také účinky, které usnesení zakládají. Pokud nabudou právní moci, je opětovné trestní stíhání v dané věci nepřipustné podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. f) a písm. h) TrŘ. Na druhou stranu je třeba pamatovat na rozdíl mezi zmiňovanými usneseními a usnesením o odložení věci dle § 159a TrŘ, jde-li o právní účinky, které zakládají. Překážku věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*) totiž usnesení o odložení věci nezakládá. Pokud věc skončí usnesením o postoupení věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, poškozenému nic nebrání v tom, aby svůj nárok uplatnil v občanskoprávním, popřípadě jiném řízení.

Závěrem je vhodné zmínit ještě jedno možné rozhodnutí státního zástupce učiněné v přípravném řízení a to usnesení o přerušení trestního stíhání z důvodů uvedených v ustanovení § 173 TrŘ. O takovém postupu, respektive usnesení státního zástupce se však poškozený pouze vyrozumí, stížností jej napadnout nemůže. Současná právní úprava se mi v tomto bodě jeví jako nedostatečná s ohledem na možné dopady tohoto rozhodnutí na poškozeného a jeho šanci na uspokojení vzneseného nároku a to i přesto, že toto usnesení není meritorním a konečným rozhodnutím ve věci.

Z toho, co jsem k právu poškozeného napadat opravnými prostředky rozhodnutí učiněná v přípravném řízení uvedla výše, učiním závěr, že trestní řád zde podle mého názoru přiznává poškozenému procesní oprávnění v poměrně širokém rozsahu.

---

²⁰⁹ JELÍNEK, Jiří. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 61 a 67.

²¹⁰ Koná-li se zkrácené přípravné řízení a je-li v něm učiněno rozhodnutí policejního orgánu o odložení věci, připouští odborná literatura, aby jej poškozený napadl stížností, byť to ustanovení § 179c odst. 4 TrŘ přímo nezmiňuje. K tomu podrobněji RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 371-374.

Pozitivní vývoj právní úpravy směřoval k posílení postavení poškozeného v trestním řízení. V současném znění trestního řádu v této souvislosti neshledávám výraznějších nedostatků, byť by jistě nebylo od věci přiznat poškozenému namísto pouhého vyrozumívání o usnesení o přerušení trestního stíhání také možnost uplatnit proti němu stížnost.

4. 2 Poškozený v řízení před soudem a adhezní řízení

Řízení před soudem a zejména hlavní líčení bývá obecně považováno za nejdůležitější stadium trestního řízení. Řízení před soudem je konáno na základě obžaloby, kterou podává a před soudem zastupuje státní zástupce (srov. § 176 a § 180 TrŘ). V následující části své práce se zaměřím pouze na problematiku účasti poškozeného v hlavním líčení a ve stručnosti se zmíním o způsobech, jakými může soud rozhodnout o řádně a včas uplatněném nároku poškozeného.

4. 2. 1 Účast poškozeného v hlavním líčení

Jedním z mnoha procesních práv poškozeného je právo zúčastnit se hlavního líčení, které trestní řád výslovně uvádí ve výčtu v ustanovení § 43 odst. 1 a to mezi právy, jež náleží každému poškozenému. V rámci přípravy na hlavní líčení dá nejprve předseda senátu doručit opis obžaloby zákonem vymezenému okruhu osob, mezi nimiž nalezneme i poškozeného (§ 196 odst. 1 TrŘ),²¹¹ kterým se zde míní každý poškozený bez ohledu na to, zda je subjektem adhezního řízení či nikoliv. Pokud však nejsou pobyt nebo sídlo poškozeného známy, je trestním řádem připuštěno, aby mu opis obžaloby doručován nebyl. Zákonodárce se tak jistě snaží předcházet zbytečným průtahům a

---

²¹¹ Na druhou stranu zde nenalezneme zmínku o zmocněnci poškozeného. Podle současné právní úpravy platí, že pokud jej poškozený má, doručuje se opis obžaloby ve smyslu § 45a TrŘ pouze zmocněnci. Již v minulosti v této souvislosti např. J. Jelínek navrhoval rozšíření okruhu osob, jimž se opis obžaloby doručuje, právě o zmocněnce poškozeného. Pokud by byl stejnopis obžaloby doručován poškozenému i jeho zmocněnci, zájmy poškozeného by tím byly lépe zajištěny. Viz JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 178.

problémům spojeným s doručováním těmto byt' například totožností známým nicméně pobytem či sídlem neznámým poškozeným.

Poškozeného je také třeba poučit a vyzvat, aby soudu sdělil návrhy na provedení dalších důkazů a okolnosti, které mají být těmito důkazy objasněny. O termínu konání hlavního líčení je poškozený vyrozumíván, má-li však zmocněnce, vyrozumí soud jen jeho. K přípravě na hlavní líčení by měla být poškozenému zachována lhůta alespoň tři běžných kalendářních nikoli pracovních dnů jako tomu je u obžalovaného, státního zástupce a obhájce. Těmto subjektům je navíc k přípravě na hlavní líčení poskytována delší alespoň pětidenní lhůta. Samozřejmě je možné se ptát po odůvodněnosti odlišnosti mezi zmíněnými skupinami procesních subjektů vyplývající ze samotné dikce trestního řádu a tím i po dostatečné délce této třídenní lhůty pro poškozeného. U zmiňované lhůty považují za problematický i její charakter, neboť se jedná o lhůtu pořádkovou. Předseda senátu tak může poskytnout k přípravě na hlavní líčení lhůtu kratší ale i delší než tři dny, čemuž napovídá užití slov „zpravidla aspoň třídenní lhůtu“. Zde se přikláním k názoru P. Soukupa²¹² v tom, že odlišností v délce lhůty k přípravě na hlavní líčení trestní řád zvýhodňuje státního zástupce, obhájce a obžalovaného oproti poškozenému. Nelze jistě také pominout fakt, že by toto ustanovení trestního řádu mohlo vést k porušení principu rovnosti všech účastníků řízení zakotveného v čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Na druhou stranu není možné přehlížet argument, že znění § 198 odst. 1 TrŘ umožňuje předsedovi senátu ponechat stejnou lhůtu k přípravě na hlavní líčení všem jeho účastníkům.

Přítomnost poškozeného u hlavního líčení, jak plyne z dikce ustanovení § 198 odst. 2 TrŘ, není nezbytným předpokladem pro jeho konání a průběh. Poškozený je ve vyrozumění o konání hlavního líčení upozorněn, že pokud se k němu nedostaví, je možno o jeho nároku rozhodnout a to na podkladě návrhů obsažených ve spise, popřípadě došlých soudu dříve, než se přikročí k dokazování. Smysl daného ustanovení vidím v tom, že nemá-li poškozený zájem v hlavním líčení osobně a aktivně prosazovat svá práva, neměla by být tato skutečnost důvodem pro odročování termínu hlavního líčení a tím i protahování celého trestního řízení. Komentář k trestnímu řádu v této souvislosti vyzdvihuje zásadu hospodárného postupu v řízení a dodává: „*Je nadbytečné, aby se poškozený účastnil celého hlavního líčení (i když to zůstává jeho nepominutelným*

---

²¹² SOUKUP, Pavel. Poškozený a jeho postavení v trestním řízení obecně a s přihlédnutím k řízením ve věcech podvodného jednání. *Trestní právo*. 2006, ročník 11, č. 9, s. 15.

právem), jestliže svůj nárok řádně specifikoval co do důvodu a výše již v přípravném řízení nebo tak učinil nejpozději do zahájení dokazování v hlavním líčení.“²¹³ Proti takto pojaté možnosti provedení hlavní líčení bez přítomnosti poškozeného nemám zásadních námitek.

Pokud by práva poškozeného uplatňovala osoba, které tato práva zřejmě nepřísluší, postupuje soud tak, že usnesením vysloví, že onu osobu k hlavnímu líčení nepřipouští (srov. § 206 odst. 3 TrŘ). Pokud je soud na pochybách a není tedy zcela zřejmé, že osobě práva poškozeného nenáleží, měl by takovou osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení připustit, respektive by neměl učinit zmiňované usnesení.²¹⁴

Právní úpravu součinnosti stran při dokazování v hlavním líčení v ustanovení § 215 TrŘ považuji ve vztahu k poškozenému za nepostačující. Poškozený a jeho zmocněnec jsou oprávněni se souhlasem předsedy senátu klást vyslychaným osobám otázky. Na druhou stranu již na rozdíl od obviněného a jeho obhájce nemohou žádat, aby směli provést důkaz samostatně (srov. § 215 odst. 2 TrŘ) a to ani tehdy, pokud by se jednalo o výslech svědka či znalce, kteří by vypovídali o skutečnostech, jež se týkají procesních práv a samotného nároku poškozeného. Tento nedostatek právní úpravy bývá dle mého názoru zcela oprávněně předmětem časté kritiky ze strany odborné veřejnosti,²¹⁵ která již poměrně dlouhá léta navrhuje v tomto směru posílení procesních práv poškozeného a tím i jeho procesní samostatnosti. J. Kuchta²¹⁶ se vyslovil pro to, aby právní úprava umožnila poškozenému požádat o provedení výslechu alespoň toho svědka, který by byl předvolán na jeho návrh.

Trestní řád přiznává poškozenému po skončeném dokazování tzv. právo závěrečné řeči (§ 216 odst. 2 TrŘ), kterou smí pronést po závěrečné řeči státního zástupce. Pokud by v trestním řízení vystupoval také zmocněnec poškozeného, promluví on. K tomu, co by mělo tvořit obsah závěrečné řeči, se trestní řád blíže nevyjadřuje.²¹⁷ Otázkou, která tak vyvstává, je, zdali se může poškozený vyjádřit pouze

---

²¹³ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1593.

²¹⁴ Tamtéž, s. 1639.

²¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení.* 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 65 a 66, 177 a 178; SOUKUP, Pavel. Poškozený a jeho postavení v trestním řízení obecně a s přihlédnutím k řízením ve věcech podvodného jednání. *Trestní právo.* 2006, ročník 11, č. 9, s. 16.

²¹⁶ KUČHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In Kalvodová Věra (ed.). *Rekodifikace trestního práva procesního.* Brno: MU, 2001, s. 94.

²¹⁷ Trestní řád v ustanovení § 216 odst. 4 pouze stanoví, že předseda senátu závěrečné řeči přeruší jen tehdy, vybočují-li zřejmě z rámce projednávané věci.

k uplatňovanému nároku na náhradu škody nebo k celému průběhu trestního řízení, ke svým pocitům či újmě trestným činem způsobené. Mám za to, že by se měl poškozený v závěrečné řeči vyjádřit především k uplatňovanému nároku. S rozšířením oprávnění poškozeného v tomto ohledu, jak jsem již zmínila v kapitole 2., počítá vládní návrh zákona o obětech trestných činů, kterým bude měněn i trestní řád. Navrhované znění změny trestního řádu v bodě 34 přináší právo poškozeného, který bude zároveň obětí podle nové právní úpravy, žádat o to, aby v hlavním líčení mohl učinit prohlášení o dopadech spáchaného trestného činu na jeho dosavadní život. Předseda senátu pak bude mít povinnost umožnit poškozenému pronést toto vyjádření nejpozději právě v jeho závěrečné řeči a přerušit jej jen, pokud by se zřejmě odchyloval z rámce prohlášení. Význam tohoto prohlášení je dvojitý. Předně může přispět k tomu, aby se poškozený vyrovnal s trestným činem na něm spáchaným. A také by mohlo napomoci soudu při rozhodování o trestu a uplatňovaném nároku na náhradu zejména nemajetkové újmy v penězích.²¹⁸ Jistě není vhodné předjímat, zdali a v jaké míře budou poškození tohoto oprávnění využívat, na druhou stranu již jeho samotné ukotvení v právní úpravě považuji v rámci rozsahu procesních práv poškozeného za posun kupředu.

4. 2. 2 Rozhodování soudu o nároku poškozeného v adhezním řízení

O nároku poškozeného v adhezním řízení může soud rozhodnout pouze některým ze způsobů, které předpokládá trestní řád v ustanoveních § 228 a § 229. V zásadě jde buď o možnost přiznání náhrady majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení v plné či alespoň částečné výši anebo o možnost odkázat poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem. Ze zmiňovaných ustanovení trestního řádu jasně vyplývá skutečnost, že soudu není dán prostor pro rozhodnutí, kterým by nárok poškozeného zamítl.

Pokud soud obžalovaného odsoudí pro trestný čin, kterým škodu nebo nemajetkovou újmu jinému způsobil či na jehož úkor se bezdůvodně obohatil, uloží obžalovanému v tomto odsuzujícím rozsudku povinnost k jejich náhradě, respektive u

---

²¹⁸ Z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o obětech trestných činů ze dne 15. února 2012. [cit. 12. 4. 2012]. Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>.

bezodůvodného obohacení k jeho vydání (§ 228 odst. 1 TrŘ). Díkce tohoto ustanovení byla zpřesněna novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 181/2011 Sb.²¹⁹ a to v tom směru, že v citovaném ustanovení došlo k odstranění termínu „zpravidla“, který vyvolával dojem, že je ponecháno na uvážení soudu, zda v adhezním řízení meritorně rozhodne či nikoliv.²²⁰ Podle současného znění ustanovení § 228 odst. 1 TrŘ soud takto rozhodne vždy, není-li zákonem stanoveno něco jiného, čímž se mají na mysli ustanovení § 229 a § 206 odst. 3 TrŘ.

Na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem, je poškozený odkázán především tehdy, pokud soud obžalovaného obžaloby zproští. Stejně soud postupuje, jestliže není podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti obžalovaného podklad či pokud by bylo třeba provádět pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody, újmy či k vydání bezodůvodného obohacení další dokazování, které by podstatně protáhlo trestní řízení (srov. § 229 odst. 1 TrŘ). V případě, že soud poškozenému z jakéhokoliv důvodu nepřizná celou výši jím řádně uplatněného nároku ale pouze jeho část, je poškozený se zbytkem nároku odkazován na příslušná řízení.

4. 3 Postavení poškozeného v souvislosti s rozhodováním o odklonech

Moderní vývoj trestního práva hmotného i procesního je spjat s tzv. racionalizací trestní justice, která přispěla k tomu, že je možné vyřizovat trestní věci bez konání trestního řízení v jeho celé, standardní podobě.²²¹ Jinak řečeno je připuštěno, aby byla trestní věc vyřízena jinak než tradičním postupem a to za použití tzv. odklonů, aniž by bylo nutné obviněného postavit před soud, který by rozhodl o jeho vině a trestu rozsudkem. Do naší právní úpravy trestního řízení se jednotlivé druhy procesních odklonů dostávaly

---

²¹⁹ Před nabytím účinnosti této novely znělo ustanovení § 228 odst. 1 TrŘ takto: „Odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu, uloží mu *zpravidla* v rozsudku, aby ji poškozenému nahradil, jestliže byl nárok včas uplatněn (§ 43 odst. 3); nebrání-li tomu zákonná překážka, soud uloží obžalovanému vždy povinnosti k náhradě škody, jestliže je výše škody součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, a škoda v této výši nebyla dosud uhrazena.“

²²⁰ Z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona později přijatého pod č. 181/2011 Sb. [cit. 14. 4. 2012]. Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

²²¹ ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, ročník 8, č. 2, s. 33.

postupně,²²² přičemž samotný pojem odklon není v trestním řádu a ani v trestním zákoníku definován. Bude tedy nutné užít definice obsažené v odborné literatuře, které však pojem odklon pojímají co do jeho rozsahu odlišně a nejednotně.²²³ Odklon je především chápán jako alternativa trestního řízení před soudem, respektive upuštění od trestního stíhání, kdy je možno reagovat na trestní věc prostředky trestněprávními i mimotrestními.²²⁴ Toto jednoduché vymezení pojmu však dopadá pouze na tzv. procesní odklony. Odborná literatura dále vymezuje kategorii odklonů hmotněprávních,²²⁵ které však nejsou předmětem mé práce.

S využitím procesních odklonů v trestním řízení jako alternativního řešení trestní věci bývají spojeny určité výhody, mezi nimi má být i aktivnější zapojení poškozeného v trestní řízení, popřípadě snadnější a rychlejší dosažení uspokojení jeho nároků.²²⁶ Platnému trestnímu řádu je nyní vlastní institut podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“)²²⁷ pak obsahuje zvláštní právní úpravu v ustanovení § 70 a to odstoupení od trestního stíhání. Považuji za nutné podotknout, že procesní odklony je k řešení věci možné využít již v předsoudním stádiu trestního řízení, kdy o nich rozhoduje státní zástupce, přičemž není zároveň nutný souhlas soudu, ten by ostatně rozhodoval až o stížnosti napadající rozhodnutí státního zástupce. O procesních odklonech rozhodují soud a státní zástupce usnesením, které může napadat stížností i poškozený (specifická je úprava u odstoupení od trestního stíhání, k tomu podrobněji dále). V následující části své práce se zaměřím pouze na rozsah procesních práv udávajících samotné postavení poškozeného právě v souvislosti s rozhodováním o

---

²²² První byla právní úprava institutu podmíněného zastavení trestního stíhání vložená do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. s účinností od 1. 1. 1994, následována narovnáním. Až později došlo v souvislosti s přijetím zákona o soudnictví ve věcech mládeže k zakotvení odstoupení od trestního stíhání (v samotném zákoně o soudnictví ve věcech mládeže) a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání (v trestním řádu).

²²³ Ke genezi pojmu odklon co do jeho rozsahu blíže KUCHTA, Josef; ZEZULOVÁ, Jana. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1997, ročník 5, č. 4, s. 553.

²²⁴ Tamtéž, s. 553.

²²⁵ Mezi hmotněprávní odklony bývají řazeny upuštění od potrestání, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, tresty a trestní opatření nespojené s odnětím svobody. Podrobněji SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 175 a násl.

²²⁶ Obdobně ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, ročník 8, č. 2, s. 33.

²²⁷ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

procesních odklonech, neboť na podrobnější rozbor samotných předpokladů uplatnění některého z těchto alternativních způsobů řešení trestní věci není prostor.

4. 3. 1 Účast poškozeného při rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání

Jednou z taxativně vymezených podmínek pro užití podmíněného zastavení trestního stíhání je, že obviněný nahradil škodu způsobenou trestným činem či s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, popřípadě že učinil jiná potřebná opatření k její náhradě (§ 307 odst. 1 písm. b) TrŘ).²²⁸ V případě, že škoda není poškozenému uhrazena, nicméně je o její náhradě uzavřena mezi obviněným a poškozeným dohoda, která je pro stanovení výše náhrady škody určující, soud, respektive státní zástupce v samotném rozhodnutí obviněnému uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby²²⁹ nahradil (§ 307 odst. 3 TrŘ). Ke sjednání dohody je možné využít služeb Probační a mediační služby České republiky. Jak uvádí odborná literatura,²³⁰ úkolem mediátora zde bude usměrnit poškozeného tak, aby nepožadoval zcela nepřiměřenou výši náhrady škody a nemohl tak obviněného jistým způsobem „vydírat“, zejména je-li majetný. Jak ale mají soud či státní zástupce postupovat, pokud poškozený odmítá podmíněné zastavení trestního stíhání s tím, že je nespokojen s navrhovanou výší odškodnění? Odpověď na tuto otázku je nutné hledat v judikatuře, neboť již v minulosti bylo rozhodnutím publikovaným pod č. R 51/1998 Sb. rozh. tr. stanoveno, že: *„Nesouhlas poškozeného s podmíněným zastavením trestního stíhání vycházející z jeho přesvědčení, že nebyl v plném rozsahu odškodněn (např. proto, že mu nebyla ze zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla uhrazena plná cena opravy jeho vozidla), není překážkou v postupu podle § 307 odst. 1 tr. ř., jsou-li splněny všechny podmínky*

---

²²⁸ Jde-li o bezdůvodné obohacení, platí pro využití podmíněného zastavení trestního stíhání obdobný předpoklad jako u náhrady škody, tedy obviněný buď bezdůvodné obohacení získané trestným činem vydal nebo o jeho vydání uzavřel s poškozeným dohodu, popřípadě učinil jiná vhodná opatření (§ 307 odst. 1 písm. c) TrŘ). To, co je dále v textu uvedeno ohledně náhrady škody, platí přiměřeně i o vydání bezdůvodného obohacení.

²²⁹ Zkušební doba je v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání stanovena dle § 307 odst. 2 TrŘ v rozmezí šesti měsíců až dvou let.

²³⁰ SOTOLÁŘ, Alexander; SOVÁK, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Vladimír et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001, s. 467.

*tohoto ustanovení a orgán činný v trestním řízení důvodně pokládá opatření, která učinil obviněný k náhradě škody, za dostačující.*²³¹

Procesní postavení poškozeného je u užití tohoto odklonu posíleno i tím, že rozhodnutí o něm může napadnout ve smyslu ustanovení § 307 odst. 5 TrŘ stížností, ostatně stejně jako rozhodnutí o tom, že se obviněný v průběhu zkušební doby osvědčil. Naproti tomu na rozdíl od narovnání není rozhodnutí soudu či státního zástupce o podmíněném zastavení trestního stíhání podmíněno souhlasem poškozeného.

Při uplatňování zmiňovaného institutu se ve vztahu k poškozenému a náhradě škody v praxi orgánů činných v trestním řízení objevují určité nedostatky.²³² Tak předně není možné zapomínat na to, že vždy musí být důsledně vyřešena otázka škody. Přesněji řečeno, nelze pominout ani škodu drobného charakteru, i když by se tato co do výše mohla jevit jako bezpředmětná. Uvedené platí samozřejmě i tehdy, jestliže škoda není přímo znakem skutkové podstaty stíhaného trestného činu. Jak zdůrazňuje J. Šteflová: *„Není možné pominout žádnou škodu ani žádného poškozeného, pokud se sám nároku výslovně nevzdá. Taková drobná škoda může být způsobena například roztržením košile při trestném činu výtržnictví.*²³³

Jde-li o uzavření dohody o náhradě škody či o vydání bezdůvodného obohacení, je naprosto nezbytné, aby tyto dohody byly vedeny ve vyšetřovacím spise jako listinné důkazy. Chybné je, pokud se orgány činné v trestním řízení spokojí jen s tvrzením obviněného či namísto dohody založí do spisu pouze uznání závazku obviněným, aniž by bylo doprovázeno vyjádřením poškozeného. Při využití odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání jako varianty rozhodování o trestní věci se jistě může stát, že je poškozený pasivní. Otázkou, která pak v této souvislosti vyvstává, je, zda je možné i poté vyřešit trestní věc tímto způsobem za současného splnění podmínky nahrazení škody či vydání bezdůvodného obohacení. I v situacích, kdy není ze strany poškozeného obviněnému poskytnuta potřebná součinnost, může obviněný svou aktivitou citovanou podmínku splnit například tím, že částku odpovídající trestným

---

²³¹ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 31. srpna 1997 sp. zn. 9 To 429/97. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1998, ročník 50, s. 434 a 435.

²³² Na řadu nedostatků zjištěných dohledovou činností upozornila ve svém článku J. Šteflová působící jako náměstkyně krajského státního zástupce v Brně. Podrobněji se zabývá i těmi, které jsou spjaty s dalšími předpoklady uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání. Viz ŠTEFLOVÁ, Jarmila. Na co si dát pozor při rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání. *Státní zastupitelství*. 2011, ročník 9, č. 9, s. 30-34.

²³³ Tamtéž, s. 33.

činem způsobené škodě složí do soudní úchovy.²³⁴ Soud, popřípadě státní zástupce může následně i přes pasivitu poškozeného učinit rozhodnutí dle ustanovení § 307 odst. 5 TrŘ, neboť souhlasu poškozeného k němu není třeba.

Závěrem upozorním ještě na to, jak je rozhodovací činností našich soudů řešena otázka, jakým způsobem uplatnit podmíněné zastavení trestního stíhání co do podmínky náhrady škody, vystupuje-li v řízení více poškozených. Z rozhodnutí publikovaného pod č. R 25/1998 Sb. rozh. tr.²³⁵ vyplývá, že užití tohoto procesního odklonu přichází do úvahy jen tehdy, pokud obviněný nahradil škodu všem poškozeným nebo se všemi poškozenými uzavřel o její náhradě dohodu či učinil jiná potřebná opatření k její náhradě všem poškozeným.

4. 3. 2 Narovnání a jeho vztah k poškozenému

Soud a v přípravném řízení státní zástupce mohou rozhodnout, jsou-li splněny předpoklady stanovené trestním řádem v ustanovení § 309 odst. 1, o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání. Obsahové náležitosti takového rozhodnutí vyjmenovává trestní řád v § 311. Na první pohled se mohou předpoklady pro schválení narovnání jevit jako totožné s těmi, které právní úprava stanoví u podmíněného zastavení trestního stíhání. Není tomu tak. Shodná je sice podmínka úhrady škody nebo učinění potřebných úkonů k její úhradě či vydání bezdůvodného obohacení, popřípadě učinění jiných vhodných opatření k jeho vydání. U narovnání však nepostačí pouhá dohoda mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení v budoucnosti. Jestliže má být věc vyřízena rozhodnutím o schválení narovnání, měla by být nejprve škoda či vzniklá újma poškozenému v plné výši uhrazena. Pokud by i přesto došlo k uzavření dohody o vypořádání škody, muselo by být plnění z této dohody zajištěno některým z občanskoprávních zajišťovacích institutů.

---

²³⁴ K dalším v úvahu přicházejícím způsobům splnění tohoto předpokladu podrobněji SOTOLÁŘ, Alexander; SOVÁK, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Vladimír et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001, s. 465.

²³⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. ledna 1997 sp. zn. 4 To 22/97. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1998, ročník 50, s. 185-188.

Jak uvádí odborná literatura,²³⁶ u narovnání je vyžadována vyšší míra jistoty, že poškozený bude skutečně náležitě odškodněn. Tento předpoklad tak přispívá k silnějšímu postavení poškozeného při rozhodování o narovnání, než je tomu v rámci právní úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání, kde se i přes uzavřenou a soudem schválenou dohodou o náhradě škody mohou v průběhu stanovené zkušební doby objevit komplikace s její úhradou. Navíc opětovně zdůrazňuji, že poškozený musí se schválením narovnání souhlasit, což výslovně trestní řád uvádí v ustanovení § 309 odst. 1 a vyplývá to také z ustanovení § 310 odst. 1 TrŘ.²³⁷ Naopak má-li být trestní stíhání podmíněně zastaveno, souhlas poškozeného vyžadován není.

Zásadní rozdíl mezi zmíněnými odklony však spatřuji v charakteru škody, respektive újmy, která bude muset být před vydáním rozhodnutí ohledně toho kterého procesní odklonu uhrazena, nebude-li samozřejmě o její úhradě uzavřena dohoda. Rozdílné jsou pak i účinky, které rozhodnutí působí.

Pokud jde o rozdíl v charakteru škody, považuji za nutné upozornit na to, že trestní řád ani u jednoho z těchto institutů výslovně nehovoří o úhradě nemajetkové újmy v penězích. Na druhou stranu ale u procesní úpravy narovnání v ustanovení § 309 odst. 1 písm. d) TrŘ připouští, aby obviněný slovy zákona „jinak odčinil újmu vzniklou přečinem“. Ještě před nabytím účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 181/2011 Sb., která umožnila poškozenému v adhezním řízení požadovat nahrazení nemajetkové újmy v penězích, se odborná literatura shodovala v tom, že institutu narovnání je možno užít také tehdy, byla-li trestným činem způsobena jak nemajetková újma tak i újma obtížně vyjádřitelná v penězích.²³⁸ V rámci narovnání tak bylo možné vypořádat i škodu, jejíž náhradu by nebylo možné úspěšně uplatnit v adhezním řízení. Uvedený závěr odborná literatura i judikatura dovozovala právě z užití pojmu újma v citovaném ustanovení a z cíle užití institutu narovnání, kterým je celkové vypořádání

---

²³⁶ SOTOLÁŘ, Alexander; SOVÁK, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Vladimír et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001, s. 473 a 474.

²³⁷ Před tím než dojde k rozhodnutí o schválení narovnání, má být poškozený vyslechnut a to zejména ohledně způsobu a k okolnostem uzavření dohody o narovnání, také zdali byla uzavřena dobrovolně a zda ke schválení narovnání poškozený udělí souhlas.

²³⁸ KUČHTA, Josef; ZEZULOVÁ, Jana. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1997, ročník 5, č. 4, s. 560; ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2340.

a urovnání vztahu mezi poškozeným a obviněným.²³⁹ Domnívám se, že tento závěr zůstává nedotčen i po přijetí zmiňované novely. Podle mého názoru i nadále není možná náhrada nemajetkové újmy u podmíněného zastavení trestního stíhání jakož i u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání.²⁴⁰ Naopak narovnáním je možno odčinit újmu nemající povahu majetkové škody v širším slova smyslu. Ať už se svým charakterem jedná o škodu nebo újmu, jejich náhrada bude přicházet v úvahu jen tehdy, budou-li způsobeny trestným činem.

Nelze také zapomínat, že pokud nedošlo trestným činem, respektive skutkem, který je předmětem trestního řízení, ke způsobení škody či jiné újmy, kterou by bylo možno v procesu narovnání nahradit či jinak odškodnit, institut narovnání není možné využít.²⁴¹ K tomu závěru J. Nezkusil uvádí: „*Není-li zde škoda a poškozený, není co uhrazovat, není nikdo, kdo by s narovnáním vyslovil souhlas a s kým by dohoda ve smyslu narovnání byla uzavřena.*“²⁴² Uvedené jistě platí i pro získání bezdůvodného obohacení. Naproti tomu trestní stíhání lze podmíněně zastavit i v případech, kdy trestným činem nebyla způsobena škoda či nebylo získáno žádné bezdůvodné obohacení.

Právní úprava dvou základních procesních odklonů je naopak shodná v tom, že i rozhodnutí, kterým soud či v přípravném řízení státní zástupce schválili narovnání, může poškozený napadnout stížností (§ 309 odst. 2 TrŘ). Zde se však můžeme ptát po samotné vhodnosti či účelnosti právní úpravy u narovnání, jež umožňuje poškozenému

---

²³⁹ Srovnání viz SOTOLÁŘ, Alexander; SOVÁK, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Vladimír et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001, s. 464.

²⁴⁰ Uvedené stanovisko lze opřít i o důvodovou zprávu k novele trestního řádu, která uvádí, že rozšířením předmětu adhezního řízení došlo k posílení procesních práv těch poškozených, kterým byla trestným činem způsobena nemajetková újma či na jejichž úkor se pachatel bezdůvodně obohatil, což se však netýká možné náhrady nemajetkové újmy u podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení návrhu na potrestání. Srovnání viz důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění trestní řád, později přijatý pod č. 181/2011 Sb. ze dne 12. ledna 2011 [cit. 14. 4. 2012]. Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>. Opačný názor zastává učebnice trestního práva procesního. Podrobněji viz JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 718 a 719.

²⁴¹ Ve své rozhodovací praxi tento závěr učinil i Nejvyšší soud ČR. Podrobněji viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. září 2008 sp. zn. 11 Tdo 1202/2008 [cit. 10. 4. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/0D72DE911FCB6192C1257983005BA9D8?openDocument&Highlight=0.

²⁴² NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*. 2007, ročník 146, č. 10, s. 1099.

podat proti usnesení o schválení narovnání stížnost a to i přesto, že bez jeho předešlého souhlasu není vůbec možné narovnání schválit.²⁴³

Z ustanovení § 310a TrŘ pak vyplývá, že s právními nástupci poškozeného (například dědici) není možné o narovnání jednat, neboť trestní řád práva poškozeného zakotvená v § 309 a § 311 TrŘ nepřiznává těm, na které pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení.

Při bližším srovnání²⁴⁴ obou institutů můžeme dospět k závěru, že podmínky pro využití procesního odklonu narovnání jsou nastaveny přísněji, což je odůvodnitelné již tím, že rozhodnutím o něm dochází k zastavení trestního stíhání a tím, že pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání vytváří překážku rei iudicatae ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1 písm. g) TrŘ. Narovnání může být pro obviněného přínosnější, zejména má-li prostředky k úhradě škody či újmy, kterou poškozenému trestným činem způsobil, a to proto, že pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání je konečným rozhodnutím ve věci.²⁴⁵

Současná právní úprava institutu narovnání má obdobně jako úprava podmíněného zastavení trestního stíhání přispět k urovnání vztahu mezi obviněným a poškozeným. Z rozhodovací praxe a aplikace těchto dvou základních procesních odklonů ze strany našich soudů a státních zástupců však dovodíme daleko větší četnost vyřizování trestních věcí podmíněným zastavením trestního stíhání.²⁴⁶ Naopak narovnání, byť zaručuje poškozenému silnější postavení, je, jak vyplývá ze zmiňované statistické ročenky, ke škodě věci schvalováno, nebojím se říct, v ojedinělých případech. Můžeme se jistě ptát po příčinách skromného využívání či spíše nevyužívání

²⁴³ Obdobně HRNČIŘÍK, Tomáš. Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. 2006 [cit. 7. 4. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napatat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx.

²⁴⁴ K podrobnějšímu srovnání obou institutů i co do účinků s nimi spjatých viz SOTOLÁŘ, Alexander; SOVÁK, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Vladimír et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001, s. 470-476.

²⁴⁵ Naopak u podmíněného zastavení trestního stíhání nastávají zmíněné účinky až později po uplynutí zkušební doby, konkrétně právní mocí rozhodnutí o tom, že se obviněný osvědčil nebo uplynutím zákonem stanovené lhůty (§ 308 odst. 3 TrŘ).

²⁴⁶ Například v roce 2010 bylo v rámci celé České republiky vyřízeno podmíněným zastavením trestního stíhání 1624 trestních věcí, naopak narovnání bylo užito pouze v 79 případech. Pokud pod pojem procesní odklon řadíme i trestní příkaz, je zajímavé uvést, že právě ten byl nejčastěji využívaným odklonem pro řešení trestní věci, neboť byl v roce 2010 vydán dokonce v 50 282 případech. Podrobněji k četnosti využívání procesních odklonů viz Statistická ročenka za rok 2010. První část. Statistický přehled soudních agend. Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2010, s. 123-131 [cit. 6. 4. 2012]. Dostupná z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>.

institutu narovnání. Předně je ze strany státních zástupců namítána komplikovanost užití toho procesního odklonu a to jak po stránce technické tak administrativní, dále také časová náročnost,²⁴⁷ neboť jeho užití vyžaduje individuálnější přístup k obviněnému. Navíc praxe poukazuje na skutečnost, že institutu narovnání je možno využít v takových případech, kdy lze trestní stíhání podmíněně zastavit, což státní zástupci preferují. Není možné opomíjet ani faktor vyšší finanční náročnosti institutu narovnání pro obviněného. Trestní věc je možno vyřešit skrze narovnání za prvé jen tehdy, pokud je škoda či újma nahrazena, za druhé musí obviněný složit určitou peněžní částku k obecně prospěšným účelům. Do budoucna by tedy bylo nejvhodnější přehodnotit a pozměnit právní úpravu u narovnání tak, aby jej bylo možné využívat častěji, což je jistě i v zájmu poškozených, kterým zaručuje náhradu škody či vzniklé újmy v plné výši. Samozřejmě jsem si plně vědoma toho, že pro zákonodárce jde o úkol nelehký. Namísto skládání peněžní částky k obecně prospěšným účelům by například mohl trestní řád připustit odčinění újmy vykonáním určitých prací ve prospěch obecně prospěšných institucí.

4. 3. 3 Účast poškozeného při rozhodování o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání

Právní úprava podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je v trestním řádu zakotvena v ustanovení § 179g a § 179h v rámci tzv. zkráceného přípravného řízení a v mnohém se podobá právní úpravě podmíněného zastavení trestního stíhání,²⁴⁸ o které je pojednáno výše, proto se o postavení poškozeného při aplikaci tohoto dalšího procesního odklonu zmíním jen ve stručnosti.

Ustanovení trestního řádu týkající se podmíněného odložení podání návrhu na potrestání prošla v nedávné době změnou provedenou zákonem č. 459/2011 Sb., jejímž cílem bylo sblížit, respektive sjednotit právní úpravy obou zmíněných procesních odklonů ve vztahu k institutu náhrady škody. Před nabytím účinnosti této novely

---

²⁴⁷ Převzato ze zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2002, na kterou v hledání příčin neuzívání institutu v podstatě odkázala zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2010 [cit. 7. 4. 2012]. Obě dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750>.

²⁴⁸ Například v tom, že shodně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání je i u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání vyžadován souhlas podezřelého s tímto alternativním řešením trestní věci (srov. § 179g odst. 1 písm. d) TrŘ).

trestního řádu nebylo možné ve zkráceném přípravném řízení při uplatnění podmíněného odložení podání návrhu na potrestání s poškozeným namísto náhrady škody pouze uzavřít dohodu či učinit jiná potřebná opatření k její náhradě. Neodůvodnitelný rozdíl v předpokladech aplikace mezi oběma odklony tak ve svých důsledcích přispěl k nerovnému postavení pachatelů trestných činů ve stádiu zkráceného přípravného řízení, kde byly podmínky pro jeho uplatnění přísnější, a standardního trestního stíhání.²⁴⁹ Zmiňovaná novelizace trestního řádu tento nedostatek odstranila a podmínky pro uplatnění podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a podmíněného zastavení trestního stíhání skutečně sjednotila.

Jde-li o poškozeného, přiznává mu trestní řád oprávnění napadnout stížností nejen rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání (§ 179g odst. 5 TrŘ), ale také rozhodnutí o tom, že se podezřelý v průběhu zkušební doby osvědčil (§ 179h odst. 4 TrŘ), což označuje Komentář k trestnímu řádu²⁵⁰ za pojistku a možnost, jak se domoci konání řádného procesu.

4. 3. 4 Role poškozeného při rozhodování o odstoupení od trestního stíhání

Čtvrtý a prozatím poslední procesní odklon, který je našemu právnímu řádu vlastní, jak jsem již výše naznačila, upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže a jako takový má místo pouze v trestních věcech mladistvých. S odstoupením od trestního stíhání je spjata řada specifík. Zvláštním je již to, že na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, kde trestní řád upřednostňuje zájem poškozeného před trestním stíháním obviněného, vystupuje u odstoupení od trestního stíhání do popředí nedostatek veřejného zájmu na dalším trestním stíhání mladistvého a prevence před pácháním dalších provinění (srov. § 70 odst. 1 ZSVM).²⁵¹ Zvláštní povinnosti orgánů činných v trestním řízení, které mají ve vztahu k poškozenému, stanoví zákon v § 45 ZSVM. Jednou z nich je i povinnost přihlížet k oprávněným zájmům poškozeného a tuto je samozřejmě nutno plnit i při aplikaci některého z procesních odklonů, kterých může být

---

²⁴⁹ Z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona později přijatého pod č. 459/2011 Sb. [cit. 13. 4. 2012]. Dostupná z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CT1=0>.

²⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1485.

²⁵¹ RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 588.

v řízení s mladistvým užito (§ 69 ZSVM). Zároveň mají státní zástupce a soudce v témže ustanovení uloženo posuzovat vhodnost a účelnost některého ze zvláštních způsobů řízení.

Předpoklady uplatnění procesního odklonu, jímž je od trestního stíhání odstoupeno, vyjmenovává ustanovení § 70 ZSVM. Část podmínek stanoví zákon taxativně, u jiných zvolil pouze demonstrativní výčet,²⁵² kterým uvádí případy, kdy se užití této alternativy standardního trestního řízení jeví jako vhodné. Demonstrativním kritériem je v ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM také to, že byla úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním mladistvého či bylo úplně nebo částečně vráceno bezdůvodné obohacení a zároveň s takovým odškodněním, respektive s vrácením bezdůvodného obohacení poškozený souhlasí. Z dikce citovaného ustanovení tedy vyplývá, že pro to, aby mohlo dojít k odstoupení od trestního stíhání, není nezbytné nejprve uhradit způsobenou škodu v plné výši či úplně vrátit bezdůvodné obohacení. Mladistvý by se však měl alespoň nějakým způsobem přičinit o odstranění škodlivých následků, které proviněním způsobil. Tomuto závěru samozřejmě neodpovídá úplná pasivita a spoléhání na to, že škodu uhradí poškozenému například zákonný zástupce mladistvého. K tomu A. Sotolář uvádí: „*Snaha mladistvého a její konkrétní projevy by ovšem měly být takové povahy, aby jí sledovaný cíl byl reálně dosažitelný a aby k jejímu naplnění již byly podniknuty určité kroky. Jde o to, aby mladistvý učinil to, co je v jeho silách a aby se zavázal ke splnění toho, co bude v budoucnu schopen učinit.*“²⁵³ Minimálně přichází do úvahy omluva poškozenému za způsobenou újmu, není-li aktuálně v silách mladistvého nahradit způsobenou škodu, možné je též opravení poškozené věci nebo vykonání prací pro poškozeného.

Poškozený sice může dle ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM se způsobem odškodnění vyslovit souhlas, na druhou stranu ale není kladné vyjádření poškozeného bezpodmínečným předpokladem pro samotné rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání. Jinak řečeno, lze i přes nesouhlas poškozeného od trestního stíhání odstoupit. Orgány činné v trestním řízení by však měly věnovat důvodům negativního postoje poškozeného náležitou pozornost, neboť mohou mít svůj původ v tom, že mladistvý

---

²⁵² Podrobněji k ozřejmení jednotlivých předpokladů FENYK, Jaroslav. Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb. *Státní zastupitelství*. 2004, ročník 2, č. 2-3, s. 2-7.

²⁵³ SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, ročník 3, č. 6, s. 173.

skutečně nedodržel požadavky uvedené v ustanovení § 68 ZSVM, zejména jde-li o jeho přičinění se k odstranění škodlivých následků. V takovém případě by soud ani státní zástupce nemohl od trestního stíhání odstoupit.

Právní úpravu, která umožňuje napadnout usnesení o odstoupení od trestního stíhání stížností, považuji ve vztahu k poškozenému za poněkud problematickou. Na první pohled by se mohlo zdát, že tímto oprávněním není poškozený nadán, neboť obecné ustanovení § 70 odst. 4 ZSVM výslovně neuvádí, že by mohl proti usnesení stížnost uplatnit. V tomto ustanovení totiž zákon o soudnictví ve věcech mládeže pouze stanoví, že se poškozený o odstoupení od trestního stíhání vyrozumí. Obecně právo stížnosti náleží i kategorii osob, kterých se usnesení přímo dotýká, mezi ně však poškozený řazen nebývá.²⁵⁴ Zároveň ale není možné zapomínat na zvláštní ustanovení zákona pro rozhodování o odstoupení od trestního stíhání před soudem pro mládež. Konkrétně se jedná o úpravu rozhodnutí soudu po předběžném projednání obžaloby, v hlavním líčení a mimo něj. Pokud soud skutečně od trestního stíhání odstoupí, tak ve všech zmíněných případech smí tato rozhodnutí poškozený napadnout stížností (srovnání v § 62 odst. 3, § 65 odst. 3, § 66 odst. 2 ZSVM). Ve stádiu řízení před soudem pro mládež tedy nepostačí poškozeného o odstoupení od trestního stíhání pouze vyrozumět, ale je nutné mu předmětné usnesení doručit.²⁵⁵ Právní úprava, která ve fázi přípravného řízení poškozeného vylučuje z možnosti podat opravný prostředek proti usnesení státního zástupce o odstoupení od trestního stíhání, se mi jeví jako nelogická a nevhodná. Ve svém důsledku u tohoto procesního odklonu zákonodárce zavádí nežádoucí a neopodstatněný rozdíl oproti úpravě podmíněného zastavení trestního stíhání či narovnání, které mohou být pro řešení trestní věci mladistvého také využity (srov. § 69 ZSVM) a u kterých je právo poškozeného napadnout rozhodnutí o nich stížností zachováno i v přípravném řízení (srov. § 307 a § 309 TrŘ).

Jestliže je od trestního stíhání mladistvého odstoupeno, trestní věc je definitivně skončena, neboť součástí rozhodnutí je též výrok o zastavení trestní stíhání (§ 70 odst. 2 ZSVM). Takové rozhodnutí, nabude-li právní moci, zakládá překážku rei iudicatae. Co

---

²⁵⁴ Viz ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; SOTOLÁŘ, Alexander et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 598.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 598.

do způsobených účinků se tak rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání zásadně liší od podmíněného zastavení trestního stíhání,²⁵⁶ které zmíněnou překážku nezakládá.

4. 3. 5 Nový institut dohody o vině a trestu z pohledu poškozeného

O zavedení nového procesního odklonu dohody o vině a trestu do českého právního řádu se mluví již několik let, během kterým také došlo ke zpracování hned několika návrhů. Původním záměrem bylo přijetí této alternativy standardního trestního řízení až v rámci rekonstrukce trestního řádu, od čehož bylo nakonec upuštěno.²⁵⁷ K ukotvení institutu byla tedy zvolena cesta změny účinného trestního řádu. V březnu letošního roku byl vládní návrh zákona, kterým se má měnit trestní řád a zavést institut dohody o vině a trestu, přijat Poslaneckou sněmovnou. Senát jej schválil následně dne 26. dubna 2012 ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou, prezident podepsal 17. května 2012. Zákon, kterým se v tomto ohledu mění trestní řád, byl již vyhlášen ve Sbírce zákonů České republiky a jeho účinnost je tak stanovena k 1. září 2012.²⁵⁸

Podstatou nového institutu bude sjednání dohody o vině a trestu v přípravném řízení mezi státním zástupcem a obviněným, kterou bude následně schvalovat soud. Ráda bych se však alespoň ve stručnosti zaměřila na postavení poškozeného při sjednávání této dohody. Tak předně má mít nová právní úprava dopad na výčet procesních práv poškozeného v ustanovení § 43 TrŘ. Toto ustanovení má být doplněno nejen o oprávnění poškozeného zúčastnit se veřejného zasedání o schválení dohody o vině a trestu ale i samotného sjednávání této dohody. Poškozený bude muset své nároky vůči obviněnému uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě. Zvláštní povinností, kterou má být při aplikaci ustanovení o tomto procesním odklonu státní zástupce vázán, je povinnost dbát o zájmy poškozeného a zjišťovat jeho postoj k věci. Pokud nebude mít poškozený zájem být přítomen sjednávání dohody o vině a trestu, nebude to na

---

²⁵⁶ Podmíněné zastavení trestního stíhání je z hlediska své dočasnosti rozhodnutím sui generis. Bývá řazeno ke kategorii tzv. mezitímních rozhodnutí. Viz ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2318 a 2319.

²⁵⁷ K rekapitulaci návrhů na znění tohoto institutu v jednotlivých verzích věcného záměru nového trestního řádu podrobněji viz HORKÁ, Kateřina. Věcný záměr nového trestního řádu – odklony a dohodovací řízení. *Státní zastupitelství.* 2011, ročník 9, č. 3, s. 5-13.

²⁵⁸ Částka 67, rozeslána dne 12. června 2012. Konkrétně se jedná o zákon č. 193/2012 Sb. [cit. 13. 6. 2012]. Dostupný z WWW: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/12-193.htm>.

překážku přiznání jeho včas a řádně uplatněnému nároku, neboť poté bude povinností státního zástupce dbát o vypořádání nároku poškozeného. Touto právní úpravou tak bude na jedné straně umožněno poškozenému dosáhnout plného odškodnění a na druhou stranu se vyhnout nepříjemnému setkání s obviněným, což lze jistě považovat za přínosné. V případě, že nedojde ke shodě na výši uplatněných nároků mezi obviněným a poškozeným, bude možné, aby o nich rozhodl soud.

Po dlouhá léta se v odborné literatuře vedou diskuze o vhodnosti zakotvení dohody o vině a trestu do našeho právního řádu s ohledem na skutečnost, že se jedná o institut, který je vlastní anglosaské právní oblasti. Jako ostatně většina změn trestního řádu, má i tato své odpůrce a příznivce.²⁵⁹ Pokud budou při aplikaci nového odklonu brány zájmy poškozeného plně v potaz a přispěje se jím ke snadnějšímu uspokojení jeho nároků, nemám proti institutu dohody o vině a trestu, jde-li o poškozeného, vážnějších výhrad. Jaká však bude realita při aplikaci tohoto procesního odklonu v praxi, ukáže samozřejmě až čas.

4. 4 Postavení poškozeného v řízení o opravných prostředcích

O opravných prostředcích poškozeného proti rozhodnutím policejního orgánu či státního zástupce v rámci přípravného řízení bylo pojednáno výše. Trestní řád však poškozenému přiznává oprávnění napadat opravnými prostředky i taková rozhodnutí, která byla učiněna až v řízení před soudem, nutno však dodat, že pouze v omezené podobě.

4. 4. 1 Opravné prostředky směřující proti usnesení soudu po předběžném projednání obžaloby

Poté, co proběhne předběžné projednání obžaloby, může soud učinit některé z rozhodnutí, jež mu nabízí trestní řád v ustanovení § 188 až § 192. Soud tak může mmj. rozhodnout usnesením o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního

---

²⁵⁹ K jednotlivým názorovým proudům podrobněji VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2009, ročník 14, č. 11, s. 5-13.

stíhání či o jeho přerušení. Zajímavá je zde skutečnost, že poškozený tato usnesení soudu nemůže na rozdíl od přípravného řízení napadnout stížností. Oprávnění podat stížnost totiž trestní řád v ustanovení § 188 odst. 3 přiznává, vyjma přerušení trestního stíhání, kde se institut stížnosti neuplatní vůbec, pouze státnímu zástupci a obviněnému. Souhlasím zde s názorem T. Hrnčířika,²⁶⁰ že taková právní úprava vede k evidentnímu oslabení pozice poškozeného v řízení před soudem v porovnání s řízením přípravným. Zároveň ale považuji za nutné tento rozdíl chápat ve světle pozměněné role státního zástupce v řízení před soudem, ve kterém již nezaujímá pozici tzv. pána sporu (*dominus litis*) jako v přípravném řízení. Proces je veden soudem a státní zástupce je ten, který stojí proti obviněnému, čímž lze odůvodnit jeho širší oprávnění napadat usnesení soudu stížností než je tomu u poškozeného. Státní zástupce se tak z rozhodujícího orgánu přípravného řízení stává v řízení před soudem stranou dle ustanovení § 12 odst. 6 TrŘ.²⁶¹

Poškozenému ve fázi předběžného projednání obžaloby, respektive po ní náleží právo podat stížnost jen tehdy, pokud dojde k rozhodnutí soudu o procesním odklonu, konkrétně o podmíněném zastavení trestního stíhání či o schválení narovnání (srov. § 188 odst. 3 TrŘ).²⁶²

4. 4. 2 Opravné prostředky směřující proti usnesením soudu učiněným v hlavním líčení a mimo něj

Poté, co proběhne fáze předběžného projednání obžaloby a nedojde-li například k vrácení věci státnímu zástupci k došetření ve smyslu § 191 TrŘ, předseda senátu nařídí ve věci hlavní líčení. V něm smí soud učinit shodná rozhodnutí právě jako ve fázi předběžného projednání obžaloby a to dle ustanovení § 222 až § 224, kterými trestní řád

---

²⁶⁰ HRNČIŘÍK, Tomáš. Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. 2006 [cit. 2. 4. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opraveni-poskozeneho-napatat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx.

²⁶¹ Podrobněji k podstatě, účelu řízení před soudem a postavení státního zástupce v něm MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 643 a násl.

²⁶² Obdobně poškozenému náleží oprávnění napadnout tato rozhodnutí soudu stížností, učiní-li je soud v hlavním líčení podle § 223a odst. 2 TrŘ, mimo hlavní líčení podle § 231 odst. 3 TrŘ či jedná-li se o rozhodnutí samosoudce podle ustanovení § 314c odst. 4 TrŘ. Dále se již tomuto oprávnění nevěnuji.

odkazuje na úpravu předpokladů pro rozhodování státního zástupce ve fázi přípravného řízení, jež musí splněny i pro rozhodování v hlavním líčení. Je samozřejmé, že soud rozhodne některým z předpokládaných usnesení jen tehdy, pokud nejsou splněny podmínky pro vynesení rozsudku. Konkrétně přichází do úvahy možné usnesení o postoupení věci, zastavení trestního stíhání či jeho přerušeni. Shodně jako v předešlé fázi řízení před soudem, smí tato rozhodnutí soudu napadat stížností pouze státní zástupce.²⁶³

Trestní řád dále počítá s variantou, kdy soud vynese některé ze zmiňovaných usnesení v neveřejném zasedání mimo hlavní líčení. Tato právní úprava umožňuje soudu uzavřít řízení dočasně (u přerušeni trestního stíhání) nebo definitivně (například u zastavení trestního stíhání) mimo hlavní líčení v situacích, kdy je zřejmé, že by takové usnesení jistě vydal i v hlavním líčení bez ohledu na jeho výsledky.²⁶⁴ Ani zde nedává trestní řád poškozenému možnost podat proti uvedeným usnesením stížnost. Toto oprávnění poškozenému nenáleží ani při použití obecných ustanovení o stížnosti a osobách k ní oprávněných v § 141 a 142 TrŘ, k čemuž se vyjádřil i Nejvyšší soud ve stanovisku uveřejněném pod č. R 24/1973 Sb. rozh. tr. Trestní řád totiž v ustanovení § 142 odst. 1 mezi ke stížnosti oprávněné osoby řadí obecně jednak tu, které se usnesení přímo dotýká a jednak tu, která k usnesení dala podnět svým návrhem, k němuž ji zákon opravňuje. O poškozeném se na tomto místě zákon výslovně nezmiňuje, i přesto se v minulosti vyskytla otázka, zda jej nelze podřadit pod některou z uvedených kategorií. Tento závěr však Nejvyšší soud ve svém stanovisku odmítl s ohledem na to, že v trestním řízení se poškozeného předně přímo dotýká rozhodnutí o jeho nároku na náhradu škody, o němž se však rozhoduje rozsudkem. I proto tedy Nejvyšší soud uvedl: *„Poněvadž se usnesením o zastavení trestního stíhání přímo o nároku poškozeného na náhradu škody způsobené mu trestný činem nerozhoduje, nelze usnesení o zastavení trestního stíhání považovat za usnesení, které se poškozeného přímo dotýká... a ani za usnesení, k němuž dal poškozený podnět svým návrhem, k němuž jej zákon opravňuje. Co platí o stížnosti poškozeného proti usnesení o zastavení trestního stíhání, platí*

---

²⁶³ Obdobnou právní úpravu zákonodárce zvolil i při rozhodování samosoudce v ustanovení § 314c TrŘ.

²⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1881 a 1882.

obdobně i o stížnosti poškozeného proti usnesení o postoupení věci (§ 171, § 188 odst. 1. písm. b), c), § 222, § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř.).²⁶⁵

4. 4. 3 Oprávnění poškozeného podávat odvolání proti rozsudku a odpor proti trestnímu příkazu

Odvoláním trestní řád rozumí řádný opravný prostředek, který směřuje proti nepravomocnému rozsudku soudu prvního stupně. Zákonou procesní úpravou jsou pro uplatnění tzv. odvolacího práva poškozeného stanoveny určité limity. Trestní řád sice mezi osoby oprávněné k podání tohoto opravného prostředku v ustanovení § 246 odst. 1 pod písmenem d) řadí též poškozeného. Je však třeba upozornit na skutečnost, že toto právo je přiznáno pouze subjektům adhezního řízení. Jinak řečeno slovy zákona jen poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Právo podat odvolání tedy náleží pouze kategorii poškozených ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ, kteří řádně a včas uplatnili své nároky. Trestní řád v žádném ustanovení nerozšiřuje okruh oprávněných osob, které by mohly podat odvolání ve prospěch poškozeného, pokud tak neučiní sám, obdobně jako u odvolání učiněného ve prospěch obžalovaného dle § 247 odst. 2 TrŘ. Příbuzný poškozeného, například manželka, by mohl odvolání podat pouze jménem poškozeného, pokud by byl jeho zmocněncem.²⁶⁶ Zmocněnec poškozeného je totiž dle ustanovení § 51 TrŘ mmj. oprávněn podávat za poškozeného opravné prostředky.

Další limit v uplatnění odvolacího práva poškozeného je dán tím, že poškozený může odvoláním napadat pouze nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Ve spojení s ustanovením § 246 odst. 2 TrŘ je možné rozsudek napadnout také proto, že zmiňovaný výrok učiněn nebyl, popřípadě pro porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku, pokud

---

²⁶⁵ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. září 1972 č. Tpj 48/72, publikované též pod č. R 24/1973. In *Sbírka soudních rozhodnutí*. 1973, ročník 25, s. 194 a 195.

²⁶⁶ Tento závěr byl již vysloven v judikatuře Nejvyššího soudu konkrétně v rozhodnutí publikovaném pod č. 60/1981 Sb. rozh. tr. Manželka poškozeného podle něho není osobou oprávněnou podat svým jménem odvolání ve prospěch poškozeného pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo proto, že takový výrok učiněn nebyl. Takové odvolání by mohla podat jen jménem poškozeného jako jeho zmocněnec. Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. března 1981 sp. zn. 5 Tz 6/81. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1981, ročník 33, s. 461.

mohlo způsobit, že je výrok soudu nesprávný nebo že chybí. Pokud poškozený napadá nesprávnost výroku o jeho nároku na náhradu škody podle § 43 odst. 3 TrŘ, může odvoláním napadnout i takový výrok, jenž byl učiněn podle § 229 odst. 1, popřípadě odst. 2 TrŘ a kterým byl s celým svým nárokem či s jeho zbytkem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních či před jiným například správním orgánem.²⁶⁷ K oprávnění poškozeného podat odvolání a otázkám s ním spjatým existuje poměrně bohatá judikatura našich vyšších soudů.²⁶⁸ Nejvyšší soud ve své rozhodovací činnosti řešil mmj. i otázku, jak by měl soud naložit s odvoláním poškozeného, kterým napadá výroky rozsudku soudu prvního stupně, které podle zákona napadnout nemůže. Ze stanoviska Nejvyššího soudu uveřejněného pod č. 1/1982 Sb.rozh.tr.²⁶⁹ vyplývá, že v tomto případě je nutné rozlišovat dvě situace. Pokud odvolání poškozeného směřuje výlučně proti těm výrokům rozsudku, které napadnout podle trestního řádu nemůže, je třeba jej zamítnout podle § 253 odst. 1 TrŘ. Pokud je však z obsahu odvolání možné dovodit (§ 59 odst. 1 TrŘ), že jím poškozený napadá také výrok o náhradě škody či to, že takový výrok učiněn nebyl, popřípadě porušení ustanovení o řízení, které rozsudku předcházelo, odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně podle § 254 odst. 1 TrŘ ohledně výroku o náhradě škody přezkoumá.

O odvolání rozhoduje odvolací soud ve veřejném zasedání (§ 263 odst. 1 TrŘ). Pokud trestní řád u procesní úpravy řízení o odvolání nestanoví něco zvláštního, platí pro přípravu a průběh veřejného zasedání obecná ustanovení hlavy čtrnácté části třetí trestního řádu. V případě, že poškozený podal proti rozsudku soudu prvního stupně odvolání²⁷⁰ nebo může být rozhodnutím odvolacího soudu přímo dotčen ve svém nároku na náhradu škody, vyrozumí jej odvolací soud o konání veřejného zasedání. Procesní úprava mu přiznává alespoň pětidenní lhůtu k přípravě, tato by mohla být zkrácena jen se souhlasem poškozeného (§ 233 odst. 2 TrŘ). Veřejného zasedání konaného o odvolání se může zúčastnit i ten poškozený, který odvolání nepodal či mu odvolací právo proti rozsudku nepřísluší, neboť nemůže uplatňovat nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení. Tito

---

²⁶⁷ Obdobně JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 855.

²⁶⁸ Přehled nejvýznamnějších judikátů týkajících se odvolacího práva poškozeného viz ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1938-1940.

²⁶⁹ Podrobněji viz stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. června 1981 č. St 1/1980, publikované též pod č. 1/1982 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1982, ročník 34, s. 3-14.

²⁷⁰ Ve smyslu § 233 odst. 1 TrŘ jde tedy o osobu, která dala svým návrhem k veřejnému zasedání podnět.

poškození se o veřejném zasedání vyrozumí nejméně tři dny předem. Účast poškozeného na veřejném zasedání není samozřejmě vyloučena ani tehdy, pokud nebyl s uplatňovaným nárokem na náhradu škody k trestnímu řízení připuštěn, nemá tedy postavení subjektu adhezního řízení, přesto mu však postavení poškozeného náleží dle § 43 odst. 1 TrŘ.²⁷¹ Jde-li o práva poškozeného při veřejném zasedání o odvolání, tak platí, že pokud podal odvolání, smí jednak ústně přednést svůj návrh (§ 235 odst. 1 TrŘ), jednak má právo na udělení slova ke konečnému návrhu (§ 235 odst. 3 TrŘ).

Rozhodování soudu druhé instance o odvolání je svázáno několika zásadami. Jednou z nich je i zásada reformationis in peius (respektive její zákaz), která se dotýká rozhodnutí odvolacího soudu co do změny dosavadního rozhodnutí soudu prvního stupně v neprospěch toho, kdo se proti němu odvolal. V našem trestním řízení je změna napadeného rozsudku k horšímu pro obžalovaného zakázána v ustanovení § 259 odst. 4 TrŘ. Z uvedeného pravidla však právní úprava připouští dvě výjimky. Jednou z nich je možnost měnit napadený rozsudek ve výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení a to na základě odvolání poškozeného, který zmíněné nároky uplatnil již dříve v přípravném řízení či před soudem prvního stupně (§ 259 odst. 4 TrŘ věta za středníkem).²⁷²

Zásada reformace in peius, respektive její zákaz může být v různých trestních řádech uplatňována v různém rozsahu a vůči různému okruhu osob. Našemu trestnímu řádu je však vlastní její zákaz toliko ve vztahu k osobě obžalovaného. V postavení k námětům de lege ferenda na rozšiřování zákazu změny k horšímu i ve vztahu k poškozenému jsem za jedno s názorem vysloveným v článku P. Langer, ²⁷³ který je odmítá s poukazem na to, že takové rozšíření neumožňuje samotné postavení poškozeného jako protistrany k obviněnému. Zájmy obviněného mají mít v takových situacích přednost před zájmy poškozeného.

V odborné literatuře lze také objevit náměty de lege ferenda vyslovené již v nikoli nedávné minulosti, které se přimlouvají za rozšíření odvolacího práva poškozeného. Poškozený by dle nich měl mít možnost odvolání podávat nejen proti

---

²⁷¹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1894 a 2049.

²⁷² Druhou výjimkou je změna napadeného rozsudku k horšímu pro obžalovaného, pokud bylo podáno pouze nebo také odvolání státního zástupce směřující v neprospěch obžalovaného.

²⁷³ LANGER, Petr. Uplatnění zákazu reformationis in peius v odvolacím řízení. *Trestněprávní revue.* 2006, ročník 5, č. 11, s. 317.

výroku o náhradě škody ale i proti stěžejním výrokům celého rozsudku, tedy výrokům o vině a o trestu.²⁷⁴ Argumentace ve prospěch takového posílení procesních práv poškozeného staví na úzkém vztahu ne-li propojení obou výroků. Někteří autoři dokonce volají pro rozšíření odvolacího práva co se týče okruhu oprávněných osob a to i na osoby poškozenému blízké.²⁷⁵

Trestní příkaz je dalším ze základních druhů rozhodnutí. Rozhoduje se jím ve věci samé a to o vině, trestu i o náhradě škody. S tímto typem rozhodnutí jsou spjata určitá specifika, která se pokusím vystihnout v následujícím textu.

Obsahové náležitosti trestního příkazu stanoví trestní řád v ustanovení § 314f, mezi nimiž je v odst. 1 pod písmenem e) uveden i výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Základním předpokladem pro to, aby se takový výrok v trestním příkazu objevil, je řádné uplatnění zmiňovaného nároku. Řádným opravným prostředkem, kterým lze docílit zrušení trestního příkazu a nařízení hlavního líčení ve věci, je odpor. Ačkoliv se trestní příkaz doručuje i poškozenému, uplatnil-li nárok specifikovaný v § 43 odst. 3 TrŘ (§ 314f odst. 2 TrŘ), opravným prostředkem jej napadnout nemůže. Trestní řád poškozeného neuvádí ve výčtu osob oprávněných k podání odporu (a contrario § 314g odst. 1 TrŘ), což osobně považuji za jeden z nejkřiklavějších nedostatků současné právní úpravy, jde-li o rozsah procesních práv poškozeného. Poškozený, který uplatnil řádně nárok na náhradu škody, za současné právní situace nemá možnost se v trestním řízení účinně bránit situacím, kdy by například samosoudce zcela opomenul učinit výrok o náhradě škody či pokud by tento byl vadný.²⁷⁶ Jak výstižně podotkl T. Hrnčířík,²⁷⁷ bezmocnému poškozenému nezbývá nic jiného než doufat, že odpor uplatní státní zástupce, kterého

---

²⁷⁴ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 175.

²⁷⁵ KUČHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In Kalvodová Věra (ed.). *Rekodifikace trestního práva procesního*. Brno: MU, 2001, s. 94.

²⁷⁶ Poměrně ostrou kritiku zmiňovanému nedostatku uštědřil J. Jelínek, který považoval takový právní stav za neuspokojivý, neboť v sobě nesl a do současné doby i nese nerovnost postavení procesních stran. Nedokonalost právní úpravy potrhuje i fakt, že trestní příkaz může odporem napadnout nejen obviněný ale dokonce i osoby, které jsou oprávněny v jeho prospěch podat odvolání, což ve vztahu k poškozenému trestní řád nepřipouští. Blíže JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, ročník 36, č. 2, s. 115.

²⁷⁷ HRNČIŘÍK, Tomáš. Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. 2006 [cit. 4. 4. 2012]. Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx.

může poškozený na nedostatky trestního příkazu pouze upozornit. Zároveň však nesouhlasím s autorem v obraně současné právní úpravy, kdy se mu jeví s ohledem na specifický charakter odporu jako zjevně neúčelné to, aby soud po zrušení trestního příkazu nařizoval hlavní líčení jen kvůli opravě výroku o náhradě škody. Budoucí právní úprava by mohla připustit, ostatně jak již navrhl J. Jelínek,²⁷⁸ aby podáním odporu poškozeným došlo pouze ke zrušení jím napadeného výroku o náhradě škody. Samosoudce by mohl ve věci rozhodnout sám nebo poškozeného odkázat na řízení občanskoprávní či před jiným příslušným orgánem (obdobně jako tomu je v ustanovení § 265 TrŘ).

Závěrem dodávám, že jako jeden z možných námětů *de lege ferenda* v posílení procesích práv poškozeného vidím rozšíření okruhu osob oprávněných k podání odporu proti trestnímu příkazu alespoň o kategorii poškozených dle ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ. Dále navrhuji, aby byl trestní příkaz doručován všem poškozeným, neboť ti, kteří nejsou subjekty adhezního řízení, se nemusí dozvědět jak trestní řízení, ve kterém byl trestní příkaz vydán, skončilo.

4. 4. 4 Poškozený a mimořádné opravné prostředky

Trestní řád rozlišuje tři druhy mimořádných opravných prostředků, kterými je možné napadnout již pravomocná rozhodnutí. Jedná se o dovolání, stížnost pro porušení zákona a návrh na povolení obnovy řízení. Poškozený nefiguruje jako osoba oprávněná k podání dovolání (a *contrario* k § 265d TrŘ) ani ke stížnosti pro porušení zákona (a *contrario* § 266 odst. 1 TrŘ). Trestní řád však počítá s určitou „účastí“ poškozeného v řízení o návrhu na povolení obnovy, respektive v řízení po povolení obnovy řízení, byť ani zde jej neřadí k osobám oprávněným k podání návrhu na povolení obnovy řízení.²⁷⁹ Povolení obnovy řízení se může ve smyslu § 278 odst. 1 TrŘ týkat i výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, avšak pouze tehdy, byl-li takový nárok v pravomocném rozsudku či trestním příkazu přiznán. Z dikce a výkladu daného ustanovení tak můžeme dovodit, že institut obnovy

²⁷⁸ JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, ročník 36, č. 2, s. 116.

²⁷⁹ Blíže ŠÁMAL, Pavel. *Opravné prostředky v trestním řízení. Stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 122.

řízení nepřichází do úvahy u výroku, kterým byl poškozený se svým nárokem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních či před jiným příslušným orgánem. Jestliže by došlo k neoprávněnému přiznání náhrady škody, z hlediska obnovy řízení pak lze uvažovat o dvou situacích. Pokud by se ukázalo, že byla náhrada škody neoprávněně přiznána či že byla přiznána ve vyšší míře než měla, návrh na povolení obnovy by mohl být podán ve prospěch obviněného osobou k němu oprávněnou. V opačné situaci by mohl daný návrh podat státní zástupce tentokrát v neprospěch obviněného.²⁸⁰

Trestní řád připouští, aby byla obnova řízení povolena toliko ve výroku o přiznaném nároku poškozeného, po zrušení tohoto výroku má být poškozený odkázán na příslušná řízení (§ 284 odst. 3 TrŘ). Jinou variantou je případ, kdy je zrušen výrok o vině, jenž je s výrokem o náhradě škody provázán, respektive výrok o náhradě škody má v něm svůj podklad (§ 284 odst. 1 TrŘ). Jak uvádí Komentář k trestnímu řádu,²⁸¹ v tomto případě sice soud rozhodující o obnově zruší výrok o náhradě škody, nicméně je v obnoveném řízení o nároku poškozeného znovu rozhodováno.

O podaném návrhu na povolení obnovy řízení se rozhoduje ve veřejném zasedání. Obecně platí, že proti rozhodnutí o návrhu na povolení obnovy řízení je přípustná stížnost. Trestní řád však v ustanovení § 286 odst. 3 TrŘ blíže nespecifikuje okruh ke stížnosti oprávněných osob, i proto se tedy nabízí otázka, zda smí poškozený napadnout citované rozhodnutí stížností a také ta, jak je to vůbec s účastí poškozeného ve veřejném zasedání konaném o návrhu na povolení obnovy. K uvedeným problémům již v minulosti zaujalo stanovisko trestní kolegium Nejvyššího soudu.²⁸² Podle Nejvyššího soudu je třeba poškozeného o veřejném zasedání vyrozumět pouze tehdy, je-li návrh na povolení obnovy řízení podán proto, že vyšly najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly zjednodušeně řečeno odůvodnit jiné rozhodnutí o přiznaném nároku na náhradu škody. V odpovědi na druhou nastíněnou otázku Nejvyšší soud připustil právo poškozeného napadnout usnesení o povolení obnovy řízení stížností, nicméně jen, jedná-li se o povolení obnovy výslovně ve výroku o přiznaném nároku na náhradu škody. Na druhou stranu však nelze opomínat poněkud odlišné názory, které při řešení uvedené otázky vychází z ustanovení § 142 TrŘ a podle

²⁸⁰ Srovnání SOUKUP, Pavel. Poškozený a jeho postavení v trestním řízení obecně a s přihlédnutím k řízením ve věcech podvodného jednání. *Trestní právo*. 2006, ročník 11, č. 9, s. 16.

²⁸¹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2279.

²⁸² Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. ledna 1991 č. j. Tpj 89/90, publikováno též pod č. R 21/1991. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1991, ročník 43, s. 170-173.

kterých je poškozený oprávněn stížnost podat nejen v Nejvyšším soudem vymezeném případě. Pokud totiž dojde k povolení obnovy řízení, soud zruší výkon o vině, trestu či náhradě škody a takové rozhodnutí je rozhodnutím, které se poškozeného bezprostředně dotýká.²⁸³

Z toho, co jsem k oprávnění poškozeného (ne)podávat mimořádné opravné prostředky uvedla výše, jasně vyplývá, že v tomto ohledu jsou jeho procesní práva značně omezena. Můžeme se ptát, jaké důvody vedly zákonodárce k takové právní úpravě. Zde se přikláním k názoru vysloveném v článku P. Soukupa: „*Zákonodárce nejspíše vychází z koncepce, že zasahování do již pravomocného soudního rozhodnutí mimořádným opravným prostředkem musí být podloženo výjimečnými okolnostmi zásadního charakteru týkajícími se spáchaného trestného činu nebo proběhlého trestního řízení, mezi něž rozhodování o nároku na náhradu škody nepatří.*“²⁸⁴

---

²⁸³ K tomu blíže ŠÁMAL, Pavel. *Opravné prostředky v trestním řízení. Stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 140.

²⁸⁴ SOUKUP, Pavel. Poškozený a jeho postavení v trestním řízení obecně a s přihlédnutím k řízením ve věcech podvodného jednání. *Trestní právo*. 2006, ročník 11, č. 9, s. 16.

5. Náměty de lege ferenda

Od nabytí účinnosti trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb.) již uběhla řada let, během kterým byl tento právní předpis nesčetněkrát měněn. I přes výrazné posílení práv poškozeného jako subjektu trestního řízení, ke kterému přispěla svou měrou řada novelizací, na něž jsem upozornila nejen v kapitole 1. ale i na dalších místech své práce, zůstávají v procesní úpravě ve vztahu k poškozenému některé výraznější nedostatky. Osobně jsem toho názoru, že ne každá starší právní úprava, jež byla novelami překonána, byla špatná. Za vhodné proto považuji některé z dříve uplatňovaných institutů použít jako zdroj inspirace pro vylepšení budoucí právní úpravy. Pro účely této závěrečné kapitoly diplomové práce jsem vybrala tři náměty, které by mohly procesní postavení poškozeného v českém trestním řízení do budoucna dále posílit, ve zbytku odkazuji na to, co je uvedeno v předcházejících kapitolách.

Původnímu znění trestního řádu bylo vlastní oprávnění prokurátora navrhnout za poškozeného, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit škodu, která byla poškozenému trestným činem způsobena (podrobněji viz kapitola 1.).²⁸⁵ O tuto možnost prokurátor přišel v rámci změn trestního řádu provedených zákonem č. 178/1990 Sb. Znovuzavedení tohoto oprávnění by dle mého názoru mohlo posílit procesní práva poškozených. Státní zástupce by mohl nárok vznést namísto poškozeného, v jeho prospěch, nikoli však proti jeho vůli. J. Kuchta²⁸⁶ v této souvislosti dokonce uvedl několik situací, za kterých by bylo vznesení nároků státním zástupcem vhodné, mezi nimi například i tu, že by se poškozený o trestním řízení vůbec nedozvěděl, žije v cizině a nemohl by se dostavit k soudu.

Problematické souhlasu poškozeného s trestním stíháním jsem věnovala značnou pozornost, zejména jde-li o její nedostatky. Za současné právní situace je trestní stíhání taxativně vypočtených trestných činů možné zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat jen se souhlasem poškozeného, ovšem pouze v případě, že je mezi poškozeným a podezřelým z trestného činu, respektive obviněným vztah předpokládaný

---

²⁸⁵ Podrobnější výklad k tehdejšímu oprávnění prokurátora viz RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEŽULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 213-217.

²⁸⁶ KUČHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In Kalvodová Věra (ed.). *Rekodifikace trestního práva procesního*. Brno: MU, 2001, s. 95.

v ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ. Zjednodušeně řečeno jde o příbuzenský poměr. Domnívám se, že vhodnější by byla taková právní úprava, která by tento kvalifikovaný vztah mezi dotčenými osobami odstranila a souhlas s trestním stíháním by byl vyžadován od každého poškozeného. Jinou možnou variantou je ukotvení tzv. návrhových deliktů, které by byly svou povahou výjimkou ze zásady oficiality, respektive legality a u kterých by bylo zcela ponecháno na úvaze poškozeného, zda bude pachatel trestně stíhán či nikoli.²⁸⁷ Zákodárce by pak měl pečlivě uvážit výběr trestných činů, kterých by se tento institut týkal. Předně by se mělo jednat o ty trestné činy, které jsou svou povahou méně závažné, typicky některé nedbalostní trestné činy, u kterých veřejný zájem na jejich postihu nepřevyšuje zájmy poškozeného. V případě, že by zákonodárce nepřikročil ani k jedné navrhované úpravě, považuji za žádoucí alespoň přehodnocení výčtu trestných činů v ustanovení § 163 TrŘ a to z důvodů rozebraných v kapitole 3.

Posledním návrhem, jenž si dovoluji vznést, je změna ustanovení § 314g TrŘ. Podle mého názoru by zákonodárce měl rozšířit okruh osob oprávněných podat odpor směřující proti trestnímu příkazu o poškozeného. V této souvislosti jistě vyvstávají pochybnosti o tom, zda by nebyl tento opravný prostředek nadužíván, popřípadě zneužíván poškozenými s ohledem na to, že působí zrušení trestního příkazu bez dalšího. S tímto je spojena i reálná obava o prodloužení celého trestního řízení. Tyto obavy by však neměly převážit nad bezdůvodnou diskriminací poškozeného, kterou nynější úprava působí. Jak uvádí T. Hrnčířík²⁸⁸ poškozenému za současné situace nezbývá než doufat, že trestní příkaz napadne odporem státní zástupce. Nedostatek v právní úpravě je možné legislativně řešit tak, že by bylo poškozenému přiznáno oprávnění podávat odpor alespoň do výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení.²⁸⁹

---

²⁸⁷ K tomuto podrobněji viz JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 111-113.

²⁸⁸ HRNČIŘÍK, Tomáš. Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. 2006 [cit. 10. 4. 2012].

Dostupné z WWW: www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opraveni-poskozeneho-napatat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx.

²⁸⁹ K předpokládaným účinkům, které by takový odpor působil na trestní příkaz a následnému rozhodování ve věci blíže JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, ročník 36, č. 2, s. 116.

Závěr

Občas by se mohlo zdát, že je problematika procesního postavení a rozsahu práv poškozeného v českém trestním řízení stranou zájmu zákonodárce. Naproti tomu odborná literatura, jak jsem se sama mohla přesvědčit, tomuto tématu věnuje zvýšenou pozornost již poměrně dlouhá léta. Při zpracování diplomové práce mi jako výchozí zdroje posloužily tři monografie, které se poškozenému jako významné straně trestního řízení komplexně věnují. Jedná se o díla D. Císařové a J. Čížkové,²⁹⁰ J. Jelínka²⁹¹ a kolektivu autorů M. Růžičky, F. Púryho a J. Zezulové.²⁹²

Svůj hlubší zájem o procesní postavení a ochranu poškozeného jsem nejprve namířila na samotný historický vývoj trestního práva procesního právě ve vztahu k tomuto subjektu trestního řízení. Ačkoliv byly určité instituty v rámci četných novelizací platného trestního řádu ke škodě věci změněny či úplně vypuštěny, považuji za nutné se alespoň k některým z nich vracet při úvahách o vylepšení budoucí právní úpravy.

Páteř druhé kapitoly tvoří vymezení stěžejních pojmů v platné definici poškozeného v § 43 odst. 1 TrŘ. Jelikož trestní řád na definování těchto klíčových právních termínů rezignoval, bylo nutné vycházet z ustálené judikatury českých soudů. Důsledek novelizace trestního řádu provedené zákonem č. 181/2011 Sb. spočívá v rozšíření předmětu adhezního řízení. Změna ustanovení § 43 TrŘ poškozenému umožňuje, aby se v trestním řízení domáhal náhrady nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení. Právní úprava je v tomto ohledu poměrně strohá a proto bude nezbytné při její aplikaci v adhezním řízení vycházet z předpisů práva občanského, obchodního, popřípadě pracovního, zejména však z občanského zákoníku. V průběhu zpracování diplomové práce došlo k přijetí zákona č. 193/2012 Sb., kterým se mění trestní řád. Tato novelizace se mimo jiné dotkne definice pojmu poškozeného zakotvené v ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ k 1. září 2012 a odstraní legislativní nedostatek obsažený v platném znění.

---

²⁹⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Jana. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia, 1982, č. 37, 85 s.

²⁹¹ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, 190 s.

²⁹² RŮŽIČKA, Miroslav; PÚRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 759 s.

Závěr druhé kapitoly jsem vyhradila stručnému rozlišení pojmů poškozený a oběť trestné činnosti a také pohledu na nový komplexní návrh zákona o obětech trestných činů, který se aktuálně v rámci legislativního procesu nachází v Poslanecké sněmovně ČR.

Třetí a čtvrtá kapitola mají na celkovém rozsahu diplomové práce nejvyšší podíl. Třetí část je věnována procesním právům obou kategorií poškozených. Po úvodní klasifikaci těchto práv je zvláštní důraz kladen pouze na vybraná oprávnění. Jmenovitě se jedná o právo na informace o nebezpečném obviněním, nahlížení do spisu a právo na šetrné zacházení a ochranu soukromí. Mým záměrem byl podrobnější rozbor i kritika institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného, s jehož aplikací je dlouhodobě spjata celá řada problémů a názorových střetů, jejichž výkladu jsem věnovala značnou pozornost. Některé specifické otázky jsou řešeny v citované judikatuře našich vyšších soudů. Jde-li o zastupování poškozeného, zajímala jsem se především o situaci, kdy v trestním řízení vystupuje vysoký počet poškozených. Ustanovení § 44 odst. 2 TrŘ nabízí řešení komplikací, které se mohou díky nadměrnému počtu poškozených v řízení objevit, a to cestou rozhodnutí soudu o tom, že tito mohou svá práva nadále uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce. Tento institut se však s ohledem na řadu rozebraných problémů neosvědčil, což vyplývá z aplikační praxe soudů.

Ve čtvrté části jsem se snažila objasnit, jaké je procesní postavení poškozeného v jednotlivých fázích trestního řízení. Mé pozornosti neunikla některá specifika právní úpravy spjatá s četnou aplikací tzv. procesních odklonů. V krátkosti jsem zmínila, jaké bude postavení poškozeného v rámci nového alternativního řešení trestní věci a to dohody o vině a trestu. Za cíl jsem si také dala ozřejmit oprávnění poškozeného týkající se opravných prostředků a to napříč celým trestním řízením.

S ohledem na skutečnost, že jsem se na řadě míst své práce záměrně nevyhýbala kritice právní úpravy a snažila se uvádět možné náměty na její zdokonalení, je poslední část, jež je věnována pouze třem vybraným námětům *de lege ferenda*, v porovnání s ostatními kapitolami poměrně stručná.

Závěrem mi nezbývá než si přát, aby byly některé návrhy na vylepšení procesního postavení poškozeného, pro které jsem se v této práci častokrát vyslovila, zákonodárcem vyslyšeny, ať už v rámci dalších očekávaných změn trestního řádu či při rekodifikaci trestního práva procesního.

Seznam zkratek

ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Sb. rozh. tr.	Judikát uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek-část trestní
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

Odborná literatura:

CÍSAŘOVÁ, Dagmar; ČÍŽKOVÁ, Jana. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae. Iuridica Monographia, 1982, č. 37, 85 s.

GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005, 121 s.

JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, 190 s.

JELÍNEK, Jiří; ŘÍHA, Jiří; SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních*. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2008, 368 s.

JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 816 s.

JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 1280 s.

LÁTAL, Jaroslav. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, sv. 54, 1994, 246 s.

MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel et al. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 1166 s.

RŮŽEK Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, 218 s.

RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 759 s.

SOTOLÁŘ, Alexander; PŮRY, František; ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, 468 s.

SOTOLÁŘ, Alexander; SOVÁK, Zdeněk; KRATOCHVÍL, Vladimír et al. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001, 608 s.

ŠÁMAL, Pavel. *Opravné prostředky v trestním řízení. Stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, 195 s.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 1525 s.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 1518 s.

ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, František; RŮŽIČKA, Miroslav et. al. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 1471 s.

ŠÁMAL, Pavel; HRACHOVEC, Petr; SOVÁK, Zdeněk. *Trestní řízení před soudem prvního stupně*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, 575 s.

ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; SOTOLÁŘ, Alexander et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 988 s.

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan et. al. *Občanské právo hmotné*. 2. díl. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 550 s.

ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník. I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1373 s.

VEDRA, Vladimír. *Práva poškozeného v trestním řízení (základní informace)*. 1. vydání. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007, 18 s.

VOŇKOVÁ, Jiřina; SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: ProFem, 2008, 244 s.

Odborné články:

COUFAL, Petr. K očekávané rekodifikaci trestního řádu. *Trestní právo*. 2010, ročník 15, č. 10, s. 12-17.

CRHA, Lumír. Domácí násilí a vynucené zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním podle § 163a odst. 1 písm. d) trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2004, ročník 2, č. 12, s. 2-7.

CRHA, Lumír. K § 44 odst. 2 tr. ř. (různé výklady, stejné důsledky). *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 12-16.

ČEPLOVÁ, Veronika. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) – nový druh trestu? *Trestněprávní revue*. 2008, ročník 7, č. 4, s. 111-114.

FENYK, Jaroslav. Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb. *Státní zastupitelství*. 2004, ročník 2, č. 2-3, s. 2-7.

FENYK, Jaroslav. Některé úvahy o postižitelnosti „domácího násilí“ z hlediska současného trestního práva i záměrů de lege ferenda. *Právní rozhledy*. 2002, ročník 10, č. 12, s. 630-632.

GLATZOVÁ, Andrea. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2012, ročník 11, č. 1, s. 6-11.

GRUS, Zdeněk. Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2004, ročník 3, č. 7, s. 203-206.

GŘIVNA, Tomáš. Návrh zákona o obětech trestných činů. *Právní rozhledy*. 2012, č. 5, ročník 20, s. II.

GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*. 2005, č. 12, ročník 4, s. 317-322.

HERCZEG, Jiří. Poskytování informací o trestním řízení a ochrana soukromí poškozeného. *Trestní právo*. 2009, ročník 14, č. 10, s. 4-10.

HERCZEG, Jiří. Novela nehubkového zákona: korektiv veřejného zájmu. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 10, s. 285-290.

HORKÁ, Kateřina. Věcný záměr nového trestního řádu – odklony a dohadovací řízení. *Státní zastupitelství*. 2011, ročník 9, č. 3, s. 5-13.

HRNČIŘÍK, Tomáš. Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. 2006.

Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napatat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx.

JELÍNEK, Jiří. K postavení poškozeného v trestním řízení – návrhy de lege ferenda. *Kriminalistika*. 1997, ročník 30, č. 1, s. 26-37.

JELÍNEK, Jiří. Nad jednou aktuální otázkou adhezního řízení. *Právo a zákonnost*. 1991, ročník 39, č. 4, s. 222-227.

JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, ročník 36, č. 2, s. 112-117.

JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*. 2011, ročník 44, č. 4, s. 264-272.

JELÍNEK, Jiří. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu 1993. *Kriminalistika*. 1994, ročník 27, č. 1, s. 46-51.

JELÍNEK, Jiří. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 61-68.

JELÍNEK, Jiří. Poškozený v trestním řízení po novele trestního řádu. *Československá kriminalistika*. 1991, ročník 24, č. 2, s. 121-129.

JELÍNEK, Jiří. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 1996, ročník 29, č. 4, s. 294-305.

KLOUČEK, Zdeněk. Nad jedním nálezem Ústavního soudu a postavením poškozeného v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2008, ročník 7, č. 10, s. 305-307.

KRISTKOVÁ, Veronika; LANGHANSOVÁ, Hana; JANOVIČOVÁ, Zuzana et al. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce: Právní analýza a návrhy systémových změn*. Brno: 2008.

Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/cz/publikace/manualy-a-studie/poskozeny-a-role-statniho-zastupce-p113>.

KUČERA, Jiří. Adhezní řízení a jeho vztah k civilnímu procesu. *Trestněprávní revue*. 2006, ročník 5, č. 9, s. 259 – 270.

KUČERA, Pavel; RIZMAN, Stanislav; TERYNGEL, Jiří. K rekodifikaci trestního řádu. *Trestní právo*. 1996, ročník 1, č. 1, s. 4-9.

KUCHTA, Josef; ZEZULOVÁ, Jana. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1997, ročník 5, č. 4, s. 553-567.

KUCHTA, Josef. Nové pohledy na postavení poškozeného v trestním řízení. In Kalvodová Věra (ed.). *Rekodifikace trestního práva procesního*. Brno: MU, 2001, s. 88-97.

LANGER, Petr. Je třeba nově upravit odvolání v trestních věcech? *Trestněprávní revue*. 2007, ročník 6, č. 5, s. 128-134.

LANGER, Petr. Uplatnění zákazu reformationis in peius v odvolacím řízení. *Trestněprávní revue*. 2006, ročník 5, č. 11, s. 317-324.

LANGHANSOVÁ, Hana; KOLÁČKOVÁ, Jana; KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: 2007.

Dostupné z WWW: http://www.llp.cz/_files/file/Analyza_poskozeny.pdf.

LÁTAL, Jaroslav. K postavení poškozeného v trestním řízení a k rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Socialistická zákonost*. 1982, ročník 30, s. 65-76.

LÁTAL, Jaroslav. Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení. *Právní rozhledy*. 1994, ročník 2, č. 10, s. 345-349.

LÁTAL Jaroslav. Účast poškozeného v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu jednajícího v prvním stupni (§ 17 tr. ř.). *Právní praxe*. 1994, ročník 42, č. 6, s. 329-336.

MÁDR, Jaroslav. Několik poznámek k novelizovanému ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2003, ročník 1, č. 4, s. 8-12 .

MACHÁČKOVÁ, Radka. Domácí násilí – některé právní aspekty. In *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 85-143.

Dostupné z WWW: <http://www.ok.cz/iksp/publikace.html#s2001>.

MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udílet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 9-19.

NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*. 2007, ročník 146, č. 10, s. 1095-1109.

PETRÁK, Miroslav. Zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním v aplikační praxi státního zástupce. *Státní zastupitelství*. 2011, ročník 9, č. 3, s. 23 a 24.

PETŘÍČEK, Libor. K postavení poškozeného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 6-7, s. 62-73.

POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestněprávní revue*. 2009, ročník 8, č. 4, s. 113 a 114.

POLMOVÁ, Olga. Problematika institutu společného zmocněnce. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 4, s. 111-113.

PŮRY, František. Poznámky k adheznímu řízení po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, ročník 1, č. 6, s. 161-166.

RŮŽIČKA, Miroslav. K povaze usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 TrŘ po novele č. 265/2001 Sb. a k otázce, které osoby jsou po této novele oprávněny napadnout tato usnesení stížností. *Trestněprávní revue*. 2002, ročník 1, č. 9, s. 261-266.

RŮŽIČKA, Miroslav. Výkladová stanoviska (VII). *Trestněprávní revue*. 2006, ročník 5, č. 4, s. 122-126.

RŮŽIČKA, Miroslav. Žádosti o přezkoumání postupu orgánu konajícího přípravné řízení jako důležitý podnět k výkonu dozoru. *Státní zastupitelství*. 2008, ročník 6, č. 4, s. 16-27.

SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, ročník 3, č. 6, s. 169-182.

SOUKUP, Pavel. Poškozený a jeho postavení v trestním řízení obecně a s přihlédnutím k řízením ve věcech podvodného jednání. *Trestní právo*. 2006, ročník 11, č. 9, s. 13-19.

ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, ročník 8, č. 2, s. 33-36.

ŠTEFLOVÁ, Jarmila. Na co si dát pozor při rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání. *Státní zastupitelství*. 2011, ročník 9, č. 9, s. 30-34.

VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2009, ročník 14, č. 11, s. 5-13.

VANTUCH, Pavel. K informování poškozených a svědků trestného činu o odsouzeném (obviněném). *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 1, s. 14-18.

VANTUCH, Pavel. K oprávnění poškozeného nahlížet do spisů ve stadiu postupu před zahájením trestního stíhání. *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 6, s. 144-148.

VANTUCH, Pavel. K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2003, ročník 2, č. 6, s. 167-171.

Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_3713/k-zadosti-o-prezkoumani-postupu-policejního-organu-a-statního-zastupce.aspx.

VANTUCH, Pavel. Novela trestního řádu. *Právní rádce*. 2004, ročník 12, č. 8, s. 51-56.

VANTUCH, Pavel. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh? *Právní praxe*. 1994, ročník 42, č. 3, s. 151-157.

VISINGER, Radek. Náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2011, ročník 10, č. 3, s. 74-79.

Judikatura:

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 472/2000 ze dne 23. ledna 2001 publikovaný také pod č. 15/2001 SbNU 107.

Dostupný z WWW:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=37612&pos=1&cnt=1&typ=result>.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 6/2000 ze dne 31. ledna 2001 publikovaný pod č. 77/2001 Sb.

Dostupný z WWW: <http://nalus.usoud.cz/Search/Word.aspx?id=25904>.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 16/04 ze dne 4. května 2005 publikovaný pod č. 265/2005 Sb. Dostupný z WWW:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=48&pos=5&cnt=5&typ=result>.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1587/07 ze dne 9. června 2008 publikovaný také pod č. N 104/49 SbNU 531.

Dostupný z WWW:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=59009&pos=1&cnt=2&typ=result>.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 587/04 ze dne 9. listopadu 2004.

Dostupný z WWW:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=47895&pos=1&cnt=1&typ=result>.

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 publikovaný pod č. 37/2007 Sb.

Dostupný z WWW:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=53579&pos=1&cnt=5&typ=result>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. listopadu 1985 sp. zn. 1 To 33/85 a ze dne 14. února 1986 sp. zn. 1 To 7/86. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1987, ročník 39, s. 53-58.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. ledna 1973 sp. zn. 1 Tz 62/72, publikováno též pod č. 8/1974-III. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1974, ročník 26, s. 119.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. března 1981 sp. zn. 5 Tz 6/81, publikováno též pod č. 60/1981 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1981, ročník 33, s. 461-464.

Rozhodnutí pléna a presidia Nejvyššího soudu publikované pod č. R III/1967. Zhodnocení praxe soudů při uplatňování ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a o náhradě škody způsobené trestným činem (adhezní řízení) ze dne 22. února 1967. In *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. 1967, ročník 19, s. 225-273.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. prosince 2002 sp. zn. 4 Tz 76/2002, publikovaný též pod č. 49/2003 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 2003, ročník 55, s. 226-228.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. dubna 1974 sp. zn. Tzv 10/74, publikovaný též pod č. R 29/1974 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1974, ročník 26, s. 351-354.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. dubna 1998 sp. zn. 1 To 11/98. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1999, ročník 51, s. 276-279.

Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a náhradě škody způsobené trestným činem (o adhezním řízení). Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 4. června 1962 – Pls 1/62. In *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. 1962, ročník 14, s. 25-47.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. června 1981 č. St 1/1980, publikované též pod č. 1/1982 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1982, ročník 34, s. 3-14.

Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. listopadu 1970, publikované též pod č. R 55/1971 Sb. rozh. obč. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1971, ročník 23, s. 339-358.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. září 1972 č. Tpj 48/72, publikované též pod č. R 24/1973 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí*. 1973, ročník 25, s. 193-195.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. ledna 1991 č. j. Tpj 89/90 k otázce, zda poškozený musí být vyzooměn o konání veřejného zasedání, ve kterém je rozhodováno o návrhu na povolení obnovy řízení podle § 278 odst. 1 tr. ř., a zda má právo podat stížnost proti usnesení soudu, kterým byla obnova řízení povolena (§ 268 odst. 3 tr. ř.), publikováno též pod č. R 21/1991 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1991, ročník 43, s. 170-173.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. ledna 1997 sp. zn. 4 To 22/97, publikováno též pod č. R 25/1998-I. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1998, ročník 50, s. 185-188.

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 31. srpna 1997 sp. zn. 9 To 429/97, publikováno též pod č. R 51/1998 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1998, ročník 50, s. 434-435.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. března 1991 sp. zn. 4 To 61/91. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1992, ročník 44, s. 119-122.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. dubna 1991 sp. zn. 6 To 57/91, publikované pod č. 33/1992 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 1992, ročník 44, s. 192-195.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. září 2008 sp. zn. 11 Tdo 1202/2008.

Dostupné z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/0D72DE911FCB6192C1257983005BA9D8?openDocument&Highlight=0.

Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. května 1969 sp. zn. 10 Tz 12/69, publikováno též pod č. R 2/1970 Sb. rozh. tr. In *Sbírka soudních rozhodnutí*. 1970, ročník 22, s. 157-164.

Usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 10/09 ze dne 24. ledna 2012.

Dostupný z WWW:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=72862&pos=1&cnt=1&typ=result>.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. července 2003 sp. zn. 12 To 335/2003. Dostupné z WWW:

http://www.nsoud.cz/Judikaturans_new/judikatura_vks.nsf/WebSearch/ABF4936D11857BF2C125781B006954E0?openDocument.

Zpráva o analýze vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ve vztahu k soudnímu řízení, trestní kolegium Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. září 2004 sp. zn. Ts 42/2003. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. 2004, ročník 56, s. 594 -674.

Ostatní:

Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně č. 20/2002 Sb. v. s. NSZ k otázce doručování usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 trestního řádu osobám, které se označují za poškozené, a oprávnění těchto osob podat stížnost po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb.

Dostupné z WWW:

<http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?o=29&j=39&h=1&q=stanovisko&page=3&d=25641>.

Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně ze dne 8. října 1996 č. 5/1996 Sb. v. s., k oprávnění poškozeného nahlížet do spisů v průběhu postupu před zahájením trestního stíhání (prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu) – podle úpravy účinné před novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb.

Dostupné z WWW:

<http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2883&d=25688>.

Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně ze dne 13. srpna 2003 poř. č. 12/2003.

Dostupné z WWW:

<http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2885&d=25657>.

Statistická ročenka za rok 2010. První část. Statistický přehled soudních agend. Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2010, s. 123-131.

Dostupné z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2010 ze dne 17. června 2011.

Dostupná z WWW: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750>.

Summary

The injured party in criminal procedure and his/her protection

The presented thesis addresses issues of the injured party position in Czech criminal procedure and the extent of his/her procedural rights. The purpose of this work is to analyze the legal regulation in force, whereas the aim is to provide comprehensive subject overview and suggest the changes in Criminal Procedure Code¹ that would strengthen procedural position of the injured party. The thesis is composed of five chapters, each of them dealing with different aspect of the injured party involvement in criminal procedure.

The first chapter briefly addresses the historical evolution of legal regulation of the injured party position in particular procedural statutes and it is therefore subdivided into five subheads. It is further focused on selected amendments of the Criminal Procedure Code in force in view of their impact on the injured party.

In the second chapter the statutory definition of the term “injured party” is explained and the principal legal expressions therein are clarified in accordance with the Czech courts' case-law and the last crucial amendment of the Criminal Procedure Code. The attention is also focused on distinguishing two categories/classes of the injured party and the differentiation of the term “injured party” from the statutory term “victim of crime”.

The third chapter deals with selected procedural rights of both categories of the injured party/injured persons and it is subdivided into four subheads. After the brief introductory classification of the procedural rights there is a detail analysis firstly of some of those rights belonging to all of the injured parties/injured persons and then of procedural rights only awarded to a party of adhesion proceedings.² Specific attention is herein paid to the legal institute of the injured party's consent to the criminal prosecution, selected issues related to its application and criticism of the current legal regulation. The important part of this chapter is represented/formed by its fourth subhead that addresses representation of the injured party in proceedings with stress on

---

¹ Act No. 141/1961 Sb., the Criminal Procedure Code.

² Part of criminal proceedings, in which the injured party seeks compensation for damage sustained from crime.

cases of extraordinarily high number of injured person appearing/participating in a criminal proceeding.

The fourth chapter covers the procedural position of the injured party in particular stages of criminal procedure. This chapter is composed of four subheads. The first one of them describes the position of the injured party in preparatory procedure, the second one during the stage before the court. The third subhead clarifies the participation of the injured party in relation to the decision-making about diversions from the standard procedure. The fourth subhead is focused on entitlements of the injured party regarding the remedies.³

The last chapter includes selected *de lege ferenda* proposals for improving the current legal regulation/legislation with regard to the injured party as a substantial subject of criminal procedure.

---

³ e.g. appeal against a judgment to a higher court, appeal on a point of law, reopening of a case.

Klíčová slova v českém a anglickém jazyce

poškozený

procesní práva

náhrada škody

the injured party

procedural rights

damages/compensation for damage